

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

***Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύθεση
και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας***

Τίτλος: «Γεωπολιτική ανάλυση του ισλαμιστικού κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής»

Επόπτες: Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων
Κυριακός Νικολάου - Πατραγάς, Επίκ. Καθηγητής
Κωνσταντίνος Γώγος, Επίκ. Καθηγητής

Ονοματεπώνυμο: Στυλιανή Ζαργάνη

Αθήνα, 2019

Όνοματεπώνυμο: Στυλιανή Ζαργάνη
Αριθμός μητρώου: 201610211
Γνωστικό αντικείμενο: Γεωπολιτική
Επόπτες: Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων, Κυριακός Νικολάου - Πατραγάς, Επίκ. Καθηγητής, Κωνσταντίνος Γώγος, Επίκ. Καθηγητής
Τίτλος: «Γεωπολιτική ανάλυση του ισλαμιστικού κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής»
Αριθμός λέξεων: 15.515
Ημερομηνία κατάθεσης: 18/12/2019

Δήλωση: Με την υποβολή της παρούσας και τη συμπλήρωση του ανωτέρω πίνακα, βεβαιώ ότι έχω αναγνώσει και κατανοήσει τις πολιτικές και τους κανονισμούς του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) σχετικά με την αξιολόγηση των εργασιών και τα ακαδημαϊκά παραπτώματα.

Ημερομηνία

Υπογραφή

Πίνακας Περιεχομένων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ (STATE OF THE ART).....	8
1.1. Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση.....	13
1.2. Αδελφοί Μουσουλμάνοι.....	14
1.3. Η οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας.....	16
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	19
2.1. Περιγραφή της εφαρμοσθείσης μεθοδολογίας.....	19
2.2. Ανάλυση του θέματος βάσει της ορολογίας της ΣΓΑ.....	22
2.3. Ερευνητικοί Περιορισμοί.....	23
3. ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	25
3.1. Ανάλυση του Γεωπολιτικού Παράγοντος των Αδελφών Μουσουλμάνων.....	25
3.1.α. Αδελφοί Μουσουλμάνοι.....	26
3.1.β. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Συρίας.....	28
3.1.γ. Γεωστρατηγικοί Στόχοι.....	32
3.2. Ανάλυση του δρώντος Υπερσυστήματος.....	33
3.2.α. ΗΠΑ.....	33
3.2.β. Ρωσία.....	35
3.2.γ. Κίνα.....	36
3.2.δ. Ευρωπαϊκή Ένωση και ευρωπαϊκά κράτη ως αυτόνομοι δρώντες.....	37
3.3. Υποσυστήματα.....	38
3.3.α. Υποσύστημα α: Συρία (κυβέρνηση) – Ιράν – Χεζμπολάχ (Λίβανος).....	38
3.3.β. Υποσύστημα β: Συρία (αντιπολίτευση) – Τουρκία – Κάταρ – Σαουδική Αραβία.....	39
3.3.γ. Υποσύστημα γ: Ισλαμιστικές οργανώσεις- παρακλάδια των ΑΜ.....	44
3.3.δ. Υποσύστημα δ: Ισραήλ – Αίγυπτος – Ιορδανία.....	49
3.4. Τρέχουσες εξελίξεις.....	57

4. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΟ ΥΠΌ ΜΕΛΈΤΗ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	62
4.1. Ανάλυση Γεωπολιτικών Δεικτών.....	62
4.2. Ο Πυλώνας της Άμυνας και Ασφάλειας.....	63
4.2.α. Παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης από τους	
Αδελφούς Μουσουλμάνους της Συρίας- Τροφοδοσία.....	63
4.2.β. Ένοπλη δράση Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας.....	65
4.2.γ. Στήριξη αντι- ασαντικών ανταρτών και άλλων ισλαμιστικών	
οργανώσεων εκ μέρους των Αδελφών Μουσουλμάνων.....	67
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	69
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	79

Κατάλογος

Ελληνικά

ΑΜ	Αδελφοί Μουσουλμάνοι
ΓΠ	Γεωπολιτικός Παράγων
ΔΣ	Διεθνείς Σχέσεις
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ	Επιστημονικά Ερευνητικά Προγράμματα
ΕΜΑ	Ευρύτερη Μέση Ανατολή
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΑΕ	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΚ	Ισλαμικό Κράτος
ΜΑ	Μέση Ανατολή
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΣΑ	Σαουδική Αραβία
ΣΓΑ	Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση
φ.α.	φυσικό αέριο

Αγγλικά

NATO	North Atlantic Treaty Organization
SNC	Syrian National Council

Εισαγωγή

Το ανά χείρας πόνημα αποτελεί Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο: «Γεωπολιτική ανάλυση του ισλαμιστικού κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής». Πιο συγκεκριμένα, έχοντας ως οδηγό τη Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση, θα επικεντρώσουμε την έρευνά μας στο ρόλο των Αδελφών Μουσουλμάνων ως Γεωπολιτικού Παράγοντος ανακατανομής ισχύος στο Υποσύστημα της Συρίας. Θα μελετηθούν επίσης συνοπτικά και άλλες χώρες εντός των οποίων δρα το κίνημα των ΑΜ. Περαιτέρω, θα αναλυθούν οι γεωπολιτικές προεκτάσεις του ζητήματος και ο ρόλος των Υπερσυστημικών Δρώντων.

Η εργασία ασχολείται με την ανακατανομή ισχύος που συντελείται στο Υποσύστημα της Συρίας, η οποία βρίσκεται σε κρίση από το 2011, λόγω της εξέλιξης της διαμάχης «σε έναν περιφερειακό πόλεμο με διεθνείς απολήξεις»¹. Η διαμάχη ξεκίνησε το 2011 στο πλαίσιο των αλυσιδωτών αντιδράσεων που προκάλεσε η λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη» και μετατράπηκε σε πεδίο μάχης μεγάλων γεωπολιτικών συμφερόντων. Η «Αραβική Άνοιξη» έδωσε τη θέση της σε έναν βαρύ «Ισλαμιστικό Χειμώνα» ο οποίος έθεσε «έν άμφιβόλω συλλήβδην τόν δυτικό διαφωτισμό καί τίς θεμελιώδεις ούμανιστικές κατακτήσεις τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἀλλά καί τίς πάσης φύσεως ἐλευθερίες»².

Αναδύθηκε πλήθος εξτρεμιστικών ισλαμιστικών οργανώσεων, μήτρα των οποίων είναι οι ΑΜ. Η δράση τους πρέπει να μελετηθεί για να κατανοηθεί η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η Ευρύτερη Μέση Ανατολή σήμερα και ιδίως το συριακό κράτος, το οποίο αποτελεί το κύριο αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Θα μελετηθεί και ένα επιπλέον στοιχείο, οι ανταγωνισμοί στο πεδίο της ενέργειας, επειδή διαμορφώνουν εν πολλοίς τις συμμαχίες και τις αντιπαλότητες εντός και εκτός της ΕΜΑ. Η οργάνωση των ΑΜ, αλλά και πολλές χώρες, έχουν τεράστια συμφέροντα από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Είναι λοιπόν απαραίτητο να δοθεί η δέουσα προσοχή από τους αναλυτές τόσο στον διεθνή ανταγωνισμό ισχύος που συνοψίζεται στα συμφέροντα των χωρών

1 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016), 23

2 Ιωάννης Θ. Μάζης, «XXXVII. Οί άμερικανικές έκλογές καί οί μεσογειακές περιδινίσεις», *Ελεύθερος Τύπος*, 04/10/2012

της ΕΜΑ αλλά και των άλλων χωρών, όσο και στον πρωταρχικό ρόλο που διαδραματίζουν οι ισλαμιστικές οργανώσεις στην κλιμάκωση της κατάστασης.

Σκοπός του παρόντος, μέσω της χρήσης της μεθόδου της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, είναι καταρχάς η ανάλυση της εμπλοκής των ΑΜ στο υπό μελέτη Γεωπολιτικό Σύμπλοκο. Ειδικότερα, θα αναλυθεί η συμβολή του ακραίου πολιτικού Ισλάμ στις αναταραχές στην ΕΜΑ, με επίκεντρο μελέτης τη Συρία. Εν συνεχεία, θα παρουσιαστούν στοιχεία σχετικά με την πολιτική δράση και τη συνεργασία των ΑΜ με Υπερσυστημικούς Δρώντες. Προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι η κατασκευή ενός Γεωπολιτικού Υποδείγματος, το οποίο θα αποτυπώνει την ανακατανομή της ισχύος στο μέλλον.

Το εργαλείο που μας βοηθά στην προσπάθεια έρευνας και ανάλυσης είναι η διεπιστημονικότητα του κλάδου της Γεωπολιτικής, δηλαδή η συνδρομή πλήθους επιστημονικών πεδίων για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Επιπλέον, μια σωστή ανάλυση πρέπει να είναι απαλλαγμένη από συναισθηματισμούς, ιδεολογικούς περιορισμούς και δημοσιογραφικού τύπου προσεγγίσεις ώστε να ερμηνεύσει εις βάθος τα γεγονότα.

Θα προβούμε σε κριτική προσέγγιση των πρωτογενών και δευτερογενών πηγών που αφορούν το θέμα μας και θα τις αναλύσουμε. Στη συνέχεια θα κάνουμε μια σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση. Κατόπιν θα επιχειρήσουμε να δημιουργήσουμε ένα γεωπολιτικό υπόδειγμα ανακατανομής ισχύος στο υπό μελέτη Γεωπολιτικό Σύμπλοκο. Στόχος είναι να προβλέψουμε και να εξάγουμε κάποια συμπεράσματα, ακόμη και αν δεν είμαστε απόλυτα ακριβείς, καθώς επιστήμη χωρίς πρόβλεψη δεν υπάρχει, όπως τονίζει ο καθηγητής Γεωπολιτικής Ιωάννης Μάζης.

1. Επισκόπηση Βιβλιογραφίας / State of the Art

Για την πληρέστερη κατανόηση της μεθόδου της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως χρησιμοποιήσαμε ως οδηγό τα συγγράμματα του Ιωάννη Θ. Μάζη. Η ΣΓΑ αποτέλεσε τη βάση της εργασίας μας, όπως αποτελεί και τη βάση κάθε αντικειμενικής επιστημονικής έρευνας.

Η ΣΓΑ προέρχεται από τον διευρυμένο νεοθετικισμό. Με τον όρο αυτό εννοούμε τον φιλοσοφικό εκείνο αναφορικό χώρο, όπως αυτός μπορεί να εντοπιστεί στις βασικές θέσεις του Λογικού Εμπειρισμού³ του «Κύκλου της Βιέννης» ο οποίος διακρίνεται από την άρνηση κάθε είδους μεταφυσικής. Συμπεριλαμβάνει ωστόσο τα διδάγματα του κριτικού ορθολογισμού του Καρλ Πόπερ (Karl Popper) ενώ επωφελείται και από την κριτική συμβολή των επιστημολογικών προσεγγίσεων των Τόμας Κουν (Thomas Kuhn) και Ίμρε Λάκατος (Imre Lakatos).

Ο διευρυμένος νεοθετικισμός προέρχεται από τη θεωρία του συμπεριφορισμού. Ο συμπεριφορισμός είναι η μεθοδολογική συνδετική γέφυρα μεταξύ κλασικής και νεοκλασικής παραδόσεως και επιστημονικής προσεγγίσεως και αποδεικνύει την ανάγκη διεπιστημονικής προσεγγίσεως της μελέτης του διεθνούς γίνεσθαι. Χωρίζεται σε πρώιμο και σύγχρονο συμπεριφορισμό. Για τους σύγχρονους συμπεριφοριστές η τελική δοκιμασία μιας ισχυρής θεωρίας συνίσταται στο αν είναι συνεπής ή όχι προς την παρατήρηση και το πείραμα. Για τους συμπεριφοριστές μια κοινωνική «θεωρία» χωρίς ξεκάθαρα εμπειρικά σημεία αναφοράς είναι μόνο απλή εικασία. Κατά τους ίδιους, ο υποθετικο-παραγωγικός τρόπος σκέψης του ερευνητή αποτελεί απαραίτητο στοιχείο κάθε σοβαρής εμπειρικής έρευνας.

Ο νεοθετικισμός είναι απότοκο του συμπεριφορισμού, ωστόσο χρησιμοποιεί πιο εκλεπτυσμένες μεθόδους. Βασίζεται στην εμπειρία και στην παρατήρηση για να αξιολογήσει επιστημονικά τις διάφορες προσεγγίσεις που διεκδικούν τον τίτλο της «θεωρίας». Ο συμπεριφορισμός επιχειρεί να προσομοιάσει μεθοδολογικά στις θετικές επιστήμες, για αυτό οι διεθνολόγοι προσπαθούν να αναπτύξουν μεθόδους που να προσομοιάζουν σε αυτές των θετικών επιστημών.

3 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012), 123

Το διευρυμένο νεοθετικιστικό πλαίσιο συνίσταται τελικώς στη δυναμική διαδικασία της συνολικής μεταβολής του θετικισμού σε νεοθετικισμό, λόγω της συμβολής της ποπεριανής και κουνιανής κριτικής, όπως αυτή ολοκληρώνεται από τη λακατιανή ιστορικο-ανασυγκροτησιακή και αναστοχαστική ορθολογική πρόταση.

Ο όρος «Παράδειγμα» του Τόμας Κουν αναφέρεται στις φυσικές επιστήμες και αφορά τις «περιόδους ομαλότητας» στις οποίες υφίσταται οικουμενική συμφωνία σχετικά με τους νόμους που διέπουν τα φυσικά φαινόμενα. Το Παράδειγμα σχετίζεται με την «καθεστηκυία επιστήμη», που ορίζεται ως η έρευνα η οποία στηρίζεται σε προγενέστερες επιστημονικές επιτεύξεις, που αναγνωρίζονται από μια επιστημονική κοινότητα ως βάσεις για τη θεμελίωση της πρακτικής της.

Αργότερα ο Κουν εισάγει την έννοια της «Κλαδικής Μήτρας» που περιγράφει το σύνολο των στοιχείων του Παραδείγματος. Είναι «κλαδική» διότι αφορά συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο, και «μήτρα» επειδή αποτελείται από ταξινομημένα στοιχεία το καθένα από τα οποία απαιτεί περαιτέρω προσδιορισμό. Εισάγει και τον όρο «Υπόδειγμα», που αναφέρεται σε προβλήματα που έχουν λυθεί από την γενική θεωρία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν υποδείγματα σε άλλες εφαρμογές. Η Επιστήμη αρχίζει για τον Κουν με την εμφάνιση του πρώτου Παραδείγματος και τη δημιουργία της πρώτης επιστημονικής κοινότητας.

Σύμφωνα με τον Κουν, οι ανωμαλίες υπάρχουν εν αφθονία στην επιστήμη, αλλά σε καθεστηκυίες περιόδους το κυρίαρχο Παράδειγμα εξασφαλίζει μια τεχνική αναπτύξεως, η οποία καταρρίπτεται τελικώς από μια «κρίση». Τότε αναδύεται ένα νέο Παράδειγμα, διαφορετικό από το προκάτοχό του.

Για τον Καρλ Πόπερ η επιστημονική γνώση αποτελεί μια «κατά προσέγγιση αλήθεια» για τον εξωτερικό μας κόσμο. Οι επιστημονικές υποθέσεις προσπαθούν να συλλάβουν μια πραγματικότητα που βρίσκεται πέραν των εμπειρικών δεδομένων. Οι υποθέσεις αυτές υπόκεινται στον έλεγχο των παρατηρήσεων και των πειραμάτων, μέσω των οποίων αποφασίζεται η τύχη μιας θεωρίας. Για τον Πόπερ, εάν δεν μπορούμε να αναδείξουμε τις θεωρίες μας ως οριστικά ορθές, τότε πρέπει να τις διαψεύσουμε υποβάλλοντάς τις σε αυστηρή κριτική. Αν αντέξουν τη δοκιμασία, σημαίνει ότι κάτι σε αυτές ανταποκρίνεται στην εμπειρική πραγματικότητα, επομένως είναι «προσωρινά ορθές». Αυτό σημαίνει ότι δεν

ξέρουμε αν οι θεωρίες μας είναι όντως ορθές, αλλά μόνο ότι δεν καταφέραμε να τις διαψεύσουμε.

Κάθε θεωρία επαρκώς ακριβής είναι επιστημονική από τη στιγμή που δύναται να υποστεί τη διαδικασία διαψεύσεώς της. Για την διαπίστωση της επιστημονικότητας μιας θεωρίας είναι απαραίτητη η προβλεπτική διαδικασία.

Ο Ίμρε Λάκατος βασίζεται σε και ταυτόχρονα ανασκευάζει τις θεωρίες του Κουν και του Πόπερ. Απορρίπτει το κουνιανό μοντέλο, ενώ προτίθεται να αναπτύξει το ποπεριανό λίγο περισσότερο.

Ο Πόπερ θεωρούσε ότι η αρνητική κριτική μπορεί να απορρίψει συνολικά ένα πρόγραμμα, ενώ ο Λάκατος υποστήριξε ότι «*η καθαρά αρνητική κριτική, όπως η διάψευση [...] δεν απορρίπτει ένα πρόγραμμα. Η κριτική ενός προγράμματος είναι μια μακροχρόνια και συχνά απογοητευτική διαδικασία και πρέπει κανείς να φέρεται επιεικώς σε νέα προγράμματα. Μπορεί κανείς, φυσικά, να φανερώσει τον εκφυλισμό ενός ερευνητικού προγράμματος, αλλά μόνον η εποικοδομητική κριτική, είναι εκείνη η οποία, με τη βοήθεια των ανταγωνιστικών ερευνητικών προγραμμάτων, μπορεί να καταγράψει πραγματικές επιτυχίες*»⁴.

Η θεωρία του Λάκατος είναι αυτή των Επιστημονικών Ερευνητικών Προγραμμάτων (ΕΕΠ). Ένα ΕΕΠ συνίσταται από μεθοδολογικούς κανόνες. Κάποιοι μας καταδεικνύουν ποιους δρόμους έρευνας πρέπει να αποφύγουμε (αρνητική ευρετική) και άλλοι ποιες οδούς πρέπει να ακολουθήσουμε (θετική ευρετική). Η αρνητική ευρετική προστατεύει τις θεμελιώδεις υποθέσεις της «θεωρίας», δηλαδή τον «σκληρό πυρήνα» του ΕΕΠ. Ενδεχόμενη μεταβολή του σκληρού πυρήνα θα δημιουργούσε νέο πρόγραμμα, εφόσον παράλληλα μεταβάλλονται και οι θεμελιώδεις υποθέσεις επί των οποίων οικοδομείται το υπάρχον.

Η θετική ευρετική είναι η αντικατάσταση ενός συνόλου επικουρικών υποθέσεων από ένα άλλο. Έτσι μεταβάλλεται μόνο η προστατευτική ζώνη και όχι ο σκληρός πυρήνας. Η έννοια της προστατευτικής ζώνης των επικουρικών υποθέσεων τους προσδίδει το χαρακτηριστικό να τίθενται σε έλεγχο, να υπόκεινται σε αναπροσαρμογή, αλλά και να αντικαθίστανται όταν προκύπτουν νέα δεδομένα με σκοπό την προστασία του σκληρού πυρήνα.

4 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012), 126

Τα προγράμματα διακρίνονται σε προοδευτικά και εκφυλιζόμενα. Προοδευτικά είναι αυτά των οποίων η θεωρητική πρόοδος προηγείται της εμπειρικής, δηλαδή προβλέπουν καινοφανή γεγονότα. Εκφυλιζόμενα είναι αυτά των οποίων η θεωρητική πρόοδος υστερεί έναντι της εμπειρικής.

Τα ΕΕΠ αποτελούν την ουσιαστική συμβολή του Λάκατος στις Κοινωνικές Επιστήμες. Η αξιολόγηση των ΕΕΠ θεωρείται επιστημολογικά η καταλληλότερη μέθοδος. Οι περιγραφές των πνευματικών εξελίξεων στις οποίες προβαίνει, καθώς και τα αξιολογικά της κριτήρια για τα ΕΕΠ, είναι αυτά που πολλοί ερευνητές των ΔΣ αποδέχονται ως λογικά και σύμφωνα με τον τρόπο εργασίας τους.

Η μεθοδολογία των ΕΕΠ καταδεικνύει τον ενδεδειγμένο τρόπο προσέγγισης των εμπειρικών αντιθετικών παραδειγμάτων και προσφέρει εκτιμήσεις για την πρακτική αντιμετώπιση των ανωμαλιών. Οι μελετητές των Διεθνών Σχέσεων πρέπει να δικαιολογούν τις θεωρίες τους με βάση τα αξιολογικά κριτήρια του Λάκατος για την διάκριση ανάμεσα στα προοδευτικά και εκφυλιζόμενα ΕΕΠ.

Οι θεράποντες των Κοινωνικών Επιστημών επιχείρησαν να προσομοιάσουν τις μεθόδους τους με αυτές των Θετικών Επιστημών και ως εκ τούτου να συγκροτήσουν μια «Θεωρία» ΔΣ. Σύμφωνα με τον Ντέιβιντ Σίνγκερ⁵, Θεωρία είναι ένα σώμα εσωτερικώς συνεπών εμπειρικών γενικεύσεων οι οποίες έχουν περιγραφική, προβλεπτική και ερμηνευτική ισχύ. Μια θεωρία επίσης αποτελεί απόπειρα εξήγησης και επίλυσης ενός επιστημονικού προβλήματος. Η αντικειμενικότητα της επιστήμης συνίσταται στην αντικειμενικότητα της κριτικής μεθόδου, το οποίο σημαίνει ότι καμιά θεωρία δεν απαλλάσσεται από την κριτική. Κατά τον Popper, στις κοινωνικές επιστήμες είναι δυσκολότερο από ότι στις φυσικές να επιτευχθεί η αντικειμενικότητα, επειδή αντικειμενικότητα σημαίνει απαλλαγή από αξιολογικές κρίσεις. Ο κοινωνικός επιστήμονας σπάνια μπορεί να αποδεσμευθεί από αυτές και να οδηγηθεί στην αντικειμενικότητα. Η «Θεωρία» στον τομέα των ΔΣ βρίθεται εννοιών και ερμηνειών, καθώς οι θεράποντες του κλάδου δεν συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τον προσδιορισμό της. Είναι υποκειμενικοί και προσδίδουν στην έννοια πολιτική χροιά και την χρησιμοποιούν σύμφωνα με τα

5 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012), 213

συμφέροντά τους. Η πολιτική ανταγωνιστικής ισχύος, σε ρεαλιστικό ύφος, είναι το άλφα και το ωμέγα των ΔΣ.

1.1. Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση

Η ΣΓΑ εισήχθη από τον Ιωάννη Μάζη και εντάσσεται στο νεοθετικιστικό πλαίσιο. Ερευνά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τη δομή και τη λειτουργία των τεσσάρων θεμελιωδών Πυλώνων⁶ που συνθέτουν και καθορίζουν την Ισχύ και την κατανομή της στο ενδοσυστημικό πλαίσιο του Γεωπολιτικού Συμπλόκου, αλλά και τις επιρροές και μεταλλαγές που αυτοί οι Πυλώνες υφίστανται από το εξωσυστημικό περιβάλλον του Συμπλόκου αυτού.

Σύμφωνα με τη νεοθετικιστική σκέψη, χωρίς «προβλέψεις» δεν υφίσταται δυνατότητα «διαψεύσεως», και αν αυτό συμβαίνει δεν έχουμε να κάνουμε με «θεωρία» αλλά με «ψευδοεπιστήμη». Η Επιστήμη στο θετικιστικό πλαίσιο αποτελεί σύστημα έρευνας και παραγωγής γνώσεως. Θεωρείται έγκυρη όταν θεμελιούται επί εμπειρικών, παρατηρουμένων και μετρήσιμων δεδομένων ώστε να παράγει υποθέσεις, να δημιουργεί εξηγησιακούς μηχανισμούς και δια αυτών να συγκροτεί θεωρία, η οποία να αποτελεί προέκταση επιστημονικών αληθειών και να βασίζεται στην ικανότητα προβλέψεως. Επιπροσθέτως, η Επιστήμη πρέπει να διακρίνεται από προοδευτικότητα και συνεχή διεύρυνση του εμπειρικού περιεχομένου της.

Η Θεωρία πρέπει να έχει ως γνωρίσματα τη συνέπεια, τη σωρευτική συνέχεια, τη διαψευσιμότητα και την ενδελέχεια και να χαρακτηρίζεται από περιγραφική, προβλεπτική και ερμηνευτική ισχύ. Η προβλεπτική διαδικασία, η οποία βασίζεται σε αποκλειστικές λογικές προτάσεις, υπόκειται σε διαψευσιμότητα και επαληθευσιμότητα.

Η ΣΓΑ γεφυρώνει δύο αντιμαχόμενες μεταξύ τους προσεγγίσεις σχετικά με τον τρόπο ταξινόμησης και νοηματοδότησης των διεθνών φαινομένων. Η μία προσέγγιση είναι η εξηγησιακή που επιδιώκει να εφοδιάσει τη θεωρία με εξηγησιακούς μηχανισμούς, φιλοδοξώντας να προσομοιάσει τις ΔΣ με τις Θετικές Επιστήμες. Η δεύτερη προσέγγιση είναι η κατανοητική/ ερμηνευτική που επιχειρεί να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τη διεθνή πραγματικότητα. Η ΣΓΑ τις ενώνει, διότι σαν μέθοδος επιδιώκει την αξιοπιστία και βασίζεται σε αυστηρά κριτήρια ελέγχου και επαλήθευσης. Με τη ΣΓΑ ο ερευνητής οδηγείται στην παραγωγή επιστημονικών αποτελεσμάτων που αφορούν το διεθνές γίνεσθαι.

6 Οι Πυλώνες αυτοί είναι ο Αμυντικός, ο Πολιτικός, ο Οικονομικός και ο πυλώνας Πολιτισμού-Πληροφορίας.

Η ΣΓΑ χαρακτηρίζεται από διεπιστημονικότητα, δηλαδή αντλεί στοιχεία από διάφορους επιστημονικούς κλάδους όπως η οικονομία, η κοινωνιολογία, η ιστορία, και οι φυσικές επιστήμες. Βασικές έννοιες της ΣΓΑ είναι το Γεωπολιτικό Σύμπλοκο, το Σύστημα, τα Υποσυστήματα, οι Υπερσυστημικοί Δρώντες/ Υπερσυστήματα, ο Γεωπολιτικός Παράγοντας και οι Γεωπολιτικοί Δείκτες.

1.2. Αδελφοί Μουσουλμάνοι

Για τη δράση της οργάνωσης αντλήσαμε σημαντικές πληροφορίες από τα συγγράμματα του Κυριακού Νικολάου- Πατραγά και του Ρεφαάτ αλ Σάηντ.

Ο Κυριακός Νικολάου- Πατραγάς είναι διδάκτωρ Ισλαμικού Δικαίου στο Τμήμα Τουρκικών Σπουδών της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του ΕΚΠΑ. Μελετά την ισλαμιστική τρομοκρατία και ιδιαιτέρως αυτή που προέρχεται από τους ΑΜ, καθώς αποτελούν τη μήτρα όλων των γνωστών σήμερα ισλαμιστικών οργανώσεων. Από τα βιβλία του πληροφορούμαστε για τη δημιουργία και τη δράση των ΑΜ στην Αίγυπτο, μέχρι της αναλήψεως της εξουσίας από τον Μοχάμεντ Μόρση και της καθάρσεως του από το Στράτευμα. Αντλούμε επίσης υλικό για την Αραβική Άνοιξη, η οποία δεν εκπλήρωσε τον σκοπό της, δηλαδή το ξεκίνημα μιας νέας εποχής με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, αλλά ανέδειξε ακραίες φωνές και μετατράπηκε σε ισλαμιστικό χειμώνα. Στην έρευνά μας στηριχθήκαμε κυρίως στα βιβλία του «Αραβική Άνοιξις» και «Αδελφοί Μουσουλμάνοι: Η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας».

Ο Ρεφαάτ αλ Σάηντ είναι «*ο κυριώτερος θεωρητικός τῆς ἀραβικῆς ἀριστερᾶς γενικῶς καί τῆς αἰγυπτιακῆς εἰδικώτερον*»⁷. Η προσφορά του στη μελέτη της πρόσφατης πολιτικής ιστορίας της ΜΑ με έμφαση στην Αίγυπτο είναι πολύ σημαντική. Σκιαγραφεί την άνοδο και την πτώση της οργάνωσης των ΑΜ καθώς και τη σύντομη πορεία τους ως κυβέρνηση της Αιγύπτου. Περιγράφει τις διαφορές μεταξύ Ισλάμ και ισλαμισμού και τονίζει ότι οι ΑΜ και οι προσκείμενες σε αυτούς οργανώσεις διαστρεβλώνουν την πραγματική ουσία του Ισλάμ και τα διδάγματα του Κορανίου και του Προφήτη. Κατά τον Σάηντ ο ισλαμισμός είναι ο μεγαλύτερος εχθρός της θρησκείας. «*Βαθύς γνώστης ὁ ἴδιος τοῦ ἰσλάμ καί τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου*

7 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η Διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, μτφρ. Κυριακός Νικολάου- Πατραγάς (Αθήνα: Παπαζήση, 2015), 16

ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὸν ὄρον τοῦ ἰσλαμισμού, ἀντιδιαστέλλων αὐτόν τοῦ ἀληθοῦς ἰσλάμ»⁸. Στην έρευνά μας στηριχθήκαμε στο πόνημά του «Η Διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού».

Η οργάνωση των ΑΜ ιδρύθηκε το 1928 στην Αίγυπτο από τον Χάσαν αλ Μπάνα. Οι ΑΜ εξυμούν την ισλαμιστική τρομοκρατία μέσω της αλλοίωσης της αλήθειας του Ισλάμ. Ο ισλαμισμός, τον οποίον πρεσβεύουν, «ἀποτελεῖ κακὴν κατανόησιν τοῦ ἰσλάμ καὶ κεῖται ἐκτός τῆς ἰσλαμικῆς ὀρθοδοξίας»⁹. Αποσκοπούν στην αναβίωση της Χαλιφείας, μέσω της οποίας επιθυμούν να δημιουργήσουν μια παγκόσμια μουσουλμανική κοινότητα και εν τέλει να κυριεύσουν τον κόσμο. Για αυτό το λόγο είναι πολιτικά ενεργοί. Η διακυβέρνηση για αυτούς είναι πολύ σημαντική καθώς μέσω αυτής δύνανται να επιβληθούν και να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους. Το Ισλάμ για τους ΑΜ είναι «λατρεία καὶ ἡγεσία, θρησκεία καὶ κράτος, πνευματικότης καὶ ἐργασία, προσκύνησις καὶ γκεχάντ, κοράνιον και ξίφος, χωρὶς νά δύνανται ταῦτα νά διακριθοῦν ἀλλήλων»¹⁰.

Προσέδωσαν στην πολιτική θρησκευτικό χαρακτήρα αφού «τό θρησκευτικόν ἐμπερικλείει καὶ τό πολιτικόν»¹¹. Κατά αυτούς ὁποῖος είναι εχθρός της οργάνωσης είναι εχθρός του Ισλάμ, διότι θεωρούν ὅτι εκπροσωποῦν τὸ σύνολο της κοινότητας των πιστών. Για την προσωπική τους ανάδειξη ἔχουν ως ὅπλα τὴ δυσφήμιση των αντιπάλων, τὴ σύμπραξη με τους ἐκάστοτε ἰσχυροὺς και τὴν ἀπουσία συγκεκριμένου πολιτικού προγράμματος για να μποροῦν να προσαρμόζονται εὐκόλα σε οποιαδήποτε κατάσταση. Ωστόσο δεν θέλησαν ποτέ να αναγνωριστοῦν ως πολιτικό κόμμα γιατί θα ἔθεταν ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια του Θεοῦ. Ἐτσι, δημιούργησαν ξεχωριστό κόμμα για να κατέβει στις ἐκλογές, ὥστε η πιθανή ἦττα να χρεωθεί σε αὐτό και ὄχι στην οργάνωση συνολικά.

Μια ἀπὸ τις σπουδαιότερες μορφές του ἰσλαμισμού είναι ὁ Σάϋεντ Κοτμπ. Ἐθεσε τους σπόρους της ἰσλαμιστικῆς τρομοκρατίας μέσω των βιβλίων που συνέγραψε στη φυλακή. Βασική του ἰδέα ἦταν ἡ δια τῆς βίας κατάληψη της

8 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η Διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, μτφρ. Κυριακὸς Νικολάου- Πατραγὰς (Αθήνα: Παπαζήση, 2015), 16

9 Κυριακὸς Νικολάου- Πατραγὰς, *Η «Αραβική Άνοιξις» ἀπὸ τον Μουμπάρακ εἰς τον Σίση* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 150

10 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η Διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, μτφρ. Κυριακὸς Νικολάου- Πατραγὰς (Αθήνα: Παπαζήση, 2015), 207

11 Κυριακὸς Νικολάου- Πατραγὰς, *Ἀδελφοὶ Μουσουλμάνοι: Η μήτρα της ἰσλαμιστικῆς ἐνόπλου βίας* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 91

εξουσίας μέσω της εξόντωσης των αντιπάλων. Κατά τον Κοτμπ όσοι δεν ανήκουν στην οργάνωση είναι άπιστοι και επομένως εχθροί της θρησκείας. Ο Κοτμπ δεν επιδεχόταν μέσες λύσεις και αποστρεφόταν κάθε είδους συμβιβασμό με τις κοινωνίες της αγνοίας¹². Οι ρήσεις του Κοτμπ ήταν, είναι και θα παραμείνουν το κάλυμμα της ισλαμιστικής τρομοκρατίας. Η τρομοκρατία, επομένως, αρχίζει ως ιδέα και αυτό αποδεικνύεται περίτρανα με το παράδειγμα του Κοτμπ που ενέπνευσε γενιές και γενιές τρομοκρατών.

Κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Μοχάμεντ Μόρση, η Αίγυπτος είδε το χειρότερο πρόσωπο των ΑΜ. Υποσχέθηκαν δημοκρατία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ωστόσο υποχώρησαν από τις δεσμεύσεις τους. Επιχείρησαν να ελέγξουν ολοκληρωτικά τους κρατικούς μηχανισμούς, και μεταχειρίστηκαν το κράτος «*ώσάν νά είνε λεία πολέμου πού έπιβάλλεται ή κυριαρχία της*»¹³. Επιπλέον, δεν ενδιαφέρθηκαν για το μέλλον της Αιγύπτου, αλλά για την ισχυροποίησή τους και συνεργάστηκαν με άλλες ισλαμιστικές οργανώσεις για ίδιον όφελος. Φυσικό ήταν λοιπόν να συντριβεί σύντομα το σαθρό τους οικοδόμημα.

Οι ΑΜ ταυτίζουν πλήρως την οργάνωσή τους με τη θρησκεία και υποστηρίζουν ότι ό,τι υπάρχει στο πρόγραμμά τους προέρχεται από το Ισλάμ και οποιαδήποτε έλλειψη υφίσταται σε αυτό αποτελεί έλλειψη του ίδιου του Ισλάμ. Οι αντιλήψεις αυτές οδηγούν στην πλήρη κατάργηση της δημοκρατίας και στη φίμωση των αντιπολιτευτικών φωνών. Άρνηση επομένως της οργάνωσης σημαίνει άρνηση της θρησκείας. Οι αντιλήψεις αυτές τους εδραίωσαν στο χώρο της τρομοκρατίας με αποτέλεσμα να αποτελέσουν «τη μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας».

1.3. Η οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας

Χρήσιμο υλικό για τη συγγραφή του συγκεκριμένου αποσπάσματος μας προσέφεραν οι έρευνες της Bulut Güçrinar¹⁴ και του Raphael Lefevre¹⁵. Στην εργασία

12 Ως κοινωνίες της αγνοίας αντιλαμβάνεται τον δυτικό πολιτισμό, τις ειδωλολατρικές κοινωνίες, τις κομμουνιστικές και εκείνες που αυτοαποκαλούνται ισλαμικές ενώ δεν είναι, αφού δεν υποδουλώνονται στις θεϊκές βουλές.

13 Κυριακός Νικολάου- Πατραγιάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι: Η Μήτρα της Ισλαμιστικής Ενόπλου Βίας – Η μαρτυρία του εξ απορρήτων του Εθνάρχου Νάσερ Σάμη Σαράφ* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 83

14 Η Bulut Güçrinar είναι ερευνήτρια στο Gebze Technical University. Έχει μελετήσει ενδελεχώς θέματα όπως οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Συρίας, η εξέλιξη του συριακού εμφυλίου και οι συροτουρκικές σχέσεις.

15 Ο Raphael Lefevre σπούδασε Πολιτική και Διεθνείς Σχέσεις στη Γαλλία και ακολούθησε ακαδημαϊκή καριέρα. Εστίασε τις έρευνές του στη πολιτική της Συρίας και του Λιβάνου.

μας χρησιμοποιήσαμε το άρθρο της Gürpınar «Sürgünde Örgüt: Suriye İhvanı» [Εξόριστη Οργάνωση: Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Συρίας]. Από τα βιβλία- άρθρα του Lefevre «Ashes of Hama» [Ερείπια της Χαμά] και «Rethinking Political Islam» [Αναθεώρηση Πολιτικού Ισλάμ] πληροφορούμαστε για τη γέννηση και εξέλιξη των ΑΜ Συρίας, την εξορία από τη χώρα και την απαγόρευση της δράσης τους. Περαιτέρω, ο συγγραφέας εστιάζει στην κοινωνική προσφορά, στις στρατιωτικές επιχειρήσεις και στον εξέχοντα ρόλο των ΑΜ στη συριακή αντιπολίτευση η οποία δρα ως επί το πλείστον στο εξωτερικό. Αναφέρεται επίσης στην αποστολή μαχητών και εξοπλισμού σε άλλες οργανώσεις.

Η οργάνωση των ΑΜ ιδρύθηκε το 1928 στην Αίγυπτο ως αντίδραση στη βρετανική αποικιοκρατία. Τη δεκαετία του 1940 επεκτάθηκε στη Συρία, όπου δημιουργήθηκε ένα παράρτημα, που διαφέρει από το αιγυπτιακό μοντέλο, καθώς προσαρμόστηκε στις εθνικές επιταγές. Αίτιο δημιουργίας του ήταν η εναντίωση των ισλαμιστών στη γαλλική αποικιοκρατία και η ανάγκη για ανεξαρτησία. Οι ΑΜ Συρίας εκπροσωπήθηκαν στο Κοινοβούλιο και κάποια μέλη τους εξετέλεσαν υπουργοί. Προέκριναν την ανοικοδόμηση του κράτους με γνώμονα τον ισλαμικό νόμο. Ωστόσο, κρίθηκαν παράνομοι και απαγορεύθηκε η δράση τους, εξαιτίας βίαιων πρακτικών εκ μέρους τους, μετά το πραξικόπημα του 1963 που ανέδειξε το κόμμα Μπάαθ. Στη συνέχεια η κυβέρνηση εξαπέλυσε ανθρωποκυνηγητό εναντίον των ΑΜ Συρίας με αποτέλεσμα το θάνατο πολλών μελών της οργάνωσης και την καταδίκη των υπόλοιπων μελών σε εξορία. Το γεγονός αυτό είναι γνωστό ως η σφαγή της Χαμά.

Σήμερα, επί κυβέρνησης Μπασάρ αλ Άσαντ, λόγω της επίδρασης των αλυσιδωτών εξεγέρσεων στο σύνολο του αραβικού κόσμου, οι ΑΜ Συρίας ανακτούν την σπουδαιότητά τους στη συριακή αντιπολίτευση. Στην αντιπολίτευση έχουν πρωτεύοντα ρόλο, αφού επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις αποφάσεις. Οι ΑΜ έχουν ως απώτερο στόχο να κατορθώσουν να δραστηριοποιηθούν εκ νέου εντός συριακού

Παράλληλα συνεργάζεται ενεργά με Άραβες και Δυτικούς πολιτικούς για τη μελέτη πολιτικών ζητημάτων και ζητημάτων ασφαλείας στη Μέση Ανατολή. Έχει επιρροές από την πολιτική κοινωνιολογία, τις αστικές σπουδές και τις διεθνείς σχέσεις. Έχει εντυπώσει στο θέμα της ένοπλης ισλαμιστικής τρομοκρατίας και εστιάζει κυρίως στη δράση των Σύρων Αδελφών Μουσουλμάνων.

«Dr Raphael Lefevre: Rank-Manning Junior Research Fellow in Social Sciences (New College) Tutor in Middle East Politics», *St. Antony's College* <https://www.sant.ox.ac.uk/people/raphael-lefevre> (πρόσβαση: 24/06/2019)

εδάφους, ώστε να ανακτήσουν την επιρροή τους, τριάντα χρόνια μετά το διωγμό τους από την κυβέρνηση του Χαφέζ αλ Άσαντ.

2. Μεθοδολογία

2.1. Περιγραφή της εφαρμοσθείσας μεθοδολογίας

Για την πληρέστερη κατανόηση και μελέτη των γεγονότων χρησιμοποιείται η επιστήμη της Γεωπολιτικής η οποία θεραπεύεται με τη χρήση της μεθόδου της ΣΓΑ. Η μέθοδος αυτή εντάσσεται στο νεοθετικιστικό πλαίσιο και εισηγητής της είναι ο Ιωάννης Θ. Μάζης. Είναι, σύμφωνα με τον Μάζη, «η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθέμενων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλόκων που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν»¹⁶. Η ΣΓΑ, επιπλέον, βασίζεται στην επιστήμη της Γεωγραφίας, αντικείμενο της οποίας είναι οι Πρωτογενείς, Δευτερογενείς και Τριτογενείς Γεωγραφικοί Χώροι καθώς και οι διαλεκτικές συνθέσεις τους¹⁷.

α) Οι Πρωτογενείς είναι:

α.1) ο *Φυσικός Χώρος*, ο οποίος νοείται ως σύνολο φυσικών στοιχείων και

α.2) ο *Στοιχειώδης Ανθρωποχώρος*, που νοείται ως σύνολο ανθρωποστοιχείων όπως φυλές, πληθυσμιακές συσσωρεύσεις και δημογραφικές συνθέσεις κ.λπ.

β) Οι Δευτερογενείς είναι:

β.1) ο *Πολιτικός Χώρος*, ο οποίος είναι διαλεκτικώς δευτερογενής υπερδομικός χώρος, δηλαδή διαλεκτικώς παράγωγος των διαντιδράσεων συντήρησης, αναπαραγωγής και εξέλιξης των συστημάτων υλικής ή άυλης παραγωγής με τις εκάστοτε κοινωνίες, και

β.2) ο *Οικονομικός Χώρος*, ο οποίος είναι διαλεκτικώς δευτερογενής [δηλαδή διαλεκτικώς παράγωγος], άρα υπερδομικός χώρος.

γ) Οι Τριτογενείς είναι:

γ.1) ο *Πολιτισμικός Χώρος*, ο οποίος «παρήχθη» ως διαλεκτική σύνθεση μεταξύ Οικονομικού και Πολιτικού Χώρου, άρα πρόκειται για διαλεκτικώς τριτογενή υπερδομικό χώρο. Με την έννοια «Πολιτισμός» νοείται η συνισταμένη των

16 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική: Η Θεωρία και η Πράξη* (Αθήνα: Παπαζήση, 2002), 34

17 Στο ίδιο, 34-37

ανθρωπίνων πνευματικών λειτουργιών και επεμβάσεων στο διεθνές φυσικό, κοινωνικό και πνευματικό περιβάλλον.

γ.2) ο *Εθνικοκρατικός Χώρος*, ο οποίος είναι πολιτικοπολιτισμικός Χώρος, άρα διαλεκτικώς τριτογενής υπερδομικός χώρος.

Μέσω της μελέτης των Χώρων αποδίδεται οντολογικώς η ταυτότητα ισχύος του προς μελέτη Γεωπολιτικού Σύμπλοκου και περιγράφεται το σύνολο των χαρακτηριστικών που το συνθέτουν.

Επιπροσθέτως, η ΣΓΑ αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο ο ερευνητής οδηγείται στην παραγωγή επιστημονικών αποτελεσμάτων που αφορούν το διεθνές γίνεσθαι. Το διεθνές γίνεσθαι προσδιορίζεται από τους γεωπολιτικούς δρώντες που βρίσκονται μέσα σε αυτό και χαρακτηρίζονται από μια κοινή μεταξύ τους συστημική σχέση. Η μεθοδολογία της ΣΓΑ επομένως «είναι αφαιρετική, με μαθηματικό υπόβαθρο μέσω της οποίας ο ερευνητής, μπορεί να επιτύχει ικανοποιητικές προβλέψεις αλλά και να προβεί σε γεωστρατηγική σύνθεση καταλήγοντας σε ρεαλιστικές προτάσεις»¹⁸. Για αυτό χρησιμοποιεί και γεωπολιτικούς απλούς και σύνθετους Γεωπολιτικούς Δείκτες που αφορούν τους τέσσερις Πυλώνες Ισχύος, δηλαδή την Οικονομία, την Πολιτική, την Άμυνα - Ασφάλεια και τον Πολιτισμό - Πληροφορία. Οι δείκτες αυτοί είναι αριθμητικά στοιχεία που καταδεικνύουν την ανακατανομή ισχύος στο εξεταζόμενο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο. Επιπλέον, οι τέσσερις Πυλώνες αποτελούν τους βασικούς συντελεστές ισορροπίας ισχύος μεταξύ των κρατών και της τελικής ηγεμονίας του ενός έναντι του άλλου. Η απλή μορφή της ισορροπίας ισχύος διαμορφώνεται από τους κυρίαρχους της παγκόσμιας σκακιέρας, δηλαδή από τις ΗΠΑ και τη Ρωσία, ενώ η σύνθετη μορφή της από τρεις ή περισσότερες δυνάμεις. Η ισορροπία διατηρείται όταν μια δύναμη επιδιώκει να εμποδίσει τις υπόλοιπες να επικρατήσουν. Όπως αναφέρει και ο Μάζης, «η ισορροπία ισχύος χρησιμεύει στην διατήρηση της διεθνούς τάξης και η κύρια λειτουργία της είναι η διατήρηση του ίδιου του συστήματος κρατών»¹⁹. Επιπροσθέτως, τείνει να λειτουργεί προς όφελος των ισχυρών έναντι των μικρών.

18 CIVITAS GENTIUM, Special Issue: Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας, Volume 5, Number 2 —April 2017

19 CIVITAS GENTIUM, Special Issue: Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας, Volume 5, Number 2 —April 2017,

Προχωρώντας, θεωρούμε απαραίτητη την αποσαφήνιση των βασικότερων γεωπολιτικών όρων που θα χρησιμοποιηθούν ως θεμέλιο της ανάλυσής μας. Οι όροι αυτοί είναι ονομαστικά: το Γεωπολιτικό Σύμπλοκο, το Σύστημα, τα Υποσυστήματα, οι Υπερσυστημικοί Δρώντες/ Υπερσυστήματα, ο Γεωπολιτικός Παράγοντας και οι Γεωπολιτικοί Δείκτες²⁰.

Το Σύστημα εντάσσεται στο εσωτερικό του Γεωγραφικού Χώρου του προς εξέταση Γεωπολιτικού Συμπλόκου ή και ταυτίζεται από πλευράς γεωγραφικής επιφανείας με το προς εξέταση Γεωγραφικό Σύμπλοκο.

Το Γεωπολιτικό Σύμπλοκο είναι η ευρύτερη, εν πολλοίς, γεωγραφική ενότητα του Συστήματος. Το κάθε Υποσύστημα αποτελεί υποσύνολο του Συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, είναι η ομοιογενής, ως προς τη δράση και λειτουργία ενός ΓΠ, εδαφική ενότητα.

Το Υπερσύστημα νοείται ως το σύνολο των πόλων διεθνούς ισχύος που επηρεάζουν τη δράση των ΓΠ στο εσωτερικό των Υποσυστημάτων και του αντίστοιχου Συστήματος το οποίο τα εμπεριέχει. Επηρεάζει σημαντικά το υπό μελέτη Σύστημα.

Υπερσυστημικοί Δρώντες είναι συνήθως Μεγάλες Δυνάμεις ή Οργανισμοί. Αφού καθοριστούν οι συστημικές κλίμακες (Σύστημα – Υποσυστήματα – Υπερσύστημα), θα πρέπει να προσδιοριστεί με τη σειρά του και ο ΓΠ, δηλαδή το στοιχείο που προκαλεί την ανακατανομή ισχύος στο υπό μελέτη Σύστημα. Οι Γεωπολιτικοί Δείκτες είναι τα ποσοτικά/ αριθμητικά στοιχεία του υπό μελέτη θέματος που δείχνουν την ανακατανομή ισχύος στο Σύστημά μας.

Επιπλέον, ο τίτλος της ανάλυσής μας είναι απαραίτητο να ορίζει τα δεδομένα μας και τα ζητούμενα, δηλαδή τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα πρέπει να ορίζει:

1. τα όρια του Γεωπολιτικού Συμπλόκου που συνιστά το γεωγραφικό πεδίο ανάλυσης.
2. τον προς μελέτη χώρο του Συμπλόκου που συνιστά πεδίο ανακατανομής ισχύος λόγω της δράσεως του ΓΠ.

20 Για την αποσαφήνιση των όρων χρησιμοποιήθηκαν τα: Ιωάννης Θ. Μάζης, Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής (Αθήνα: Παπαζήση 2012), 331-377 και CIVITAS GENTIUM, Special Issue: Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πωλώνων στην μεθοδολογία της συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας, Volume 5, Number 2 —April 2017, 13 και 18

3. τον προαναφερθέντα ΓΠ, του οποίου η συμπεριφορά δύναται να επηρεάσει την κατανομή ισχύος στο εσωτερικό και στο εξωτερικό του Γεωγραφικού Συμπλόκου²¹.

2.2. Ανάλυση του θέματος βάσει της ορολογίας της ΣΓΑ

Στην ανά χείρας εργασία εφαρμόζεται η μεθοδολογία της ΣΓΑ στη Συρία, η οποία βρίσκεται σε διαρκή κρίση από το 2011, καθώς και στις όμορες χώρες²² που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα γεγονότα. Γίνεται επιλογή απλών και σύνθετων δεικτών από τον Πυλώνα Άμυνας και Ασφάλειας με σκοπό την πληρέστερη κατανόηση και σκιαγράφηση των μέχρι σήμερα δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, βασιζόμενοι στον τίτλο της έρευνας, έχουμε ορίσει ως γενικό προς μελέτη Γεωπολιτικό Σύμπλοκο την ΕΜΑ. Η ΕΜΑ ορίζεται ως ο γεωγραφικός χώρος που εκτείνεται από το Μαρόκο στα δυτικά μέχρι την περιοχή Αφγανιστάν/ Πακιστάν στα ανατολικά και από την Τουρκία στα βόρεια μέχρι το Σουδάν και την Αραβική Χερσόνησο. Κάθε μία από τις χώρες του Γεωπολιτικού Συμπλόκου δύναται να επηρεάζει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την εξελισσόμενη κρίση στη Συρία, τη δράση των ΑΜ εκεί καθώς και τη δράση άλλων ισλαμιστικών οργανώσεων στη Συρία και στην ευρύτερη περιοχή.

Ο τίτλος της παρούσας μελέτης, ο οποίος θα χρησιμοποιηθεί ως κριτήριο κατανόησης της μεθοδολογίας της ΣΓΑ, είναι ο εξής: «Γεωπολιτική ανάλυση του ισλαμιστικού κινήματος των Αδελφών Μουσουλμάνων στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής».

Ως Σύστημα έρευνας αντιλαμβανόμαστε το Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της ΕΜΑ, όχι μόνο επειδή *«δίδεται στον τίτλο, πράγμα που αποτελεί ήδη θεμελιώδες κριτήριο»²³*, αλλά επειδή η οργάνωση των ΑΜ, που αποτελεί τον ΓΠ της ανάλυσής μας, επηρεάζει τον γεωγραφικό χώρο του εξεταζόμενου Γεωσυμπλόκου και προκαλεί ανακατανομή ισχύος.

21 CIVITAS GENTIUM, *Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών*, 17-18

22 Στην παρούσα εργασία αναφέρονται και αναλύονται οι εξής χώρες της ΕΜΑ: Συρία, Ιράν, Αίγυπτος, Ιορδανία, Λίβανος, Τουρκία, Κάταρ, Σαουδική Αραβία, Ισραήλ.

23 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012), 370

Τα Υποσυστήματα ορίστηκαν με βάση την ανακατανομή ισχύος που παρατηρείται στη Συρία ανάμεσα στην αλαουϊτική κυβέρνηση Άσαντ και τους συμμάχους της και ανάμεσα στις αντιπολιτευτικές δυνάμεις στις οποίες έχει ενεργό ρόλο ο συριακός κλάδος των ΑΜ.

- *Υποσύστημα α:* Συρία (κυβέρνηση) – Ιράν – Χεζμπολάχ (Λίβανος)

Το τρίγωνο αυτό συναποτελεί τον σιιτικό άξονα που στηρίζει την κυβέρνηση Άσαντ.

- *Υποσύστημα β:* Συρία (αντιπολίτευση) – Τουρκία – Κάταρ – Σαουδική Αραβία

Το Υποσύστημα αυτό αποτελεί τον σουνιτικό άξονα.

- *Υποσύστημα γ:* Ισλαμιστικές οργανώσεις- παρακλάδια των ΑΜ

Οι οργανώσεις αυτές έχουν προέλθει από τους ΑΜ και παρουσιάζουν κοινά στοιχεία αλλά και μεγάλες διαφορές με την οργάνωση των ΑΜ. Η σημασία τους είναι μεγάλη καθώς επηρεάζουν εν πολλοίς τη σημερινή έκρυθμη κατάσταση στην ΕΜΑ. Για αυτό το λόγο κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιαστούν ως ξεχωριστό Υποσύστημα.

- *Υποσύστημα δ:* Ισραήλ- Αίγυπτος- Ιορδανία

Η οργάνωση των ΑΜ δρα και επηρεάζει τις χώρες αυτές, οι οποίες μελετώνται σε συνάρτηση με τη συριακή κρίση.

Υπερσυστημικοί Δρώντες είναι η Ρωσία και η Κίνα, που στηρίζουν τον σιιτικό άξονα, οι ΗΠΑ, που στηρίζουν αντι-ασαντικές δυνάμεις, καθώς και οι δυτικοί υπερκρατικοί οργανισμοί, τα συμφέροντα των οποίων επηρεάζονται από τις εξελίξεις στην ΕΜΑ.

2.3. Ερευνητικοί Περιορισμοί

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη δράση του ΓΠ των ΑΜ στο υπό ανάλυση Σύστημα από το 2011 μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2019. Όπου κρίνεται απαραίτητο, σκιαγραφούνται εν συντομία οι σχέσεις των υπό ανάλυση κρατών της ΕΜΑ πριν την αναγραφόμενη ημερομηνία. Η εργασία επικεντρώνεται στις συνέπειες της Αραβικής Ανοιξέως στο Υποσύστημα της Συρίας καθώς και στον ρόλο που διαδραμάτισαν οι ΑΜ στην εξέλιξη της εμφύλιας σύρραξης. Επιπροσθέτως θα μελετηθεί η δράση τους και στον υπόλοιπο αραβικό κόσμο, όσο είναι δυνατόν.

Οι πρωτογενείς και δευτερογενείς βιβλιογραφικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι στην ελληνική, στην αγγλική και στην τουρκική γλώσσα.

Όσον αφορά τη μελέτη των Πυλώνων και των Δεικτών, δεν κατέστη δυνατόν να βρεθούν πολλά χρήσιμα και αξιοποιήσιμα ποσοτικά στοιχεία πολιτικής και οικονομικής φύσεως για τους ΑΜ λόγω της μυστικής φύσεως της δράσης τους. Παρά ταύτα συνελέγη και αξιοποιήθηκε όποιο στοιχείο ήταν διαθέσιμο τόσο για τους ΑΜ όσο και για τις προσκείμενες σε αυτούς οργανώσεις. Τα στοιχεία που συνελέγησαν εντάσσονται στον Πυλώνα της Άμυνας- Ασφάλειας. Τέλος, καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε η δομή και το περιεχόμενο της παρούσης να μην ξεπερνά την υποχρεωτική απαιτούμενη έκταση των 15.000 λέξεων, χωρίς αυτό να αποβαίνει εις βάρος της πληρότητας, ποιότητας και σαφήνειάς της.

3. Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση

3.1. Ανάλυση του Γεωπολιτικού Παράγοντος των Αδελφών Μουσουλμάνων

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυσή μας θεωρούμε απαραίτητο να προβούμε σε μια σύντομη επεξήγηση των όρων «Ισλάμ» και «Ισλαμισμός». Αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες. Δεν πρέπει να συγχέουμε τη θρησκεία του Ισλάμ με την πλειάδα ιδεολογιών που συνδέονται με αυτό, οι οποίες διαμορφώνονται σε αντιστοιχία με τις πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες κάθε κοινωνίας.

Το Ισλάμ δεν είναι απλώς μια θρησκεία, αλλά ένα ολοκληρωμένο σύστημα αξιών, όπου η θρησκεία και η πολιτική αλληλοσυνδέονται. Δίνει επομένως έμφαση στο γράμμα του νόμου καθορίζοντας πλήρως τις καθημερινές υποχρεώσεις των πιστών. Για αυτό «πιστεύεται ότι το Ισλάμ είναι ανώτερο από όλα τα πολιτικά συστήματα και τις ιδεολογίες που έχει γνωρίσει ο Δυτικός κόσμος»²⁴. Πρέπει επίσης να γνωρίζουμε ότι το Ισλάμ εκλαμβάνει ως άπιστους τους ειδωλολάτρες και όχι τους Χριστιανούς και τους Ιουδαίους που αναφέρονται μάλιστα ως Λαοί της Βίβλου. Ωστόσο, οι ακραίοι ισλαμιστές κατηγορούν ακόμη και τις μονοθεϊστικές θρησκείες για απιστία²⁵.

Το Ισλάμ δεν προάγει τη βία, σε αντίθεση με τον Ισλαμισμό που αποτελεί την ακραία έκφρασή του. Η ισλαμιστική ιδεολογία κυριαρχείται από την αντίθεση Δύσης και ισλαμικής Ανατολής και από την πίστη στην ανωτερότητα της τελευταίας. Σύμφωνα με τον Μάζη, «οί γεωπολιτικοί στόχοι κινήματων αυτού του ιδεολογικού υποβάθρου έχουν ως τελικό σκοπό τό *Lebensraum* [Ζωτικός Χώρος] για τήν αναγκαία εξάπλωση του περιουσίου λαού που κατέχει τήν «ἀλήθεια» καί τήν δύναμη για νά τήν ἐπιβάλλει. Τό ἄκρως ἀνησυχητικόν στήν περίπτωση τῶν ἐξτρεμιστῶν ἰσλαμιστῶν εἶναι ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι μία καί καμμία διαφωνία δέν γίνεται δεκτή ὡς πρός τό θέμα»²⁶. Εδώ διαφαίνεται η διαστρέβλωση της διδασκαλίας του Ισλάμ, χαρακτηριστικό γνώρισμα των ισλαμιστικών οργανώσεων. Οι οργανώσεις αυτές έχουν ως κύριο στόχο τους την εξάπλωση της κυριαρχίας τους σε παγκόσμιο επίπεδο και κάνουν ό,τι μπορούν για να το επιτύχουν.

24 Κωνσταντίνος Γώγος, *Το Ισλαμιστικό Κίνημα στην Τουρκία* (Αθήνα: Λιβάνη, 2016), 95

25 «Η θέση αυτή των ισλαμιστών αποδεικνύει διά πολλοστήν φοράν τήν ὑπό τῶν ἰσλαμιστῶν συντελουμένην διαστρέβλωσιν τοῦ ἰσλάμ εἰς σημείον πλήρους ἀναιρέσεώς του». Κυριακός Νικολάου-Πατραγός, *Η «Αραβική Άνοιξις» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 246

26 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012), 123

Οι ισλαμιστές είναι πολιτικά ενεργοί και λαμβάνουν ενίοτε μέρος στον ιερό πόλεμο. Επιδιώκουν τον προσηλυτισμό του υπόλοιπου κόσμου στο Ισλάμ, όχι όμως στην αληθινή του μορφή, αλλά όπως το αντιλαμβάνονται οι ίδιοι. Αντιτίθενται στους δυτικούς θεσμούς που ενστερνίζονται τις έννοιες του εκσυγχρονισμού και της εκκοσμίκευσης. Τέλος, υποστηρίζουν την αναγέννηση του Ισλάμ και «επιδεικνύουν πολιτικοκοινωνική δραστηριότητα με ανάλογη στόχευση»²⁷.

3.1.α. Αδελφοί Μουσουλμάνοι

Η οργάνωση των ΑΜ είναι «η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας»²⁸, όπως υπογραμμίζει ο διδάκτωρ Κυριακός Νικολάου – Πατραγάς, καθώς όλες οι γνωστές σήμερα ισλαμιστικές οργανώσεις προήλθαν από τους κόλπους της. Δημιουργήθηκε το 1928 στην Ισμαηλία της Αιγύπτου από ένα μικρό πυρήνα φοιτητών αρχηγός του οποίου ήταν ο Χάσαν αλ Μπάννα. Η κοσμοθεωρία του διαμορφώθηκε από τον συνδυασμό στοιχείων των ιδεολογιών του σαλαφισμού²⁹, του σουφισμού³⁰ και της υπερροθόδοξης σουνιτικής σχολής των Χανμπαλιτών.

Βασικός σκοπός των ΑΜ είναι η επιστροφή στην παράδοση και η αποκατάσταση του ισλαμικού παρελθόντος. Αναδεικνύουν επομένως την ορθότητα της θρησκείας και προτρέπουν τον μουσουλμάνο να ενστερνιστεί τη διδασκαλία του Ισλάμ και να προγραμματίσει τη ζωή του βάσει αυτής. Οι ΑΜ «ήλθον προς έπανίδρυσιν τοῦ ισλάμ έν τῇ γῆ καί έπαναφοράν τῆς θεότητος τοῦ θεοῦ έπ' αὐτῆς»³¹. Συντάχθηκαν για να πολεμήσουν ενάντια στις κοινωνίες της αγνοίας και ενάντια σε όσους δεν ενστερνίζονται την ιδεολογία τους, ακόμα και αν είναι

27 Κωνσταντίνος Γώγος, *Το Ισλαμιστικό Κίνημα στην Τουρκία* (Αθήνα: Λιβάνη, 2016), 15

28 Κυριακός Νικολάου – Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι: Η Μήτρα της Ισλαμιστικής Ενόπλου Βίας* (Αθήνα: Λειμών, 2017)

29 Ο σαλαφισμός ως ιδεολογία προσπαθεί να απομακρύνει το Ισλάμ από τη δυτική επιρροή και να το επαναφέρει στις ρίζες του. Είναι σουνιτική ιδεολογία και ορίζει το Ισλάμ ως οτιδήποτε επιτράπηκε ρητά από τον Μωάμεθ και έγινε δεκτό από τις τρεις πρώτες γενιές Σουνιτών.

Jacob Olidort, «Τι είναι ο Σαλαφισμός;», *Foreign Affairs: The Hellenic Edition*, 27/11/2015 <http://foreignaffairs.gr/articles/70599/jacob-olidort/ti-einai-o-salafismos> (πρόσβαση 8/11/18)

30 Ο σουφισμός ως πνευματικό κίνημα δημιουργήθηκε από την αντιπαράθεση μεταξύ των συντηρητικών *ulema* [νομοκανονολόγοι] και αυτών που θεωρούσαν ότι, μέσα στα πλαίσια της έννομης τάξης, μπορούσαν να ξαναδώσουν στη θρησκεία την αρχική δημιουργική της δύναμη. Όσο το επίσημο Ισλάμ γινόταν πιο δογματικό και στεγνό από ιδέες, θεωρώντας ότι αυτό ήταν η μοναδική σωστή πίστη, οι σουφί επέμεναν στο αρχικό πνεύμα του Κορανίου. Ο θρησκευτικός φιλελευθερισμός των σουφί τούς επέτρεπε υπερβάσεις αδιανόητες για τους δογματικούς σουνίτες. Χασάν Μπαντάουη, *Εισαγωγή στην Ιστορία του Ισλαμικού Κόσμου* (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003), 277- 278)

31 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, μτφρ. Κυριακός Νικολάου – Πατραγάς (Αθήνα: Παπαζήση, 2015), 143

Μουσουλμάνοι. Αλλοίωσαν την αλήθεια του Ισλάμ και παρερμήνευσαν το Κοράνι, με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση των συμφερόντων τους.

Για τους ΑΜ ο ιερός πόλεμος είναι αναγκαίος «πρός προστασίαν τῶν πιστῶν καί διάδοσιν τοῦ μηνύματος, τήν κλήσιν πρὸς τὸ ἰσλάμ καί τήν ἐξόντωσιν οἴας ἐπὶ τῆς γῆς ἀδικίας, ἕως ὅτου κυριαρχήσῃ ἡ θεία νομοτάγεια καί επιτευχθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ θεία χάρις»³². Γεωστρατηγικός στόχος τους είναι η κατάληψη της εξουσίας ώστε να επαναφέρουν το θεσμό της Χαλιφείας, δηλαδή να δημιουργήσουν μια μουσουλμανική κοινότητα (Όμα) παγκόσμιας εμβέλειας που θα υπερισχύει των εθνικών ταυτοτήτων. Ο όρκος των ΑΜ συνοψίζεται στα εξής λόγια: «Τὸ κοράνιον εἶνε τὸ σύνταγμά μας. Ὁ προφήτης εἶνε ὁ ἡγέτης μας. Καί ὁ ὑπὲρ τοῦ θεοῦ (:πίστεως) θάνατος εἶνε ἡ ὑψίστη ἐπιδίωξις μας»³³.

Ένας εκ των σημαντικότερων εκπροσώπων των ΑΜ και πλέον σημαινουσών μορφών της ισλαμιστικής ενόπλου βίας είναι ο Σάϋεντ Κότμπ, ο οποίος προσέφερε τα μέγιστα στην ανακαίνιση του ισλαμισμού και στη διάδοση της ιδεολογίας των ΑΜ σε όλη τη γη. Συνέταξε δύο έργα³⁴ στη φυλακή τα οποία θεμελίωσαν τις βάσεις των σημερινών ιδεολογιών και προέτρεψαν τους υποστηρικτές του να ακολουθήσουν τη σκληρότερη μορφή τρομοκρατίας. «Αἱ ρήσεις τοῦ Σάϋεντ Κότμπ ἦσαν, εἶνε καί θά παραμείνουν ἐσαεὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἰσλαμιστικῆς τρομοκρατίας»³⁵. Η ιδεολογία του βασίζεται στην δια της βίας κατάληψη της εξουσίας και στην εξάλειψη της αθεΐας³⁶.

Το Ισλάμ, κατά τον Κοτμπ, δεν συμβιβάζεται με άλλες θρησκείες και ιδεολογίες, καθώς κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στη νόθευσή του. Το Ισλάμ ως θρησκεία και πολιτεία είναι απαραίτητο να επιβάλλει στην κοινότητα των πιστών «ἕνα ὀλοκληρωμένο σύστημα πού θά διεῖπε τήν ὕπαρξη τῶν πιστῶν καί τῆς κοινωνίας των»³⁷. Ο ίδιος αναδιατύπωσε την έννοια του ταουχίντ, της μοναδικότητας του Θεού, και της προσέδωσε ιδιαίτερη πολιτική ταυτότητα. Έγραψε συγκεκριμένα ότι

32 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, 132-133

33 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, 190

34 Τα έργα αυτά είναι το «φή ζελάλ άλ- κοράαν», στο οποίο εκφράζει τις κυριότερες απόψεις του και το «Μαάλεμ φή άλ- ταρήκκ», το πιο εξτρεμιστικό του βιβλίο. Ενσαρκώνουν σφαιρικά την ιδέα του ισλαμισμού που νομοτελειακώς οδηγεί στην τρομοκρατία.

35 Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, 132

36 Ως άθεους θεωρούσε όλους εκείνους που δεν εντάχθηκαν στην οργάνωση των ΑΜ, ακόμη και τους μουσουλμάνους, ιδιαιτέρως εκείνους που διαβιούν σε χώρες που κάποτε ανήκαν στον Οίκο του Ισλάμ. Εκείνοι μόνο εξ ονόματος είναι μουσουλμάνοι, καθώς κατά τα λεγόμενα του Κοτμπ, «ἀρνοῦνται τὰ χρειώδη τοῦ ἰσλάμ δογματικῶς και πρακτικῶς, ἀκόμη κἀν θεωροῦν ὅτι δογματικῶς ἀκολουθοῦν αὐτό». Ρεφαάτ αλ- Σάηντ, *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, 135

37 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*, 126-127

«ο Θεός είναι η πηγή της εξουσίας, όχι ο λαός, τα κόμματα ή οποιοδήποτε ανθρώπινο ον»³⁸. Η έννοια αυτή, που ορίζεται και ως αρχή της διακυβέρνησης του Θεού, προβλέπει την πολιτική ενσάρκωση του Ισλάμ μέσω του Χαλιφάτου, το οποίο αποτελεί την πιο επιτυχημένη έκφραση του. Είναι μια πολιτική κατασκευή οι αρχές της οποίας καθορίζονται αυστηρά από τη Σαρία και από τα διδάγματα του Προφήτη και όχι από σύγχρονες μορφές διακυβέρνησης. Απορρίπτει τις δυτικές επιρροές που αμαυρώνουν την αυθεντικότητα του Ισλάμ και ως εκ τούτου οδηγούν σε πράξεις αποστασίας. Τα παραπάνω ώθησαν τους ΑΜ να ενταχθούν στην πολιτική και μάλιστα με πλήρη συμμετοχή ώστε να πολεμήσουν τους απίστους και να εγκαθιδρύσουν τη μόνη αληθινή διακυβέρνηση, κατά την άποψή τους.

Ο Χάσαν αλ Μπάννα, ηγέτης της οργάνωσης, «συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην ανανεωμένη πολιτικοποίηση του Ισλάμ στο πλαίσιο των μεγάλων γεωπολιτικών ανακατατάξεων του 20ου αιώνα»³⁹. Οι ΑΜ λοιπόν, χάρη στην οργάνωσή τους και στο μήνυμα ενότητας που πρέσβευαν σε μια εποχή κατάρρευσης των δομών του Χαλιφάτου, αύξησαν θεαματικά τον αριθμό των μελών τους. Έτσι η οργάνωση επεκτάθηκε σε πολλές χώρες, όπου βρίσκονται σήμερα παραρτήματά της. Οι εδαφικές συνθήκες διαχώρισαν τις κατά τόπους οργανώσεις, ωστόσο τα θεμελιώδη στοιχεία τους είναι τα ίδια: προσανατολισμός στη θρησκεία, δημιουργία πρότυπου ισλαμικού κράτους βασισμένου στη Σαρία και εναντίωση στους δυτικούς θεσμούς. Ωστόσο, κάθε οργάνωση- παράρτημα προσαρμόζεται στις συνθήκες της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται.

3.1.β. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Συρίας

Η οργάνωση των ΑΜ της Συρίας ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1940. Αιτία δημιουργίας της ήταν η συντονισμένη εναντίωση πλήθους ισλαμιστικών οργανώσεων απέναντι στη γαλλική αποικιοκρατία που διήρκεσε από το 1920 ως το 1946, έτος ανεξαρτητοποίησης της χώρας. Από τότε το ριζοσπαστικό Ισλάμ άρχισε να κερδίζει έδαφος στη Συρία.

Το 1947 οι ΑΜ συμμετείχαν στις πρώτες εκλογές μετά την ανεξαρτησία με αντίπαλο το Αραβικό Σοσιαλιστικό Κόμμα Μπάαθ. Η άνοδος του τελευταίου στην

38 «Tawhid», *The Oxford Dictionary of Islam*

<http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2356> (πρόσβαση 17/12/2018)

39 Ιωάννης Κωτούλας, «Η ταυτότητα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας», 2013

εξουσία μετά το στρατιωτικό κίνημα του 1963 αποτέλεσε απειλή για τους ΑΜ. Το σύνθημα του Μπάαθ «ενότητα, ελευθερία, σοσιαλισμός» οδήγησε στην ανατροπή των παλαιών καθεστώτων της ΜΑ που ελέγχονταν από δυτικές δυνάμεις. Ωστόσο πρέσβευε την κοσμικότητα και οι ιδρυτές του ήταν Αλαουίτες και όχι Σουνίτες Μουσουλμάνοι, οι οποίοι αποτελούσαν την πλειοψηφία. Στόχος των ΑΜ ήταν επομένως η αναγνώριση του Ισλάμ ως επίσημης θρησκείας και του ισλαμικού νόμου ως γνώμονα του σωστού τρόπου ζωής μέσω της επικράτησης του σουνιτικού στοιχείου. Κατόπιν σκόπευαν να τερματίσουν την κυριαρχία των ξένων δυνάμεων και την καταπίεση των κατώτερων τάξεων και να εγκαθιδρύσουν εθνική οικονομία.

Οι ΑΜ είχαν υποστηρικτές κυρίως στη Χαμά, στη Δαμασκό και στο Χαλέπι. Η Χαμά αποτέλεσε το προπύργιο της αντίδρασης των ΑΜ και το κέντρο των αντικαθεστωτικών κινητοποιήσεων. Επαναστάτησαν ενάντια στην κυβέρνηση και στις 26/06/1980 αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν τον Χαφέζ αλ Άσαντ. Η κυβέρνηση περιόρισε στο ελάχιστο τη δράση τους με σφαγές πολιτικών κρατουμένων, γεγονός που έμεινε στην ιστορία ως η «σφαγή της Χαμά». Επιπλέον, εξέδωσε νόμο «που όριζε τη συμμετοχή στην οργάνωση ως πράξη που τιμωρείται με θάνατο»⁴⁰ και οδήγησε στην εξορία τα εναπομείναντα μέλη. Οι εξορισμένοι πλέον ΑΜ επέκτειναν τη δράση τους σε άλλα αραβικά κράτη αλλά και στην Ευρώπη. Ωστόσο η διασπορά τους εμπόδισε να διατηρήσουν την επαφή τους με την κοινή γνώμη με αποτέλεσμα να απέχουν από τις γεωπολιτικές εξελίξεις στη Συρία.

Σήμερα η οργάνωση, οι δράσεις της οποίας είναι παράνομες εντός συριακού εδάφους, επιχειρεί να ανατρέψει το μπααθικό καθεστώς από το εξωτερικό. Αρχικά οι αντιπολιτευτικές δυνάμεις, πολύ πριν το ξέσπασμα του πολέμου, δεν δέχθηκαν τους ΑΜ ως ισότιμο μέλος εξαιτίας της αποδυνάμωσης και της αναγκαστικής απομάκρυνσής τους από την καθημερινότητα στη Συρία. Ωστόσο, στην εξορία, η οργάνωση αποπειράθηκε να δημιουργήσει ένα σουνιτικό μπλοκ και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην αντιπολίτευση στο εξωτερικό.

Το 2010 άλλαξε η ηγεσία της οργάνωσης με αποτέλεσμα να επανέλθει δυναμικά στη συριακή αντιπολίτευση. Έτσι δημιουργήθηκε το Συριακό Εθνικό Συμβούλιο (Syrian National Council- SNC), που αποτέλεσε τη μεγαλύτερη εξόριστη

40 Robert G. Rabil, “The Syrian Muslim Brotherhood”, in *The Muslim Brotherhood: The Organization and Policies of a Global Islamist Movement*, ed. Barry Rubin (US: Palgrave Macmillan, 2010), 78

αντιπολιτευτική ομάδα και τον κύριο υποστηρικτή της συριακής αντιπολίτευσης. Ιδρύθηκε το 2011 στην Κωνσταντινούπολη από τις ΗΠΑ σε συνεργασία με την Γαλλία και την Τουρκία. Μέλη του Συμβουλίου είναι οι ΑΜ Συρίας και άλλες εφτά ομάδες της αντιπολίτευσης⁴¹. «Ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων στο συμβούλιο προερχόταν από τους ΑΜ Συρίας»⁴², οι οποίοι θέλουν να αποκτήσουν ενεργότερο ρόλο στα γεγονότα. Ακόμη, οι ΑΜ Συρίας διατηρούν στενές σχέσεις με την τουρκική κυβέρνηση, η οποία τους στηρίζει⁴³.

Ωστόσο το 2012 αντιπολιτευτικές ομάδες εντός Συρίας κατηγόρησαν το SNC ότι απέτυχε αφενός να εκπροσωπήσει την επανάσταση «σε οργανωτικό, πολιτικό και ανθρωπιστικό επίπεδο»⁴⁴ και αφετέρου να προσελκύσει ευρύτερες πολιτισμικές ομάδες όπως Αλαουίτες και Κούρδους. Το SNC δεν ήταν ενωμένο και αντιπροσώπευε ως επί το πλείστον εξωγενή συμφέροντα ενώ τα μέλη του ήταν εκπατρισμένοι Σύροι. Παρουσιάστηκε επομένως η ανάγκη εκπροσώπησης εκείνων που πολεμούν στις επάλξεις για την ελευθερία τους⁴⁵.

Στις 12/11/2012 δημιουργήθηκε ο Εθνικός Συνασπισμός των Συριακών Δυνάμεων Εξέγερσης και Αντιπολίτευσης (National Coalition of Syrian Revolutionary and Opposition Forces), με την ένωση του SNC με άλλες αντιπολιτευτικές ομάδες, στη Ντόχα. Ο Συνασπισμός αναγνωρίστηκε από τις ΗΠΑ, τη Γαλλία και το ΗΒ ως νόμιμος εκπρόσωπος του συριακού λαού. Στόχος του ήταν «η κατάλυση του

41 Τό SNC έχει ιδιαίτερα – και σημαντικά – προβλήματα εκπροσώπησης των κουρδικών οργανώσεων αλλά και των λοιπών τάσεων των αντικαθεστωτικών ομάδων, κατηγορείται δέ από την κουρδική πλευρά ότι συμπλέει με την τάση των Αδελφών Μουσουλμάνων αλλά και με τις τουρκικές αντικουρδικές αντιλήψεις.

Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Ι* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 703

42 Bulut GÜRPINAR, «Sürgünde Örgüt: Suriye İhvanı» [Εξόριστη Οργάνωση: Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Συρίας], *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* • Cilt 2, Sayı 1, Mart 2014, 125

43 Σκοπός του προέδρου Ερντογάν είναι «νά γίνει αποδεκτό τό Κόμμα ΑΚΡ [...] στόν άραβομουσουλμανικό κόσμο τής Μέσης Ανατολής», ενώ «χρησιμοποιεί τούς σύρους άντιφρονοώντας γιά τά ιδικά του, άποκλειστικώς, συμφέροντα».

Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο Ι* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 702

44 «National Coalition of Syrian Revolution and Opposition Forces», *Global Security* <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/syrian-national-coalition.htm> (πρόσβαση 24/06/2019)

45 Scott Stearns, «Clinton: SNC No Longer Leads Syrian Opposition», *VOA News*, 31/10/2012 <https://www.voanews.com/a/brahimi-seeks-chinese-support-for-syria-solution/1536429.html> (πρόσβαση 17/12/2018)

καθεστώς του Μπασάρ αλ Άσαντ και η εγκαθίδρυση ενός αστικού, πλουραλιστικού και δημοκρατικού κράτους»⁴⁶.

Ο Συνασπισμός τη διετία 2012-2014 στηριζόταν οικονομικά και πολιτικά από πολλές ισχυρές χώρες. Τοποθέτησε αντιπροσωπείες της αντιπολίτευσης σε ΗΠΑ, ΗΒ, Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο και Κάταρ⁴⁷. Συμμετείχε επίσης στις διαπραγματεύσεις του 2ου γύρου συνομιλιών στη Γενεύη (Geneva Communiqué) εκπροσωπώντας το σύνολο της αντιπολίτευσης. Το 2015 συνεργάστηκε με άλλα αντιπολιτευτικά κόμματα και συγκεκριμένα με την τοπική Εθνική Επιτροπή Συντονισμού των Δυνάμεων Δημοκρατικής Αλλαγής (National Coordination Committee for the Forces of Democratic Change) και με το Κουρδικό Εθνικό Συμβούλιο (Kurdish National Council- KNC) με σκοπό την εξεύρεση πολιτικής λύσης για το Συριακό Ζήτημα. Με τις συμφωνίες αυτές ο Συνασπισμός έδειξε ότι μπορεί να συνεννοηθεί με ένα ευρύ φάσμα Σύρων πολιτών, ακόμη και αν δεν συμφωνούν με τις βασικές αρχές του. Συνέδραμε, τέλος, σε προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας.⁴⁸

Ωστόσο ο Συνασπισμός απέτυχε σε πολλά ζητήματα και συνεπώς δεν μπόρεσε να συνδράμει στον τερματισμό της κρίσης και να εδραιωθεί στη συριακή πολιτική σκηνή. Πρώτον, από την αρχή, η Τουρκία, το Κάταρ και η ΣΑ επηρέαζαν (και επηρεάζουν) τις αποφάσεις της αντιπολίτευσης, με στόχο την αποσταθεροποίηση της χώρας και την εγκαθίδρυση ισλαμιστικής κυβέρνησης⁴⁹. Επιπλέον, ο Συνασπισμός ταλανιζόταν από εσωτερικές αντιπαραθέσεις που τον απομάκρυναν από τον στόχο της επίλυσης του Συριακού. Τα παραπάνω συνετέλεσαν στην απώλεια μεγάλου μέρους των υποστηρικτών του.

46 Syrian National Council (SNC), *Global Security*
<https://www.globalsecurity.org/military/world/para/syrian-national-council.htm> (πρόσβαση 24/06/2019)

47 Η καταριανή κυβέρνηση αναγνώρισε την αντιπροσωπεία ως επίσημη συριακή πρεσβεία και της παραχώρησε ολοκληρωμένα διπλωματικά δικαιώματα.
«National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces The Outcomes of the Past Five Years», *Jusoor for Studies*, 10/11/2017 <http://www.jusoor.co/details/National-Coalition-for-Syrian-Revolutionary-and-Opposition-Forces-The-Outcomes-of-the-Past-Five-Years/335/en> (πρόσβαση 24/06/2019)

48 Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από το: «National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces The Outcomes of the Past Five Years», *Jusoor for Studies*, 10/11/2017
<http://www.jusoor.co/details/National-Coalition-for-Syrian-Revolutionary-and-Opposition-Forces-The-Outcomes-of-the-Past-Five-Years/335/en> (πρόσβαση 24/06/2019)

49 Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι οι τρεις κύριοι παράγοντες της αντιπολίτευσης είναι οι ΑΜ, το σαουδαραβικό μπλοκ και μια πτέρυγα φίλα προσκείμενη στο Κάταρ.
«National Coalition of Syrian Revolution and Opposition Forces», *Global Security*
<https://www.globalsecurity.org/military/world/para/syrian-national-coalition.htm> (πρόσβαση 24/06/2019)

3.1.γ. Γεωστρατηγικοί Στόχοι

Η οργάνωση των ΑΜ αποτελεί συνιστώσα αστάθειας που κυριαρχεί στην ΕΜΑ και απειλεί τη διεθνή ασφάλεια εντός ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου διεθνούς συστήματος. Είναι επαναστατικό, με ισχυρές πολιτικο- στρατιωτικές δομές και παράνομη δράση τόσο στον δυτικό όσο και στον ανατολικό κόσμο. Είναι σουνιτικό και αντιτάσσεται σε οτιδήποτε μη σουνιτικό, δηλαδή στους Σίιτες, τους Αλαουίτες, τους Χριστιανούς και τους Ιουδαίους.

Γεωστρατηγικός στόχος του κινήματος είναι η εξάπλωσή του σε όλο τον κόσμο και η κυριαρχία επ' αυτού. Όπως αναφέρει συγκεκριμένα ο Ιωάννης Μάζης, «για τό ισλαμιστικόν κίνημα ζωτικός χῶρος εἶναι ὁ πλανήτης»⁵⁰ και αυτός είναι ο λόγος που έχουν εξαπλωθεί σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης. Επιπροσθέτως επικεντρώνονται στην πολιτική δράση αφενός για να θεμελιώσουν τις βάσεις του παγκόσμιου Χαλιφάτου και αφετέρου για να ανατρέψουν το δυτικό σύστημα οργάνωσης του πλανήτη, «που σημαίνει κυριαρχία στην οικονομία, την πολιτική και τον πολιτισμό»⁵¹.

50 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*, 124

51 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική Προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα* (Αθήνα: Παπαζήση, 2006), 13

3.2. Ανάλυση του δρώντος Υπερσυστήματος

Η Γεωγραφία αποτελεί τον βασικότερο πυλώνα της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Συμφώνως και προς τον Νικόλαο Σπάικμαν, συγγραφέα του βιβλίου *“Η Γεωγραφία της Ειρήνης”*, «η φύση της εδαφικής βάσης ενός κράτους ασκεί πολλαπλή επιρροή στην εξωτερική του πολιτική σε καιρό ειρήνης. Το μέγεθος επηρεάζει τη σχετική του ισχύ και οι φυσικοί πόροι επηρεάζουν την πληθυσμιακή πυκνότητα και τις οικονομικές δομές, οι οποίες, αφ’ εαυτές, συνιστούν παράγοντες διαμόρφωσης πολιτικής»⁵². Με άλλα λόγια, η θέση ενός κράτους επηρεάζει άμεσα και δυναμικά τις σχέσεις του με τα υπόλοιπα.

Το υπό μελέτη Σύστημα επηρεάζεται συνεπώς από τη γεωγραφική θέση του, από τον ΓΠ των ΑΜ καθώς και από τον παράγοντα της ενέργειας. Ο παράγοντας της ενέργειας συνοψίζεται στον διαρκή πόλεμο της εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών πηγών και συνεπώς διαμορφώνει τις συμμαχίες και τις αντιπαλότητες σε παγκόσμιο επίπεδο. Το κάθε κράτος ενεργεί βάσει των συμφερόντων του και των ευκαιριών που παρουσιάζονται στην ΕΜΑ κυρίως από τις εξελίξεις στη Συρία και την έκβαση του εμφύλιου πολέμου. Ο πόλεμος παρουσιάστηκε ως εξαιρετική ευκαιρία για πολλά κράτη να πραγματοποιήσουν τις γεωστρατηγικές βλέψεις τους. Επομένως, η κρίση διεθνοποιήθηκε και έδωσε έναυσμα για ανακατανομή ισχύος στην ΕΜΑ. Οι εντάσεις που προκύπτουν από τον συριακό εμφύλιο συνταράσσουν τον αραβομουσουλμανικό κόσμο και ενισχύουν περισσότερο τις εξτρεμιστικές ισλαμιστικές οργανώσεις. Διευκολύνουν επίσης την αποτελεσματική παρέμβαση της Ρωσίας και της Κίνας στο Σύστημα.

3.2.α. ΗΠΑ

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ προσανατολίζεται στην Ευρασία, στην οποία ανήκει και η Συρία. Ειδικότερα, η Αγγλοσαξονική σχολή σκέψης πιστεύει ότι η δύναμη εκείνη που θα κυριαρχήσει επί του τμήματος αυτού της γης θα αποκτήσει και την παγκόσμια κυριαρχία. Επομένως η Αμερική, για να διατηρήσει την πρωτοκαθεδρία της, πρέπει να εμποδίσει την Ευρασία να αποκτήσει εδαφική συνοχή. Ο Νικόλαος Σπάικμαν, κορυφαίος εκπρόσωπος της Αμερικανικής Σχολής της

52 Nicholas J. Spykman, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, μτφρ. Παναγιώτης Κελάνδριας (Αθήνα: Παπαζήση, 2004), 42

σύγχρονης Γεωπολιτικής, θεωρούσε την Ευρασία κλειδί της παγκόσμιας κυριαρχίας λόγω της πληθυσμιακής της σύστασης, των άφθονων πλουτοπαραγωγικών πηγών και των εσωτερικών θαλάσσιων οδών της. Σύμφωνα με τον ίδιο «όποιος ελέγχει το Κρηπίδωμα⁵³ [Rimland] ελέγχει την Ευρασία· όποιος ελέγχει την Ευρασία ελέγχει το πεπρωμένο του κόσμου»⁵⁴. Απώτερος στόχος επομένως της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής είναι ο έλεγχος του παράλιου Κρηπιδώματος της Ευρώπης και της Ασίας και η αποτροπή της ενοποίησης των κέντρων ισχύος του Παλαιού Κόσμου σε συνασπισμό εχθρικό προς τα αμερικανικά συμφέροντα.

Η Αμερική, εκμεταλλεόμενη τον αραβομουσουλμανικό κόσμο και ιδιαίτερος τους Σουνίτες, σκοπεύει να προκαλέσει ανακατανομή ισχύος που θα λειτουργήσει ως ανάχωμα απέναντι στις ρωσικές και κινεζικές φιλοδοξίες στην Αφρική και στη νοτιοανατολική Μεσόγειο, η οποία βρίθει κοιτασμάτων φυσικού αερίου. Επιθυμεί να εξαλείψει τη ρωσική απειλή απασχολώντας τη Ρωσία σε άλλα μέτωπα εκτός Συρίας, η οποία αποτελεί τον κλειδολίθο στις εξελίξεις στη ΜΑ καθώς ανήκει στον σιιτικό άξονα⁵⁵. Η Αμερική φιλοδοξεί να διασπάσει τον άξονα αυτό με απώτερο στόχο τον αποκλεισμό της επιρροής της Τεχεράνης από τις αγορές ενέργειας.

Η Ουάσινγκτον εξοπλίζει τους ισλαμιστές για την ανατροπή του Άσαντ, ωστόσο δεν δείχνει να αντιλαμβάνεται «ότι δέν θά δύναται κατόπιν νά ἐλέγξει τήν ισλαμιστικήν κυβέρνησιν, ή οποία θά προκύψει από τήν προσδοκουμένην ἀνατροπήν τοῦ σύρου ἡγέτου, ἀλλά καί τήν τριχοτόμιση τῆς Συρίας εἰς τρία, οἰονεὶ κρατικά (Κουρδικό, Ἀλαουητικο-σηιτικό καί Σονιτικό) μορφώματα»⁵⁶.

53 Το γεωγραφικό υποσύστημα του Κρηπιδώματος περιέχει τη Δυτική Ευρώπη, την Τουρκία, την Αραβική Χερσόνησο, το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, τις Ινδίες και φτάνει μέχρι την Ιαπωνία. Το Κρηπίδωμα περικλείει την Heartland (Ζώνη- Άξων ή Κεντρική Γη), η οποία αποτελείται κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη και τα εδάφη της πρώην ΕΣΣΔ. Ο όρος Heartland εισήχθη στη Γεωπολιτική από τον Αμερικανό γεωγράφο Sir Halford Mackinder. (Από το βιβλίο “Η Γεωγραφία της Ειρήνης”)

54 Nicholas J. Spykman, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, μτφρ. Παναγιώτης Κελάνδριας (Αθήνα: Παπαζήση, 2004), 16

55 Τεχεράνη – Δαμασκός – Ν. Λίβανος – Ν. Ιράκ

56 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, τόμος Ι (Αθήνα: Λεμμών, 2017), 719-720

3.2.β. Ρωσία

Σήμερα η Ρωσία αναδεικνύεται σε ισχυρότατο πόλο του διεθνούς συστήματος, γεγονός που αλλάζει την ισορροπία δυνάμεων, ενώ απειλεί παράλληλα το μονοπώλιο της Αμερικής στα διεθνή δρώμενα ως παγκόσμιας υπερδύναμης. Η γεωπολιτική της θέση επίσης είναι ζωτική, καθώς της επιτρέπει «να λαμβάνει στοιχεία και από τον δυτικό κόσμο, χωρίς όμως να γίνεται Δύση, αλλά και από τον ανατολικό κόσμο, χωρίς να γίνεται Ανατολή»⁵⁷.

Η Ρωσία είναι ισχυρός σύμμαχος του συριακού μπααθικού καθεστώτος και αποτελεί βασικό προμηθευτή όπλων και στρατιωτικού εξοπλισμού στη Συρία. Επιπλέον, ο λιμένας βαθέων υδάτων της Ταρσού αποτελεί τη μοναδική στρατηγική ναυτική βάση για τη Ρωσία στην περιοχή της Μεσογείου⁵⁸. Στρατηγικός στόχος της Μόσχας είναι η ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων με τη Δαμασκό για την προώθηση των κοινών τους συμφερόντων στις αγορές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Τα συμφέροντά της θα πληγούν σε περίπτωση καθάρσεως του Άσαντ, και για αυτό το λόγο συμμαχάθηκε με το Ιράν και με τον σιιτικό άξονα γενικότερα, επιδιώκοντας την παραμονή του. Ενδεχόμενη μεταβολή του πολιτικού σκηνικού στη Συρία μπορεί να αποσταθεροποιήσει το Ιράν και να «προκαλέσει [στη Ρωσία] μετάδοση του σουνιτικο-ισλαμιστικού κινήματος στο μαλακό της υπογάστριο της Κεντρικής Ασίας»⁵⁹. Η Ρωσία επίσης εναντιώνεται στις δυτικές στρατιωτικές παρεμβάσεις, καθώς «η προσπάθεια των δυτικών κρατών να επιβάλουν κυρώσεις στο καθεστώς Άσαντ ώστε να προστατεύσουν το συριακό λαό είναι κάλυψη για ένα μεγάλο παιχνίδι στο πεδίο της γεωπολιτικής, και προφανώς πολλοί στοχεύουν ουσιαστικά όχι τη Συρία αλλά το Ιράν που αποτελεί τον κυριότερο σύμμαχο της Ρωσίας στην περιοχή»⁶⁰.

Παράλληλα, η Ρωσία τελευταία επαναπροσεγγίζει την Τουρκία οικονομικά και πολιτικά. Η βελτίωση των διμερών σχέσεων προσφέρει πρόσβαση στον αραβικό

57 Δημήτρης Ανδριόπουλος, «Ρωσία vs Ε.Ε.: Οι διαφωνίες, οι αντιφάσεις, οι σχέσεις αλληλεξάρτησης και ο ακήρυχτος πόλεμος», *Hellenic Nexus*, Τεύχος 133, 08/18, 26

58 Η Ρωσία χρησιμοποιεί τον λιμένα βαθέων υδάτων της Ταρσού «ως ναυτική βάση ελλειμνισμού του Σοβιετικού Πολεμικού Ναυτικού και του Πέμπτου Σοβιετικού Στόλου της Μεσογείου, συμφώνως προς τη συρο-ρωσική συμφωνία του 1971».

Μάζης και Μπαλαφούτα, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος- Κύπρου*, 67

59 Μάζης και Μπαλαφούτα, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος- Κύπρου*, 69

60 Δηλώσεις του Υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας, Σεργκέι Λαβρόφ Sabrina Hoeling, *Can R2P practice what it promises?: A Case Study on the Syrian Civil War* (Hamburg: Anchor Academic Publishing), 45

κόσμο και στη Μεσόγειο για τη Μόσχα και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ για την Άγκυρα. Όσον αφορά το Συριακό, οι δυο χώρες μαζί με το Ιράν «έχουν δημιουργήσει την πρωτοβουλία της Αστάνα για την διπλωματική επίλυση του»⁶¹.

Τα παραπάνω συναποτελούν απόπειρα της Ρωσίας να ανακαταλάβει το ρόλο της στο παγκόσμιο γεωπολιτικό παιχνίδι, μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και να επανεδραιωθεί ως υπερδύναμη στηριζόμενη σε ισχυρούς συμμάχους.

3.2.γ. Κίνα

Είναι υπολογίσιμη δύναμη, που προσανατολίζεται προς δυσμάς. Επιδιώκει τη σταθερότητα οικοδομώντας καλές σχέσεις με τη Δύση. Παράλληλα, έχει μεγάλες ενεργειακές ανάγκες, οι οποίες προβλέπεται να αυξηθούν. Στρέφεται λοιπόν στη ΜΑ για την κάλυψή τους. Έτσι, αποκτά νέους εταίρους και πρόσβαση σε νέες πηγές ενέργειας.

Συγκεκριμένα στη Συρία, η Κίνα έχει οικονομικά συμφέροντα από την παραμονή του Άσαντ. Απώτερος στόχος της είναι η αναδημιουργία και η εξάπλωση του Δρόμου του Μεταξιού σε Ασία, Ευρώπη και Αφρική. Στηρίζοντας τη Συρία, εμμέσως στηρίζει τη Ρωσία με την οποία έχει συνάψει συμφωνία για το φ.α. Παράλληλα στηρίζει το Ιράν το οποίο αποτελεί βασικό προμηθευτή της σε πετρέλαιο, ενώ έχει επενδύσει στον ενεργειακό τομέα στη χώρα.

Τελευταία την απασχολεί και ένα μείζον πολιτικό ζήτημα. Από το 2013 Ουιγούροι⁶² ταξιδεύουν στη Συρία και πολεμούν στο πλευρό των επαναστατών ενάντια στο καθεστώς. Όπως επισημαίνει και ο Τζέφρι Άρονσον, «*οι ανησυχίες της Κίνας σχετικά με τους Σύρους ισλαμιστές πηγάζουν από τις ανησυχίες της για τους εγχώριους ισλαμιστές*»⁶³. Φοβάται δηλαδή τις αποσχιστικές τάσεις των μουσουλμάνων Ουιγούρων που κατοικούν κυρίως στην επαρχία Σιν Γιάνγκ, που είναι πλούσια σε μεταλλεύματα. Σε περίπτωση απόσχισης δεν θα δύναται πλέον η

61 Γιώργος Κουλούρης, «Η προσέγγιση Τουρκίας - Ρωσίας και ο αντίκτυπος στην Δύση», *HUFFPOST*, 06/04/2018 https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-proseyyise-toerkias-rosias-kai-o-antiktepos-sten-gr_5ac5e796e4b01190c1ed6e28 (πρόσβαση 24/06/2019)

62 Τουρκικό φύλο που διαβιεί στην Κίνα

63 Tom O'Connor, «China May Be the Biggest Winner of All If Assad Takes Over Syria», *Newsweek*, 19 January 2018 <http://www.newsweek.com/china-did-not-fight-syria-won-war-754644> (πρόσβαση 24/06/2019)

Κίνα να εκμεταλλευτεί τους ενεργειακούς αυτούς πόρους, καθώς και να λαμβάνει φ.α από τη Ρωσία και το Καζακστάν, με το οποίο συνορεύει η Σιν Γιάνγκ.

3.2.δ. Ευρωπαϊκή Ένωση και ευρωπαϊκά κράτη ως αυτόνομοι δρώντες

Οι παγκόσμιες εξελίξεις των τελευταίων ετών, συμπεριλαμβανομένης και της συριακής κρίσης, άλλαξαν τελείως την προοπτική της ευρωπαϊκής πολιτικής. Αρχικά, οι σχέσεις της ΕΕ με τη Ρωσία, η οποία διαδραματίζει καίριο ρόλο στα γεγονότα, παρουσιάζονται πιο τεταμένες από ότι στο κοντινό παρελθόν. Η Δύση ασκεί «στρατηγική περιορισμού όσον αφορά τη Ρωσία, η οποία εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται ως εχθρός και μείζονος σημασίας απειλή για την ασφάλεια»⁶⁴.

Η ΕΕ επιθυμεί επιπλέον να ανεξαρτητοποιηθεί από τα ενεργειακά αποθέματα της Ρωσίας ώστε να την αποδυναμώσει και έτσι ψάχνει εναλλακτικούς τρόπους ικανοποίησης των ενεργειακών της αναγκών. Επιδιώκει τη λήξη της ρωσικής ηγεμονίας στο φ.α με προμήθεια ενεργειακού μίγματος από άλλο προμηθευτή, πιθανότατα την ΜΑ⁶⁵. Ωστόσο το ξέσπασμα των εξεγέρσεων στον αραβικό κόσμο δεν ευνόησε τις γεωστρατηγικές ανάγκες της Ευρώπης και την ώθησε να αναθεωρήσει τις σχέσεις της με την Ανατολή. Πιο συγκεκριμένα, η εξωτερική πολιτική της στην ΕΜΑ στρέφεται στη βελτίωση των σχέσεων με τη Συρία που αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα αποσταθεροποίησης.

Οι μείζονες ευρωπαϊκές δυνάμεις Γαλλία και Γερμανία αλλά και το ΗΒ, είναι ενάντια στο καθεστώς Άσαντ, ενώ στηρίζουν τους Κούρδους της Συρίας. Επιπλέον, διαθέτουν στρατιωτικές εγκαταστάσεις στην περιοχή και μεγάλα συμφέροντα που αφορούν το συριακό πετρέλαιο.

64 Δημήτρης Ανδριόπουλος, «Ρωσία vs Ε.Ε.: Οι διαφωνίες, οι αντιφάσεις, οι σχέσεις αλληλεξάρτησης και ο ακήρυχτος πόλεμος», *Hellenic Nexus*, Τεύχος 133, 08/18, 24

65 «Η άσκουμένη γεωστρατηγική από τους αγγλοσαξωνικούς δρώντες του υπερσυστήματος του συγκεκριμένου γεωσυμπλόκου αποσκοπεί τήν στρατηγικήν αναχαιτίσεως (containment) του ρωσικού και κινεζικού δρώντος από τό μεσογειακόν ύποσύστημα μέ συμμάχους το Κάταρ, τήν Τουρκία, τήν Σαουδικήν Άραβία καί ένια έκ τῶν Ἡνωμένων Άραβικῶν Ἐμιράτων».
Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο τ. Ι*, 709

3.3. Υποσυστήματα

3.3.α. Υποσύστημα α: Συρία (κυβέρνηση) – Ιράν – Χεζμπολάχ (Λίβανος)

Σύμφωνα με τον Μάζη «το [σιιτικό] ισλαμιστικό καθεστώς του Ιράν αποτελεί τον βασικό στρατηγικό εταίρο του συριακού καθεστώτος»⁶⁶. Η Συρία προσφέρει στο Ιράν πρόσβαση στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και διαμορφώνει ένα σιιτικό άξονα, ο οποίος αρχίζει από την Τχεράνη με ενδιάμεσο σταθμό το σιιτικό Ιράκ και απόληξη τον Λίβανο, όπου δρα η στηριζόμενη από το Ιράν Χεζμπολάχ.

Η αναβάθμιση της ιρανικής εμπλοκής στον εμφύλιο πόλεμο αποτελεί τον βασικό λόγο για τον οποίο το μπααθικό καθεστώς έχει μέχρι σήμερα την πρωτοκαθεδρία στη Συρία, κυρίως στα δυτικά. Το ενδεχόμενο ανατροπής του Άσαντ απειλεί τη συνοχή του σιιτικού άξονα⁶⁷. Το καθεστώς Άσαντ διευκολύνει τη μεταφορά όπλων από το Ιράν μέσω της Συρίας προς το Λίβανο και ενισχύει την Τχεράνη στη Μεσόγειο. Επιπλέον η Συρία προσφέρει πρόσβαση και προς τη Χεζμπολάχ. Έτσι δημιουργείται μια ζώνη επιρροής⁶⁸ που περικλείει στρατηγικής σημασίας εδάφη της δυτικής Συρίας.

Η Συρία αποτελεί κλειδόλιθο στις ιρανικές επιδιώξεις στη Μεσόγειο και στην ΕΜΑ λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής θέσης της και του μπααθικού καθεστώτος. Σε περίπτωση κατάρρευσής του η Τχεράνη θα αποδυναμωθεί. Παράλληλα, το Ιράν όπως και η Συρία χρειάζονται τη Χεζμπολάχ ως ανάχωμα στις επιδιώξεις του Ισραήλ. «Σταδιακά η Χεζμπολάχ αφήνει το ρόλο του αντιπροσώπου και μετατρέπεται σε συνεργάτη τόσο της Τχεράνης όσο και της Δαμασκού. Η οργάνωση έχει μια ισχυρή λιβανική βάση, επί της οποίας υφίσταται και ιρανική και συριακή επιρροή»⁶⁹.

Οι ΑΜ αντιδρούν απέναντι σε αυτές τις ενέργειες καθώς είναι ενάντια στους σίιτες και προσπαθούν με κάθε τρόπο να ενδυναμώσουν το σουνιτικό ισλάμ και φυσικά το κίνημά τους.

66 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016), 23

67 Ιράν, Συρία, Νότιος Λίβανος και Νότιο Ιράκ

68 Η ζώνη αυτή «επιτρέπει τον ανεφοδιασμό της Δαμασκού, τον έλεγχο των συνόρων με τον Λίβανο και την πρόσβαση προς την Ανατολική Μεσόγειο». Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016), 80

69 Daniel L. Byman, «Syria and Iran: What's Behind the Enduring Alliance?», *Brookings*, July 19, 2006, <https://www.brookings.edu/opinions/syria-and-iran-whats-behind-the-enduring-alliance/> (πρόσβαση 04/03/2019)

3.3.β. Υποσύστημα β: Συρία (αντιπολίτευση) – Τουρκία – Κάταρ – Σαουδική Αραβία

Το τρίγωνο Τουρκία – Κάταρ – Σαουδική Αραβία αποτελεί τον χειριστή «τοῦ γεωπολιτικοῦ παράγοντος τοῦ ἰσλαμιστικοῦ κινήματος»⁷⁰.

Ἡ Τουρκία μέσω της Αραβικής Άνοιξης ἐπιδίωξε τὴ δημιουργία Ζωτικοῦ Χώρου στη ΜΑ ὥστε νὰ ασκεῖ ἐπιρροή στις μεσανατολικές χώρες. Οἱ Τούρκοι ηγέτες πίστευαν ἀκράδαντα ὅτι «το νέο γεωπολιτικό τοπίο τῆς ΜΑ προσέφερε στὴν Τουρκία μίᾳ ἱστορική ευκαιρία νὰ βελτιώσει τὴ θέση τῆς καὶ νὰ αναχθεῖ σε περιφερειακή ηγετιδα δύναμη»⁷¹.

Σε παγκόσμιο ἐπίπεδο οἱ ἐπιδιώξεις τῆς ἀπειλούνταν ἕως τώρα κυρίως ἀπὸ τὴ Ρωσία καθὼς, αὐξανόμενης τῆς ἰσχύος τῆς τελευταίας, «ο στρατηγικός ρόλος τῆς ἐκμηδενίζεται ὡς κεντρική δύναμη ρωσικῆς ἀνασχέσεως τοῦ Ἀναχωματικοῦ Δακτυλίου (Rimland), ὅπως καὶ ο ρόλος τῆς στὴ ΝΑ πτέρυγα τοῦ ΝΑΤΟ»⁷². Τελευταία, ὡστόσο, ἡ Τουρκία ἔχει προσεγγίσει τὴ Ρωσία καὶ τὸ Ἰράν. Οἱ τρεῖς χώρες συνεργάζονται πλέον στενά γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ συριακοῦ ζητήματος⁷³. Ἡ Τουρκία ἀκολουθεῖ τὴν πολιτική τῆς ἰκανοποίησης ἰδίων συμφερόντων καὶ δε διστάζει νὰ τοποθετεῖ τὸ κάθε πόδι σε διαφορετικὴ βάρκα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης Μάζης⁷⁴.

Ὅσον ἀφορᾶ τὶς σχέσεις τῆς Τουρκίας με τὴ Συρία, ἦταν ἀρκετὰ καλές μίᾳ δεκαετία πρὶν τὸ ξέσπασμα τοῦ πολέμου. Ὁ Ἔρντογάν προσπαθοῦσε τότε νὰ διατηρεῖ καλές ἢ ἔστω ουδέτερες σχέσεις με τοὺς γείτονες, στὸ πλαίσιο τῆς πολιτικῆς τῶν μηδενικῶν προβλημάτων, εισηγητῆς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Ἀχμέτ Νταβούτογλου. Τονίζοντας μάλιστα τὴ σημασία τῆς γειννίασης τῶν δύο χωρῶν, ὁ

70 Ἰ.Θ. Μάζης, «XXXV. Πλανητικό γεωπολιτικό σκάκι: Δύσις, Ρωσία, Κίνα, ἀραβικός κόσμος σε παρτίδα θανάτου», *Επίκαιρα*, 12-18 Ἰουλίου 2012

71 Imran Demir, *Overconfidence and Risk Taking in Foreign Policy Decision Making: The Case of Turkey's Syria Policy* (Istanbul: Palgrave Macmillan, 2017), 58

72 Ἰωάννης Θ. Μάζης καὶ Βιργινία Μπαλαφούτα, *Γεωπολιτικὴ Πραγματικότητα στὸ Δίπολο Ἑλλάδος-Κύπρου: Λύσεις καὶ Ἄλλοθι* (Ἀθήνα: Παπαζήση, 2014), 31

73 Συγκεκριμένα, ὁ Μεβλούτ Τσαβούσογλου, ὑπουργός ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας, ἀναφέρθηκε «στὴ «σοβαρὴ πρόοδος» που ἔχει ἐπιτευχθεῖ στὴ Συρία χάρι τῆς συνεργασίας τῆς Τουρκίας, με τὴ Ρωσία καὶ τὸ Ἰράν. Οἱ τρεῖς χώρες εἶναι οἱ «εγγυήτριες» τῆς ἀποκλιμάκωσης, ὅπως αὐτὴ καθορίστηκε στὴ λεγόμενη «διαδικασία τῆς Ἀστάνας».

«Συνεργασία Ρωσίας - Τουρκίας στὴ Συρία κατὰ τῆς τρομοκρατίας», *news 24/7*, 29/12/ 2018 <https://www.news247.gr/kosmos/synergasia-rosias-toyrkias-sti-syria-kata-tromokratias.6680621.html> (πρόσβαση 04/03/2019)

74 Συνέντευξη τοῦ Ἰωάννη Θ. Μάζη στὸ ράδιο 98.4 καὶ στὸ Γιώργο Σαχίνη στις 28/12/2018

Νταβούτογλου είχε αναφέρει ότι «η Τουρκία είναι για τη Συρία η πύλη προς τον Βορρά και τη Δύση, ενώ η Συρία για την Τουρκία αποτελεί την πύλη προς το Νότο»⁷⁵.

Οι σχέσεις των δύο ηγετών επιδεινώθηκαν από το 2011, όταν ο Ερντογάν πρότεινε στον Άσαντ συνεργασία με τους ΑΜ, η δράση των οποίων ήταν απαγορευμένη στη Συρία, με σκοπό να προωθήσει τα συμφέροντα της χώρας του μέσω της οργάνωσης. Επειδή όμως ο Άσαντ δεν συμμορφώθηκε στα κελεύσματα της Τουρκίας, ο Ερντογάν «ανήγαγε τη διαμάχη σε εσωτερικό πρόβλημα της χώρας του και σε απειλή για τα συμφέροντά της. Χαρακτήρισε τον Άσαντ στυγνό τρομοκράτη και δικτάτορα του οποίου τα χέρια έχουν βαφτεί με αίμα αθώων»⁷⁶. Η Τουρκία υποστήριζε πλέον ανοιχτά την αντιπολίτευση, καθώς επέτρεπε αντιπολιτευτικά συμβούλια στο έδαφός της, οδηγώντας στη δημιουργία του Συριακού Εθνικού Συμβουλίου. Η χώρα άνοιξε επίσης τα νότια σύνορά της στους επαναστάτες δημιουργώντας έτσι τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό.

Η Τουρκία ενισχύει τις σουνιτικές δυνάμεις εναντίον του Άσαντ με σκοπό την αύξηση της επιρροής της στην αντιπολίτευση και την εγκαθίδρυση ενός νέου καθεστώτος με ισλαμική βάση υπό την επιρροή των ΑΜ Συρίας με τους οποίους η κυβέρνηση Ερντογάν είναι στενά συνδεδεμένη. Σκοπός της γείτονος είναι να γίνει αποδεκτό το ΑΚΡ στο σύνολο του αραβομουσουλμανικού κόσμου της ΕΜΑ ως υπολογίσιμη δύναμη⁷⁷. Οι ΑΜ αποτελούν για την Άγκυρα «το καλύτερα οργανωμένο πολιτικό κίνημα στη χαοτική κοινωνία της Συρίας» και δύνανται να μετατραπούν σε ανάχωμα των προσπαθειών της ΣΑ «να εγκαθιδρύσει ένα φανατικότερο Ουαχαβιτικό καθεστώς»⁷⁸. Προς επίρρωση των παραπάνω η Τουρκία διευκόλυνε τη μεταφορά μαχητών και οπλισμού στη γειτονική χώρα ανοίγοντας τα σύνορά της. Μαζί με το Κάταρ και τη ΣΑ, που συναποτελούν τον σουνιτικό άξονα, συνέβαλε στην κλιμάκωση της κρίσης και στην άνοδο του ισλαμιστικού милитарισμού.

Παράλληλα, η Τουρκία έχει συμφέροντα στον ποταμό Ορόντη τον οποίο μοιράζεται με τη Συρία. Η λεκάνη του Ορόντη έχει τεράστια γεωστρατηγική σημασία

75 Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, μτφρ. Νικόλαος Ραπτόπουλος (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), 603

76 Imran Demir, *Overconfidence and Risk Taking in Foreign Policy Decision Making: The Case of Turkey's Syria Policy* (Palgrave Macmillan, 2017), 46

77 Κωνσταντίνος Χ. Γώγος, *Τουρκικό Πολιτικό Ισλάμ και Ισλαμιστικά Δίκτυα στη Γερμανία* (Αθήνα: Λιβάνη, 2011)

78 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016), 110

και συγκροτείται από τις περιοχές τις οποίες έχει αγγίξει περισσότερο η συριακή διαμάχη, όπως η πόλη Χομς⁷⁹. Βρέχει τις χώρες Λίβανο, Συρία και Τουρκία, ενώ αποτελεί κλειδόλιθο της συνεχιζόμενης διαμάχης. Το κύριο διακύβευμα της διαμάχης είναι τα σύνορα με το Λίβανο και την Τουρκία, καθώς ο ποταμός διαβρέχει τα εδάφη τους. Ο Ορόντης πηγάζει από τον Λίβανο και διασχίζει τη βορειοδυτική Συρία μέχρι την περιοχή του Χατάι που «*παραχωρήθηκε παρανόμως στην Τουρκία*»⁸⁰, ωστόσο διεκδικείται από τη Συρία. Ενώνεται με τον ποταμό Αφρίν που πηγάζει στην Τουρκία αλλά διασχίζει ένα τμήμα του συριακού εδάφους πριν εισέλθει στην, διεκδικούμενη από τη Συρία, περιοχή του Χατάι και καταλήγει στη Μεσόγειο⁸¹.

Το Κάταρ διατηρεί στενές σχέσεις με τους ΑΜ ενώ παράλληλα αποβλέπει σε οικονομικές ευκαιρίες στη Συρία και συνεπώς ενισχύει την αντιπολίτευση. Επιπλέον, συμμαχεί με την Τουρκία ώστε, μετά την ανατροπή του Άσαντ, να αποτελέσει νέο πόλο ισχύος στην ΕΜΑ. Ανταγωνίζεται αφενός «*τόν ήγεμονισμό τής Σαουδικής Αραβίας*» και αφετέρου διεκδικεί «*τήν ήγεμονία στον Κόλπο και τον άραβο-μουσουλμανικό κόσμο*»⁸², χρησιμοποιώντας τον ΓΠ των ΑΜ.

Η συμμαχία Κάταρ – ΑΜ ξεκίνησε το 1960 όταν ο Νάσερ έθεσε εκτός νόμου την οργάνωση και εξόρισε τα μέλη της σε άλλες χώρες της ΕΜΑ, αλλά και στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Από τότε το Κάταρ προσφέρει ασφαλές καταφύγιο στους ΑΜ και στις επιχειρήσεις τους. Σύντομα ο ισλαμισμός που πρέσβευαν οι ΑΜ, αλλά και ο αντισημιτισμός, αναδείχθηκαν στην κυρίαρχη κρατική ιδεολογία. Το κράτος χρηματοδότησε την οργάνωση, ενώ ενθάρρυνε την ίδρυση νέων ισλαμιστικών οργανώσεων που θα προσηλύτιζαν χιλιάδες κόσμο. Το Κάταρ βοήθησε την οργάνωση να ανακάμψει την περίοδο της Αραβικής Ανοιξέως.

79 Ahmed Haj Asaad and Ronald Jaubert, «Geostrategic stakes and the impact of the conflict in the Orontes River basin», *Confluences Méditerranée* 2014/2 (N° 89), 173-184
<https://www.cairn.info/revue-confluences-mediterranee-2014-2-page-173.htm> (πρόσβαση 22/07/18)

80 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή* (Αθήνα: Παπαζήση, 2001), 188

81 Το ζήτημα του Χατάι επηρεάζει καιρία, εκτός των άλλων, το ζήτημα της διευθέτησης των υδάτων του Ορόντη, ο οποίος δεν θεωρείται από τη Συρία διεθνής ποταμός, εφόσον όχι μόνο ευρίσκεται κατά το μεγαλύτερο μέρος του στο συριακό έδαφος αλλά και καταλήγει στη διεκδικούμενη από τη Δαμασκό περιοχή του Χατάι- Αλεξανδρέτας.

82 Ιωάννης Θ. Μάζης, «XXXV. Πλανητικό γεωπολιτικό σκάκι: Δύσις, Ρωσσία, Κίνα, άραβικός κόσμος σε παρτίδα θανάτου», *Επίκαιρα*, 12-18 Ιουλίου 2012

Το κανάλι al Jazeera προωθεί τα συμφέροντα του Κάταρ στο εξωτερικό και αποτελεί το κύριο όργανο των ΑΜ στη χώρα. Στηρίζει την ισλαμιστική ιδεολογία και εναντιώνεται σε Ισραήλ, ΗΠΑ, ΣΑ και ΗΑΕ. Το κανάλι, πιο συγκεκριμένα, «υπονομεύει τη σταθερότητα των γειτόνων και κυρίως της ΣΑ και των ΗΑΕ, προάγει τους ισλαμιστές, προσφέρει οικονομική στήριξη και διπλωματική στήριξη σε βίαιες τρομοκρατικές ομάδες όπως η Χαμάς, η al Κάεντα και οι Ταλιμπάν, και τέλος συνδράμει τον μεγαλύτερο χορηγό της τρομοκρατίας, το Ιράν, στην προσπάθειά του να αναπτύξει πυρηνικό οπλοστάσιο»⁸³. Το Κάταρ επιπλέον έχει στηρίξει τη Χεζμπολάχ στον πόλεμο με το Ισραήλ το 2006, ενώ προωθεί πολιτικά κόμματα συνδεδεμένα με τους ΑΜ.

Το 2017 ξέσπασε κρίση ανάμεσα στο Κάταρ και στους γείτονές του⁸⁴, οι οποίοι διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις μαζί του με την κατηγορία ότι «στηρίζει την τρομοκρατία και ότι πρόσκειται στο σιιτικό Ιράν, βασικό περιφερειακό αντίπαλο του Ριάντ»⁸⁵. Συμμαχεί με το Ιράν καθώς μοιράζονται το κοίτασμα φ.α και πετρελαίου South Pars/ North Dome. Υπάρχει επίσης το ενδεχόμενο συνεργασίας με τη Ρωσία στα συριακά εδάφη για την μεταφορά του κοιτάσματος «μέσω Συρίας προς τούς ρωσικής έπιρροής λιμένες τής Δυτικής Συρίας (Λαοδίκεια και Ταρσός) είτε μέσω μιᾶς – μὴ ἐλεγχομένης πλέον ἀπὸ τὸ ΝΑΤΟ – ισλαμιστικῆς Τουρκίας, ἢ ὁποία πλησιάζει ὀλοταχῶς τὴν Εὐρασιατικὴν Ἕνωση, τὴν Μόσχα καὶ τὴν Τεχεράνη»⁸⁶. Περαιτέρω, σε συνεργασία με το Κουβέιτ, έχει «χρηματοδοτήσει πλήθος σουιτικών αντάρτικων ομάδων, συμπεριλαμβανομένου και του πρώην ΙΚΙΣ⁸⁷». Η ΣΑ θέλει να δημιουργήσει ρήγμα στο σιιτικό υποσύστημα Ιράν – Ιράκ-Συρίας – Λιβάνου μέσω της καθάρσεως του Άσαντ. Αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό την αυξανόμενη επιρροή της Τεχεράνης σε Συρία και Λίβανο, που αποτελούν πολύ

83 David Reaboi, «Qatar, a hospitable base for the Muslim Brotherhood», *The Washington Times*, 17/02/2019
<https://www.washingtontimes.com/news/2019/feb/17/qatar-a-hospitable-base-for-the-muslim-130932598/> (πρόσβαση 23/02/2019)

84 ΣΑ, ΗΑΕ, Μπαχρέιν και Αίγυπτος

85 «Διχασμένη και ασταθής η περιοχή του Κόλπου ένα χρόνο μετά την κρίση στο Κατάρ», *Καθημερινή*, 04/06/2018

86 Ιωάννης Θ. Μάζης, «XLVI. Ἡ κρίσις μεταξύ τοῦ κράτους τοῦ Κάταρ καὶ G.C.C/Αἰγύπτου καὶ Ἰεμένης. Ζητήματα Τρομοκρατίας καὶ ἐνεργειακῆς ἀσφαλείας τῆς Δύσεως», *CNN Greece*, 09/06/2017

<https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/84139/h-krisi-metaxy-toy-kratoys-toy-katar-kai-g-c-c-ai-egyptoy-kai-yemenis-zitimata-tromokratias-kai-ener>

87 Loretta Napoleoni, *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας*, 57
ΙΚΙΣ: Ισλαμικό Κράτος του Ιράν και της Συρίας

σημαντικές γεωπολιτικά χώρες της ΜΑ. Η εδραίωση της ιρανικής επιρροής στο υποσύστημα Συρίας – Λιβάνου θα ενδυναμώσει τα σιιτικά στοιχεία εντός της ΕΜΑ ενώ ταυτόχρονα θα απειλήσει τη σταθερότητα των σουνιτικών καθεστώτων γενικότερα και του σαουδαραβικού καθεστώτος ειδικότερα.

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται και οι προσπάθειές της να περιορίσει την ακτίνα δράσης της Χεζμπολάχ, στρατηγικού εταίρου του Ιράν, και να εγκαταστήσει ένα φίλα προσκείμενο προς την ίδια σουνιτικό καθεστώς στο υποσύστημα που την ενδιαφέρει. Επίσης, καταδικάζει τις σχέσεις Κάταρ – ΑΜ, τους οποίους θεωρεί απειλή για το καθεστώς της. Επιπλέον, το Κάταρ διατηρεί καλές σχέσεις με το Ιράν και ως εκ τούτου είναι αντίπαλος της ΣΑ.

Εδώ παρατηρούμε ότι ενώ τα υπόλοιπα μέρη του υποσυστήματος αντιμετωπίζουν θετικά τους ΑΜ, η ΣΑ είναι εχθρική απέναντί τους. Δεν ήταν όμως πάντα έτσι⁸⁸. Το 1956 πολλά μέλη των ΑΜ, φοβούμενα ότι θα υπάρξουν αντίποινα από την κυβέρνηση Νάσερ μετά την απόπειρα δολοφονίας του, βρήκαν καταφύγιο στη ΣΑ και έγιναν κομμάτι της αραβικής κοινωνίας⁸⁹. Το 1979, μετά την σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, ισχυροποίησαν τους δεσμούς τους⁹⁰. Ωστόσο αργότερα την ίδια χρονιά οι ΑΜ στήριξαν εμπράκτως την ιρανική επανάσταση, ενώ παράλληλα αποδοκίμασαν την έκκληση της ΣΑ σε ξένα στρατεύματα να συμμετάσχουν στον πόλεμο του Κόλπου. Οι ΑΜ γενικώς άσκησαν κριτική στην πολιτική της ΣΑ η οποία στρεφόταν στις δυτικές δυνάμεις για βοήθεια στις επιχειρήσεις της.

Το 1990 ιδρύθηκε η σαουδαραβική οργάνωση «Ισλαμιστική Αφύπνιση» (Sahwa), η οποία κινητοποίησε την αραβική κοινωνία ενάντια στη φιλοδυτική πολιτική του βασιλιά. Το βασίλειο κατηγόρησε τους ΑΜ ως ιθύνοντες και δημιουργούς αυτής της οργάνωσης. Τα επακόλουθα των επιθέσεων του 2011 δυσχέραναν περισσότερο τις σχέσεις μεταξύ ΣΑ και ΑΜ. Η ΣΑ, καθοδηγούμενη από

88 «Saudi and the Brotherhood: From friends to foes», *Al Jazeera*, 23/06/2017

<https://www.aljazeera.com/news/2017/06/saudi-brotherhood-friends-foes-170623093039202.html>
(πρόσβαση 22/07/18)

89 Ο βασιλιάς Faisal bin Abdulaziz (1964-1975) έλαβε βοήθεια από την οργάνωση με σκοπό να αντισταθμίσει την αυξανόμενη επιρροή του παναραβισμού και του κομμουνισμού στην περιοχή, η οποία απειλούσε την κυριαρχία της. Με λίγα λόγια, η ΣΑ και οι ΑΜ είχαν έναν κοινό εχθρό, τον Νάσερ.

90 Η ΣΑ και οι ΗΠΑ χρηματοδότησαν τους Αφγανούς μουτζαχεντίν και οι ΑΜ μέσω δωρεών και προσπαθειών κινητοποίησης, ενθάρρυναν τη δημιουργία του πυρήνα της al- Qaeda.

τις ΗΠΑ, συμμετείχε στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας μαχόμενη ενάντια στους ΑΜ. Τους κατηγόρησε ως «πηγή του κακού» για τον Αραβομουσουλμανικό κόσμο. Η Αραβική Άνοιξη απομάκρυνε περισσότερο τις δυο πλευρές, καθώς αναβίωσε την «Ισλαμιστική Αφύπνιση», η οποία αξίωνε μεταρρυθμίσεις.

Επιπλέον, η ΣΑ απομακρύνθηκε από την Αίγυπτο τη διετία 2012-2013, επί διακυβέρνησης Μόρσι, επειδή η τελευταία διατηρούσε φιλικές σχέσεις με την Τεχεράνη. Ένα χρόνο αργότερα, η ΣΑ χαρακτήρισε τους ΑΜ τρομοκρατική οργάνωση⁹¹.

3.3.γ. Υποσύστημα γ: Ισλαμιστικές οργανώσεις- παρακλάδια των ΑΜ

Οι οργανώσεις αυτές δρουν σε διάφορα κράτη της ΕΜΑ. Λειτουργούν αυτόνομα, καθώς έχουν αποσπαστεί από την κύρια οργάνωση της Αιγύπτου, ωστόσο έχουν αφομοιώσει θεμελιώδη στοιχεία της, ενώ χαρακτηρίζονται από πιο ακραίες ερμηνείες και πρακτική.

Η οργάνωση «Ισλαμικό Κράτος» στη Συρία στοχεύει στη δημιουργία Χαλιφάτου διεθνούς εμβέλειας το οποίο θα ενώσει τους απανταχού μουσουλμάνους και θα συντρίψει τους απίστους, δηλαδή τη Δύση και τους συμμάχους της. Παράλληλα αποσκοπεί στην οικοδόμηση της νέας ΜΑ, επιχειρώντας να σβήσει τα σύνορα της Συμφωνίας Σάικς-Πικό του 1916⁹² και να ενοποιήσει τον Οίκο του Ισλάμ. Θεωρεί πως αυτά τα σύνορα δεν αντιπροσωπεύουν ούτε τη σημερινή κατάσταση ούτε το γεωστρατηγικό του όραμα.

91 Ο πρίγκιπας της ΣΑ, Muhammed bin Shalman, προειδοποίησε για το «τρίγωνο του κακού» στη Συρία, το οποίο απαρτίζεται από την Τουρκία, το Ιράν και τις ισλαμιστικές οργανώσεις. Τόνισε επίσης «την αυξανόμενη επιρροή του κινήματος των ΑΜ σε χώρες όπως η Τουρκία με απώτερο στόχο [την ίδρυση] ενός νέου χαλιφάτου».

«Syrian war goes global», *Syrian Observatory for Human Rights (SOHR)*, 11/04/2018
<http://www.syriahr.com/en/?p=87912> (πρόσβαση 19/06/2019)

92 Η συμφωνία αυτή υπογράφηκε μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας με το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και τον κατακερματισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, γεγονός που δημιούργησε την ανάγκη για οριοθέτηση των συνόρων των εδαφών της. Οι διπλωμάτες Mark Sykes και Francois Georges Picot επιχείρησαν να διαχωρίσουν την Μέση Ανατολή σε ζώνες βρετανικής και γαλλικής επιρροής. Η συνθήκη έθεσε τα θεμέλια για τα σημερινά σύνορα του Ιράκ, της Συρίας, του Λιβάνου, της Ιορδανίας, του Ισραήλ και των κρατών της Αραβικής Χερσονήσου. «Time for a new Sykes-Picot Agreement to fix the Middle East», *Cyprus Mail*, 08/03/2016
<http://cyprus-mail.com/2016/03/08/time-for-a-new-sykes-picot-agreement-to-fix-the-middle-east/> (πρόσβαση 26/07/2018) και Daniel Neep, «Focus: The Middle East, Hallucination, and the Cartographic Imagination», *Discover Society*, 03/01/2015
<http://discoversociety.org/2015/01/03/focus-the-middle-east-hallucination-and-the-cartographic-imagination/> (πρόσβαση 26/07/2018)

Το ΙΚ στρατολογεί πλήθος μουσουλμάνων επειδή δελεάζονται από το μήνυμα ενότητας και αδελφότητας, ενώ αισθάνονται ότι συμβάλλουν στην εδραίωση μιας νέας πολιτικής τάξης στη ΜΑ. Σύμφωνα με τη Loretta Napoleoni «το Χαλιφάτο αντιπροσωπεύει για τους μουσουλμάνους την ιδανική πολιτεία, το τέλειο έθνος, όπου θα έλθει η λύτρωση μετά από αιώνες ταπείνωσης, ρατσισμού και ήττας στα χέρια των απίστων. [...] Το Ισλαμικό Κράτος επιχειρεί να κτίσει μια λειτουργική ισλαμική χώρα για όλους τους σουνίτες στον 21ο αιώνα. Τουλάχιστον αυτό μας λέει η προπαγάνδα του»⁹³. Θεωρεί δηλαδή ότι όλα τα οικονομικά και πολιτικά προβλήματα της σύγχρονης ΜΑ θα λυθούν με την αναγέννηση του Χαλιφάτου, το οποίο θα επαναφέρει την ισορροπία.

Το ΙΚ στη Συρία στοχεύει στην κατάρρευση του αλαουϊτικού καθεστώτος που καταπιέζει τη σουνιτική πλειοψηφία. Καταδικάζει τους Σίιτες και τις υπόλοιπες μειονότητες ως συμμάχους ξένων δυνάμεων και τους κατηγορεί ότι υπέπεσαν στο έγκλημα του τακφίρ, δηλαδή της αποστασίας⁹⁴, επειδή δεν πιστεύουν στο ορθόδοξο Ισλάμ.

Το διάστημα μεταξύ 2011-2014, ο επικεφαλής του ΙΚ, Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι, δημιούργησε το βασικό προπύργιο της οργάνωσης στη Συρία. Το ΙΚ εκμεταλλεύτηκε τον συριακό εμφύλιο προς όφελός του, καθώς με τη στήριξη ισχυρών χορηγών, κατόρθωσε να εγκαταστήσει δικά του οχυρά σε περιοχές υψίστης οικονομικής σημασίας.

Ένα από τα αίτια δημιουργίας του ΙΚ, σύμφωνα με τον Ιωάννη Μάζη, ήταν το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε με την έναρξη της συριακής κρίσεως. Το κενό αυτό «λειτούργησε ως μαγνήτης για τις περιφερειακές επιδιώξεις των κέντρων ισχύος του συστήματος, αλλά και ως πηγή κινδύνων και αστάθειας για το ευρύτερο σύστημα.[...] Η κλιμάκωση του Συριακού Πολέμου είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός νέου πλέγματος ανταγωνισμού ισχύος στο σύστημα της Μέσης Ανατολής. [...] Ο περιφερειακός ανταγωνισμός συνέβαλε καταλυτικά στη ραγδαία κλιμάκωση του Συριακού Πολέμου, στην ακύρωση της εδαφικής ακεραιότητας της

93 Loretta Napoleoni, *Ο ισλαμιστικός φοίνικας*, μτφρ. Σώτη Τριανταφύλλου (Αθήνα: Πατάκη, 2014), 81

94 Προσδίδει πολιτικό χαρακτήρα στην έννοια της αποστασίας και τη χρησιμοποιεί αφενός ως όπλο ενάντια στους αντιπάλους του και αφετέρου ως δικαιολογητικό της προσπάθειας νομιμοποίησής του.

Συρίας και στην ανάδυση ενός νέου κύματος ισλαμιστικού милитарισμού, υπό τη μορφή οργανώσεων όπως το «Ισλαμικό Κράτος»⁹⁵.

Το ΙΚ εξετράφη από τη Δύση με σκοπό να λειτουργήσει ως αντίπαλο δέος ενάντια στα τυραννικά καθεστώτα της ΕΜΑ και να επαναφέρει την ισορροπία. Η Δύση το δημιούργησε και, όπως αναφέρει ο Ιωάννης Μάζης σε μια ομιλία του⁹⁶, βιώνει σήμερα τα επιτίμια μίας λανθασμένης πολιτικής ισχύος στη Μέση και Εγγύς Ανατολή. Παράλληλα, η ΣΑ και η Τουρκία χρησιμοποίησαν το ΙΚ ως μέσο για την ισχυροποίησή τους.

Η οργάνωση «Τζαμπχάτ αλ Νούσρα» αποτελεί παρακλάδι της αλ Κάεντα και η ιδεολογία της είναι τζιχαντιστική. Στόχος της ήταν η δημιουργία κέντρου συγκέντρωσης τζιχαντιστών στη Συρία τον Μάιο- Ιούνιο 2011 με την στρατολόγηση πρώην φυλακισμένων που αφέθηκαν ελεύθεροι επί Άσαντ, και αλλοδαπών μαχητών της αλ Κάεντα. Οι ξένοι μαχητές μοιράζονταν κοινό θρησκευτικό υπόβαθρο με τον συριακό πληθυσμό που ήταν στην πλειοψηφία σουνιτικός και αφιερώθηκαν ενεργά στην ανατροπή της αλαουιτικής μειοψηφίας. Το κίνημα «απαρτιζόταν από 300-400 μαχητές το 2012 και από περίπου 6000 το 2014 εκπροσωπώντας το 9% των αντικυβερνητικών δυνάμεων»⁹⁷. Αποτελεί τοπική οργάνωση που έδινε προτεραιότητα στην εξόντωση του άμεσου εχθρού, δηλαδή της κυβέρνησης Άσαντ και των συμμάχων της.

Η «Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Ανατολικής Μεσογείου» (Hayat Tahrir al Sham)⁹⁸ δημιουργήθηκε το 2016. Προέρχεται από τη «Τζαμπχάτ αλ Νούσρα». Η ιδεολογία της είναι σαλαφιστική- τζιχαντιστική και έχει τις ρίζες της στους ΑΜ. Είναι ανεξάρτητη, τοπική οργάνωση που προσανατολίζεται στην παγίωση του ισλαμικού νόμου στη Συρία μέσω της καθαίρεσης Άσαντ και της εκδίωξης των ιρανικών στρατευμάτων. Μάχεται επίσης ενάντια στο ΙΚ, που μαζί με το Ιράν, αποτελεί παράγοντα αστάθειας στην περιοχή. Προασπίζει την ενότητα μεταξύ των

95 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016), 80

96 Συνέντευξη στον Ι.Θ. Μάζη από τον δημοσιογράφο Γιώργο Σαχίνη στο Ράδιο 9.84

97 Mohamed-Ali Adraoui, «Jabhat Al-Nusra in the Syrian Conflict», *Oxford Research Group*, 20/12/2017
<https://www.oxfordresearchgroup.org.uk/blog/jabhat-al-nusra-in-the-syrian-conflict> (πρόσβαση 20/06/2019)

98 «Hay'at Tahrir al-Sham (HTS)», *CSIS*, 2018
<https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/hayat-tahrir-al-sham-hts> (πρόσβαση 20/06/2019)

τζιχαντιστικών οργανώσεων της Συρίας και έχει έδρα το Ιντλίμπ. Συνολικά έχουν καταμετρηθεί 1786 βίαιες ενέργειες της οργάνωσης αυτής.

Στην Αίγυπτο, μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα που είχε ως αποτέλεσμα την καθαίρεση του Μόρση, ακολούθησαν εκτελέσεις μελών των ΑΜ που κατηγορούνταν για μια πολιτική δολοφονία⁹⁹. Οι ΑΜ ορκίστηκαν εκδίκηση¹⁰⁰ και από τότε παρατηρείται ριζοσπαστικοποίηση των νεαρών μελών της οργάνωσης. Από το 2013 και έπειτα παρατηρείται ραγδαία αύξηση των βίαιων ενεργειών κυρίως από νεαρά μέλη, μερικά από τα οποία αργότερα εγκατέλειψαν την οργάνωση και εντάχθηκαν σε άλλες εξτρεμιστικές οργανώσεις, επειδή ήταν δυσαρεστημένα με την πολιτική της μη χρήσης βίας των παλαιότερων μελών. Τη διετία 2013-2014 οι ΑΜ κατείχαν πυροβόλα όπλα για την προστασία των διαδηλώσεών τους από την αστυνομία και ενεπλάκησαν ενεργά σε βίαιες ενέργειες, όπως βομβιστικές επιθέσεις¹⁰¹.

Αργότερα δημιουργήθηκαν δύο παρακλάδια των ΑΜ, το «Χασμ» (=αποφασιστικότητα) και η «Σημαία της Επανάστασης» (Liwa al Thawra). Σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές οι δύο οργανώσεις σχηματίστηκαν από ηγετικές προσωπικότητες των ΑΜ «σε μια προσπάθεια να αναζωογονήσουν την στρατιωτική τους πτέρυγα»¹⁰². Δεν ασπάζονται τη τζιχαντιστική ιδεολογία της αλ Κάεντα και του ΙΚ. «Χρησιμοποιούν συνθήματα και ιδέες στις δηλώσεις τους όπως “το έθνος είναι η πηγή”, γεγονός που αντιτίθεται στον συντηρητικό σαλαφισμό που επιδιώκει την

99 Hassan Abdel Zaher, «Muslim Brotherhood threatens violence after executions», *The Arab Weekly*, 03/03/2019 <https://the arabweekly.com/muslim-brotherhood-threatens-violence-after-executions> (πρόσβαση 20/06/2019)

100 Μετά την καθαίρεση του Μόρση τον Ιούλιο 2013, οι ντόπιοι ισλαμιστές ξεκίνησαν μια εγχώρια εξέγερση και τον Ιανουάριο 2015 οι ΑΜ καλούσαν σε έναν διαρκή και ασυμβίβαστο ιερό πόλεμο. Shaul Shay, «Egypt - The Hasm Terrorist Group», *International Institute for Counter- Terrorism*, 19/03/2017 <https://www.ict.org.il/Article/1965/egypt-the-hasm-terrorist-group#gsc.tab=0> (πρόσβαση 20/06/2019)

101 Στις αρχές του 2019 το Αζχαρ προειδοποιεί ότι οι ΑΜ ακολουθούν το δρόμο που χάραξε το ΙΚ απειλώντας την αιγυπτιακή ασφάλεια. «Οι τρομοκράτες ΑΜ, με τη δήλωσή τους, παραδέχονται απερίφραστα ότι είναι μια οργάνωση που ασκεί βία από συνήθεια. Ο ελεεινός και ματαιόδοξος στόχος της οργάνωσης είναι ο κατακερματισμός των κρατικών πυλώνων και η πρόκληση εμφύλιου σπαραγμού και χάους».

Hassan Abdel Zaher, «Muslim Brotherhood threatens violence after executions», *The Arab Weekly*, 03/03/2019 <https://the arabweekly.com/muslim-brotherhood-threatens-violence-after-executions> (πρόσβαση 20/06/2019)

102 «300 members of Hasm militant group referred to military prosecution: Egypt State Security Prosecution», *Ahram Online*, 18/01/2017. <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/256369/Egypt/Politics/-/members-of-Hasm-militant-group-referred-to-milita.aspx> (πρόσβαση 22/06/2019)

ίδρυση ισλαμικού χαλιφάτου»¹⁰³. Το «Χασμ»¹⁰⁴ είναι υπεύθυνο για δεκάδες εκτελέσεις δυνάμεων ασφαλείας και δικαστικών αρχών, ενώ κατηγορείται για το σύνολο σχεδόν των τρομοκρατικών επιθέσεων στην Αίγυπτο το 2017. Το σύνθημά του είναι «τζιχάντ και αντίσταση» ενάντια στην αιγυπτιακή κυβέρνηση¹⁰⁵. Η «Σημαία της Επανάστασης» ακολουθεί παρόμοιες τακτικές και έχουν συνεργαστεί σε πολλές τρομοκρατικές επιχειρήσεις.

Η οργάνωση «Υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ» (Ansar Bayt al-Maqdis) ιδρύθηκε το 2011 και είναι η πιο ενεργή αντιστασιακή οργάνωση στην Αίγυπτο. Έχει πραγματοποιήσει μια σειρά βίαιων ενεργειών κυρίως στο Βόρειο Σινά, αλλά και στο Κάιρο. Άλλαξε το όνομά της σε «Επαρχία του Σινά» (Sinai Province) όταν έδωσε όρκο αφοσίωσης στο ΙΚ το Νοέμβριο του 2014. Σκοπός της οργάνωσης είναι «η καταστροφή του Ισραήλ»¹⁰⁶ και «ο πλήρης έλεγχος της Χερσονήσου του Σινά ώστε να μετατραπεί σε επαρχία του Ισλαμικού Κράτους»¹⁰⁷.

Η οργάνωση «Χαμάς»¹⁰⁸ ιδρύθηκε το 1987 και αποτελεί προέκταση της ιδεολογίας και πρακτικής των ΑΜ. Έδρα της είναι η Λωρίδα της Γάζας. «Χρηματοδοτείται, οπλίζεται και εκπαιδεύεται από την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν ενώ υποστηρίζεται από το καθεστώς της Συρίας»¹⁰⁹. Η Χαμάς μάχεται εναντίον του Ισραήλ για την απελευθέρωση των παλαιστινιακών εδαφών. Θεωρεί ότι η μόνη λύση στο παλαιστινιακό είναι ο ιερός πόλεμος¹¹⁰. Η οργάνωση προβαίνει σε απαγωγές Ισραηλινών στρατιωτών και βομβιστικές και πυραυλικές επιθέσεις ενάντια στον Ισραηλινό Στρατό και σε αμάχους. Τα αιτήματα και οι ενέργειές της

103 Mohamed Abdel Maguid, «Four Ws about Brotherhood-linked Hasm group», Egypt Today, 02/02/2018

<https://www.egypttoday.com/Article/2/41701/Four-Ws-about-Brotherhood-linked-Hasm-group>

104 Δημιουργήθηκε μετά τη βίαιη διάλυση της καθιστικής διαμαρτυρίας των ΑΜ στις πόλεις Rabaa και al-Nahda τον Ιούλιο του 2013.

105 <https://www.ict.org.il/Article/1965/egypt-the-hasm-terrorist-group#gsc.tab=0> (πρόσβαση 22/06/2019)

106 «Terrorist Groups: Ansar Bayt al-Maqdis», *Counter Terrorism Guide*

https://www.dni.gov/nctc/groups/ansar_bayt_al_maqdis.html (πρόσβαση 11/11/2019)

107 «Sinai Province: Egypt's most dangerous group», *BBC Monitoring*, 12/05/2016

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-25882504> (πρόσβαση 11/11/2019)

108 Στα αραβικά σημαίνει «Ισλαμικό Κίνημα Αντίστασης».

109 «Χαμάς», Πρεσβεία του Ισραήλ στην Ελλάδα <https://embassies.gov.il/athens/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/Hamas.aspx> (πρόσβαση 22/06/2019)

110 Στο καταστατικό του 1988 συγκεκριμένα η Hamas ισχυρίζεται ότι «η Παλαιστίνη είναι γενέτειρα των μουσουλμάνων και δεν μπορεί να παραδοθεί ποτέ σε μη μουσουλμάνους και ότι η διεξαγωγή ιερού πολέμου για τη βίαιη απόσπαση του ελέγχου της Παλαιστίνης από το Ισραήλ είναι θρησκευτικό καθήκον των μουσουλμάνων Παλαιστινίων».

«Hamas», Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Hamas> (πρόσβαση 22/06/2019)

ενθαρρύνονται από τους ΑΜ, οι οποίοι τα αντιμετωπίζουν ως «νόμιμη αντίσταση στην Ισραηλινή κατοχή»¹¹¹.

Η οργάνωση «αλ Κάεντα»¹¹² ιδρύθηκε στα τέλη της δεκαετίας 1980 από τον Οσάμα Μπιν Λάντεν. Ξεκίνησε από το Αφγανιστάν ενώ αργότερα εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο, απειλώντας την παγκόσμια ειρήνη. Η ιδεολογία της είναι αντισιμητική και αντιδυτική και καλεί σε ιερό πόλεμο ενάντια στην Αμερική και στους συμμάχους της. Ο κύριος στόχος της αλ Κάεντα σήμερα είναι να εμπνεύσει και να παρακινήσει τα ισλαμιστικά κινήματα και τους μουσουλμάνους παγκοσμίως να επιτεθούν στους εχθρούς του Ισλάμ¹¹³. Έχει στρατολογήσει μαχητές από Ασία, Αφρική και ΜΑ, ενώ έχει πραγματοποιήσει αμέτρητες τρομοκρατικές επιθέσεις σε Ιορδανία, Κένυα, ΣΑ, Ινδονησία, Τουρκία, ΗΒ, Ισραήλ, Αλγερία και αλλού. Τέλος, είναι υπεύθυνη για την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους στις 9/11/2001 που πυροδότησε τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας εκ μέρους των ΗΠΑ. Ο τωρινός αρχηγός, Αϊμάν αλ Ζαουάχρι, ήταν μέλος των ΑΜ, αλλά αποχώρησε λόγω των μη βίαιων πρακτικών τους.

Οι οργανώσεις και τα κόμματα που συνδέονται με τους ΑΜ είναι αμέτρητα και δεν δυνάμεθα να τα αναλύσουμε εκτενώς στην παρούσα εργασία. Ενδεικτικά αναφέρουμε επίσης το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης του Ερντογάν στην Τουρκία, το κόμμα Ενναντά στην Τυνησία και τις οργανώσεις αλ Ισλάχ (Ντουμπάι) και Άχραρ αλ Σαμ (Συρία).

3.3.δ. Υποσύστημα δ: Ισραήλ – Αίγυπτος – Ιορδανία

Η Αραβική Άνοιξη, παρά το γεγονός ότι απέτυχε, επιχείρησε να γράψει εκ νέου την αραβική ιστορία μέσω της ριζικής αλλαγής του πολιτικού σκηνικού. Παρουσιάστηκε ως απόπειρα εκσυγχρονισμού την οποία το Ισραήλ προσπάθησε να εκμεταλλευτεί προς βελτίωση των εξωτερικών του σχέσεων. Ωστόσο οι μαζικές εξεγέρσεις οδήγησαν σε αποσταθεροποίηση της περιφέρειας, ενώ τα νέα καθεστώτα που αναδύονταν ήταν κυρίως ισλαμιστικά και αντισιμητικά. Το Ισραήλ

111 Tiny Url, «Trump move to designate Muslim Brotherhood likely to backfire – experts», *Ahval*, 01/05/2019
<https://ahvalnews.com/muslim-brotherhood/trump-move-designate-muslim-brotherhood-likely-backfire-experts> (πρόσβαση 22/06/2019)

112 Στα αραβικά σημαίνει «η βάση».

113 Rohan Gunaratna, «Al Qaeda's Ideology», Hudson Institute, 19/05/2005
<https://www.hudson.org/research/9777-al-qaeda-s-ideology> (πρόσβαση 22/06/2019)

επομένως διατήρησε αμφίρροπη στάση σχετικά με τη στήριξη της μίας ή της άλλης πλευράς, δηλαδή της σιγουριάς των υπαρχόντων καθεστώτων ή της αβεβαιότητας του καινούριου.

Οι σχέσεις του με την Αίγυπτο επί διακυβέρνησης Μουμπάρακ ήταν προβληματικές, ωστόσο την περίοδο αυτή διατηρήθηκε η σταθερότητα σε ικανοποιητικό βαθμό. Το Ισραήλ ωφελήθηκε τα μέγιστα από τις σχέσεις με την Αίγυπτο, τόσο στον εμπορικό και στον οικονομικό τομέα, όσο και σε εκείνον της ασφάλειας. Το 2012 η ραγδαία άνοδος του πολιτικού Ισλάμ και η ανάληψη της εξουσίας από τους ΑΜ οδήγησε σε αστάθεια εντός των συνόρων. Αρχικά ωστόσο οι ΑΜ είχαν διαμεσολαβητικό ρόλο¹¹⁴ στις διαπραγματεύσεις Ισραήλ- Χαμάς, καθώς η τελευταία αποτελεί τον παλαιστινιακό κλάδο της οργάνωσης. Η πολιτική λύση του ζητήματος θα παρουσιαζόταν ως πρώτης τάξεως ευκαιρία για τη μείωση της ιρανικής επιρροής στην περιοχή. Όμως η πολιτική των ΑΜ είχε ως άξονα τις επεκτατικές τους βλέψεις και το γεγονός αυτό απείλησε αφενός τα ισραηλινά συμφέροντα και αφετέρου τη συνθήκη ειρήνης που είχαν υπογράψει οι δυο χώρες το 1979. Με την πτώση των ΑΜ και την ανάληψη της εξουσίας από τον Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι, επανήλθαν οι ισορροπίες μεταξύ των δύο χωρών, ενώ συνεχίζονται οι προσπάθειες για την προσέγγιση Ισραήλ – Παλαιστινίων.

Στις σχέσεις του με τη Συρία¹¹⁵, το Ισραήλ αντιμετωπίζει κρίσιμα ζητήματα ασφαλείας, όπως το ζήτημα των Υψιπέδων του Γκολάν, τα οποία βρίσκονται υπό ισραηλινή κατοχή από το 1967¹¹⁶. Σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η αυξανόμενη ιρανική επιρροή, η οποία θα πληγεί σε περίπτωση πτώσης του Άσαντ, καθώς το Ιράν θα παύσει να διακινεί όπλα προς τη Χεζμπολάχ και θα ελαττωθεί η ισχύς του. Από

114 «Ο Μόρση επιχείρησε να εκμεταλλευτεί τις άριστες σχέσεις ανάμεσα στους ΑΜ και στη Χαμάς ώστε να κλείσει συμφωνία κατάπαυσης του πυρός μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς και να εξεύρει λύση σχετικά με τη λωρίδα της Γάζας».

Mustafa El- Labbad, «Egypt: A “Regional Reference” in the Middle East» in *Regional Powers in the Middle East*, ed. Henner Furtig (New York: Palgrave Macmillan, 2014), 92

115 Benedetta Berti, «Israel and the Arab Spring: Understanding Attitudes and Responses to the "New Middle East"», *Al Mesbar Studies & Research Centre and the Foreign Policy Research Institute* https://www.fpri.org/docs/chapters/201303.west_and_the_muslim_brotherhood_after_the_arab_spring.chapter8.pdf (πρόσβαση 24/06/2019)

116 «Η υπόθεση του Γκολάν είναι σημαντική για τή Δαμασκό όχι μόνον στο πεδίο τής έθνικης δικαιοσύνης και ύπερηφανίας. Είναι σημαντική και για τό ότι ή Δαμασκό πλέον θά ικανοποιεί μέγα μέρος τών αναγκών της σέ ύδατινους πόρους λόγω τής διαχειρίσεως τών πηγών του Ιορδάνου οι όποιες εύρίσκονται στά έδάφη αυτά».

Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και στη Μεσόγειο*

την άλλη όμως το Ισραήλ φοβάται ότι η πτώση του Άσαντ θα μπορούσε να οδηγήσει στην ανάδυση ενός ισλαμιστικού καθεστώτος στα συρο-ισραηλινά σύνορα. Αν και η χώρα ποτέ δεν εμπιστεύτηκε την αλαουϊτική κυβέρνηση, αναγνωρίζει ότι ο Άσαντ αποφεύγει την απευθείας σύγκρουση με το Ισραήλ και διατηρεί την ηρεμία μεταξύ των συνόρων¹¹⁷.

Αρχικά, το Ισραήλ υποστήριζε την αντιπολίτευση, όμως διατηρεί αμφιλεγόμενη στάση εξαιτίας της αστάθειας που προκαλείται από τις συνεχιζόμενες εξεγέρσεις, τα αποτελέσματα των οποίων είναι αβέβαια. Γενικά το κύριο μέλημά του σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο είναι η «προσεκτική παρακολούθηση των γεγονότων» και η «πραγματοποίηση των απαραίτητων ενεργειών για την προστασία της επικράτειας και των πολιτών του»¹¹⁸.

Η Ιορδανία έχει υπογράψει συνθήκη ειρήνης με το Ισραήλ από το 1994 ενώ διατηρούν μέχρι σήμερα φιλικές σχέσεις. Η καλή γειτονία είναι επωφελής και για τα δύο κράτη τόσο για τη διατήρηση της σταθερότητας ενόψει εντάσεων στα σύνορά τους με άλλες χώρες της ΜΑ και κυρίως με τη Συρία, όσο και για την συνεργασία σε διμερή ζητήματα, όπως το Παλαιστινιακό¹¹⁹. Περαιτέρω, έχουν αναπτύξει σχέσεις στον ενεργειακό και εμπορικό τομέα.

Η Αίγυπτος αποτελεί τον ισχυρότερο πόλο του Υποσυστήματος και επηρεάζει σημαντικά τις πολιτικές εξελίξεις στο Γεωσύμπλοκο της ΕΜΑ. Αποτελεί επίσης τη γενέτειρα των ΑΜ, της μήτρας του ισλαμιστικού κινήματος. «*Η όργάνωσις τῶν*

117 Όπως υπογραμμίζει και η καθηγήτρια Ισλαμικών και Μεσανατολικών Σπουδών του Εβραϊκού Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ Elie Rodeh «στην ουσία το Ισραήλ θέλει να διασφαλίσει τη σταθερότητα και την ηρεμία στα σύνορα με τη Συρία, και αν η κυβέρνηση Άσαντ κάνει ό,τι της αναλογεί -όπως στο παρελθόν- τότε το Ισραήλ θα είναι ικανοποιημένο».
Zenna Tahhan, «Does Israel want Syria's Bashar al-Assad in power?», *Al Jazeera*, July 5, 2018
<https://www.aljazeera.com/news/2018/07/israel-syria-bashar-al-assad-power-180705153500325.html> (πρόσβαση 07/03/2019)

118 Larry Hanauer, «Israel's Interests and Options in Syria», *RAND Corporation*
<https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE185.html> (πρόσβαση 07/03/2019)

119 «Σε μια χώρα όπου το 80% των Ιορδανών είναι Παλαιστίνιοι, ο Βασιλιάς Αμπντάλα ΙΙ μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη μιας βιώσιμης λύσης, γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης». Ενδεχόμενη επίλυση του Παλαιστινιακού θα επιφέρει πολιτική και οικονομική σταθερότητα καθώς θα οδηγήσει στην αποφυγή εξεγέρσεων των Παλαιστινίων τόσο στην Ιορδανία όσο και στο Ισραήλ.
Γιώργος Κουλούρης και Ναταλία Γρίβα, «Ιορδανία – Ο νέος περιφερειακός σύμμαχος στην Αν. Μεσόγειο;»,
<https://www.academia.edu/CE%9C%CE%B5%CF%83%CF%8C%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%BF?auto=download> (πρόσβαση 07/03/2019)

Αδελφῶν Μουσουλμάνων τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξε ἡ πρώτη ριζοσπαστική πολιτικο-στρατιωτική καὶ πολιτιστική ἰσλαμική ὀργάνωσις τῆς Μ. Ανατολῆς»¹²⁰.

Υπὸ την ηγεσία του Μουμπάρακ ἡ Αἰγύπτος ἦταν υπολογίσιμη δύναμη στην ΕΜΑ. Πολιτικός στόχος του ἦταν ἡ ενδυνάμωση τῆς χώρας μέσω τῆς τηρήσεως αδεσμεύτου πολιτικῆς καὶ τῆς ἀπεξάρτησής τῆς ἀπὸ τῆς ξένες δυνάμεις¹²¹. Υπῆρξε πολέμιος τῆς θρησκευτικῆς τρομοκρατίας, ἐνῶ παράλληλα ηγήθη τῆς ἐπιλύσεως τοῦ παλαιστινιακοῦ. Προώθησε ἐπίσης τὴν ἰδέα τοῦ ἀραβικοῦ ἐθνισμοῦ στην περιοχή ἀποκλείοντας τὴν Τουρκία καὶ τὸ Ἰράν που ἐκπροσωποῦν τὸν ἰσλαμισμό καὶ ταυτόχρονα πολέμησε τὸ ἐγχώριο ἰσλαμιστικὸ κίνημα. Συγκεκριμένα «ἐκήρυξε ἀμείλικτον κατὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν Ἀδελφῶν Μουσουλμάνων πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐπεξετάθη μέχρι τῶν μέσων τῆς δεκαετίας τοῦ 1990, ἕως ὅτου κατῶρθωσε τὸ καθεστῶς Μουμπάρακ νὰ ἐξοντώσῃ τὸ στρατιωτικὸν σκέλος τῆς ὀργανώσεως, ὅποτε καὶ οἱ Ἀδελφοὶ Μουσουλμᾶνοι ἀπεξεδύθησαν προσωρινῶς τὰς μεθόδους καὶ τὰς πρακτικὰς τῆς βίας κατὰ τὰς οὕτω καλουμένας ὑποχωρήσεις αὐτῶν»¹²². Τὴν τελευταία δεκαετία διακυβέρνησης Μουμπάρακ, οἱ ΑΜ προωθοῦσαν τὴν ἰδέα τῆς ἐπανάστασης καὶ τὴν πολιτικὴ ἀλλαγὴ μέσω ἐκλογικῆς διαδικασίας, με τρόπο ὅμως που θὰ λειτουργοῦσε υπέρ τους¹²³. Προέκριναν τὴ «δημοκρατία»¹²⁴, τὴν «ἐλευθερία λόγου καὶ ἐκφράσεως», καθὼς καὶ τὴν «ἀπελευθέρωση» τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὸν ξένο ζυγὸ με σκοπὸ νὰ κατευθύνουν τὴν κοινὴ γνώμη.

120 Ἰωάννης Θ. Μάζης, *Γεωγραφία τοῦ Ἰσλαμιστικοῦ Κινήματος στην Μέση Ανατολή* (Ἀθήνα: Παπαζήση, 2012), 119

121 Ἡ τελευταία ἐνέργεια τοῦ προέδρου Μουμπάρακ ἦτο ὅπως κατὰ τὸ θέρος τοῦ 2010 ὑπογράφη τὸ σχετικὸν προεδρικὸν διάταγμα δημιουργίας τοῦ ἐν λόγω ἀντιδραστήρος (ὁ ὁποῖος βρίσκεται στην Ντάμπα), τὸ ὁποῖον ἐπεκρότησαν ὅλαι αἱ πολιτικαὶ δυνάμεις τῆς χώρας, πρωτοστατοῦσης τῆς Ἀριστερᾶς, καὶ ἠνώχλησε τὸν διεθνή παράγοντα, διότι ἔθετε τέλος εἰς τὴν πολυχρόνιον ἐξάρτησιν τῆς χώρας.

Κυριακὸς Θ. Νικολάου- Πατραγᾶς, *Ἡ «Αραβικὴ Ἀνοιξίς» ἀπὸ τὸν Μουμπάρακ εἰς τὸν Σίση* (Ἀθήνα: Λειμών, 2017), 206-207

122 Κυριακὸς Θ. Νικολάου- Πατραγᾶς, *Ἀδελφοὶ Μουσουλμᾶνοι: ἡ μήτρα τῆς ἰσλαμιστικῆς ἐνόπλου βίας* (Ἀθήνα: Λειμών, 2017), 70

123 Ἐπιζητοῦσαν τὴν ἀλλαγὴ τοῦ συντάγματος

124 Ἡ ὀπτικὴ τῶν Ἀδελφῶν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν δημοκρατίαν ἀποτελεῖ μᾶλλον ἐκλογικὴν τεχνικὴν ὥστε νὰ κηδεμονεύσῃ τὸν λαόν [...] ἀποτελεῖ ἀπλῶς τὸ κατᾶλληλον μέσον κυριαρχίας τοῦ δικαίου ἀκριβῶς καθὼς ἀναφέρουν καὶ οἱ τζιχαντισταὶ εἰς τὴν φιλολογίαν των.

Κυριακὸς Θ. Νικολάου- Πατραγᾶς, *Ἀδελφοὶ Μουσουλμᾶνοι: ἡ μήτρα τῆς ἰσλαμιστικῆς ἐνόπλου βίας* (Ἀθήνα: Λειμών, 2017), 79

Στις 11/02/2011, λίγες μέρες μετά τα γεγονότα της 25^{ης} Ιανουαρίου, ο πρόεδρος Μουμπάρακ αποχωρεί οικειοθελώς¹²⁵ και αναθέτει την εξουσία στο Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο, υπό την ηγεσία του στρατάρχη Ταντάουη. Οι ΑΜ επιχείρησαν αρχικά να συνεργαστούν με το Στράτευμα, το οποίο φημολογείτο ότι ήταν διαχωρισμένο, με μερίδα μελών του να πρόσκειται στην οργάνωση¹²⁶. «*Άμα τῆ ἀποχωρήσει τοῦ προέδρου Μουμπάρακ καί τῆ ὑπό τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου ἀναλήψει τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας, ἐτάχυνεν ἡ ὀργάνωσις ὅπως αὐτοπαρουσιασθῆ ὡς ἡ μόνη ὀργανωμένη πολιτική δύναμις ἡ ἔχουσα πραγματικὴν λαϊκὴν βάση εἰς Αἴγυπτον, δυναμένη νά ἐπικουρήσῃ τό Στρατιωτικόν Συμβούλιον εἰς τήν παροῦσαν φάσιν καί νά προσδώσῃ νομιμοποίησιν εἰς τάς ἀποφάσεις καί τήν πολιτικὴν του*»¹²⁷.

Απώτερος σκοπός τους ήταν η ανάληψη της εξουσίας και για το λόγο αυτό συντάσσονταν με τους εκάστοτε ισχυρούς ώστε να παγιώσουν τη θέση τους στην πολιτική σκηνή. Παρουσίαζαν επίσης τους εαυτούς τους ως τους μόνους αληθινούς εκπροσώπους της θρησκείας, μέσω της οποίας θα ερχόταν η πολιτική αλλαγή. Στις 30/06/2012 το κόμμα «Ελευθερίας και Δικαιοσύνης» που δημιούργησαν¹²⁸ διαδέχθηκε το Στρατιωτικό Συμβούλιο μετά από εκλογές και απετέλεσε την πρώτη ισλαμιστική κυβέρνηση της Αιγύπτου. Το γεγονός αυτό απετέλεσε μία από τις σημαντικότερες αλλαγές που έφερε η «Αραβική Άνοιξη». Ωστόσο επειδή είναι

125 Με την αποχώρηση του προέδρου «ἤρθη ἡ ὀρθὴ πρόβλεψις τῆς ἀπαγορεύσεως ἰδρύσεως κομμάτων ἐπὶ θρησκευτικῆς βάσεως» και ως εκ τούτου οι ΑΜ ήταν ελεύθεροι να κατέβουν στις εκλογές.

Κυριακός Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Η «Αραβική Άνοιξη» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 230

126 Επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί παράλληλος στρατός «κατά τό προηγούμενον τῆς Συρίας», προσπάθεια που εν τέλει «δέν ἐκαρποφόρησε, χάρις εἰς τήν πατριωτικὴν ἀπόφασιν τοῦ προέδρου Μουμπάρακ, διὰ τῆς ἀποχωρήσεώς του, νά θέσῃ ὀριστικόν φραγμόν εἰς τάς προσπάθειάς διαλύσεως τῆς χώρας δι' ἑνός ἐξωθεν ὑποκινουμένου ἐμφυλίου».

Κυριακός Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Η «Αραβική Άνοιξη» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 244

127 Κυριακός Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι: ἡ μήτρα τῆς ἰσλαμιστικῆς ἐνόπλου βίας* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 73

128 Ἡ ὀργάνωσις τῶν Ἀδελφῶν Μουσουλμάνων οὐδέποτε κατέθηκεν αἴτησιν ἀναγνωρίσεώς της ὡς πολιτικοῦ κόμματος. [...] Ὁ λόγος τῆς τοιαύτης των στάσεως ἐγκεῖται εἰς τήν θέσιν των, ὅτι ἐκπροσωποῦν τό σύνολον τῆς κοινότητος τῶν πιστῶν καί τό πρόγραμμά των εἶνε τό ἰσλάμ καί ὅθεν δέν εἶνε δυνατόν νά κατέλθῃ τό ἴδιον τό ἰσλάμ εἰς τήν ἐκλογικὴν διδασκαλίαν οὔτε ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐκπροσωπούμενη ὄμα νά τεθῆ δι' αὐτῆς ἐν ἀμφιβόλῳ. Οὕτω, ὅταν τοὺς ἐδόθη ἡ δυνατότης καί πάλιν κομματικῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ὀργανωτικῆς των συγκροτήσεως [...] προέκρινον τήν δημιουργίαν ἐνός ἄλλοιαν ὀνομασίαν καί οὕτω ἐν περιπτώσει εἴτε ἥττης του εἴτε κακοδιαχειρίσεως, ἡ ἀποτυχία θεωρητικῶς δέν θά ἐβάρυνε τήν ὀργάνωσιν.

Κυριακός Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Η «Αραβική Άνοιξη» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 250-251

τυχοδιώκτες και επιζητούν μόνο την εξουσία εκμεταλλεύτηκαν τη θρησκεία προς όφελός τους και έδωσαν προτεραιότητα στην ικανοποίηση των στόχων τους εις βάρος των αιγυπτιακών συμφερόντων. Επιπλέον, δεν αντιμετώπιζαν καίρια προβλήματα και δεν είχαν ξεκάθαρο πρόγραμμα για το μέλλον της Αιγύπτου, ενώ αθέτησαν τις προεκλογικές τους υποσχέσεις. Δεν οικοδόμησαν ένα δημοκρατικό κράτος, όπως είχαν δεσμευτεί, ούτε τερμάτισαν τις παγκόσμιες συμμαχίες τους. Περαιτέρω, οι αποφάσεις του προέδρου Μόρση ήταν απολυταρχικές. Όλες αυτές οι πράξεις συνετέλεσαν ώστε ο λαός να χάσει την εμπιστοσύνη του στους ΑΜ και να επαναστατήσει εναντίον τους στις 30/06/2013 με τη στήριξη του Στρατεύματος. «Ότι συνέβη δέν ἦτο τίποτε ἄλλο εἰμὴ διάσωσις ἐκ μέρους τῶν αἰγυπτίων τοῦ πατριωτισμοῦ των καὶ ἀποκάθαρσις ἀπὸ τὸν φασισμόν, κείμενον μακρὰν οἰασδήποτε ἐννοίας πατριωτισμοῦ»¹²⁹. Ο Αμπντέλ Φατάχ αλ- Σίση, επικεφαλής του Στρατεύματος, ήρθε αντιμέτωπος με τους ΑΜ προς όφελος του αιγυπτιακού λαού. Οι τελευταίοι κατηγορήθηκαν ως εχθροί της επανάστασης και κρίθηκαν παράνομοι. Μετά την αποτυχία του ισλαμιστικού πειράματος στην Αίγυπτο, η οργάνωση των ΑΜ έχει χάσει τη διεθνή ισχύ της.

Η Αίγυπτος επί Μουμπάρακ αποκατέστησε τις διπλωματικές σχέσεις με τη Συρία, οι οποίες είχαν διακοπεί μετά την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης Αιγύπτου- Ισραήλ. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της σύντομης διακυβερνήσεως των ΑΜ, εντάθηκαν οι σχέσεις των δύο χωρών. Ο συριακός λαός είχε στηριχθεί στη νέα κυβέρνηση για την πτώση του Άσαντ, ωστόσο οι υποσχέσεις του νέου προέδρου αποδείχθηκαν αβάσιμες¹³⁰. Επιπροσθέτως, ενώ υπόσχονταν πολιτική λύση της κρίσης και προσέφεραν στήριξη στους αντιφρονούντες, οι ΑΜ διατηρούσαν παράλληλα σχέσεις με τον Άσαντ, αλλά και με το Ιράν και τη Χεζμπολάχ, με γνώμονα πάντα την εξυπηρέτηση προσωπικών συμφερόντων. Αυτή η στάση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν ενδιαφέρθηκαν ούτε για το συριακό παράρτημα της ίδιας τους της οργάνωσης, γεγονός που δείχνει ότι τα παραρτήματα δεν είναι ενωμένα καθώς

129 Κυριακός Θ. Νικολάου- Πατραγάς, *Αδελφοί Μουσουλμάνοι: η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας* (Αθήνα: Λειμών, 2017), 85

130 «Η στάση της ισλαμικής αιγυπτιακής κυβέρνησης σχετικά με τη συριακή κρίση χαρακτηρίζεται από ασάφεια διότι περιορίστηκε στις ψυχρές πολιτικές δηλώσεις και στις συμβουλές σε κάποια μέλη της αντιπολίτευσης».

Άρεφ Αλομπέιντ, «Η Συριακή Κρίση και η Στάση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου», *Η Καθημερινή*, 17/07/2013 <http://www.kathimerini.gr/85129/opinion/epikairothta/kosmos/h-syriakh-krish-kai-h-stash-twn-adelfwn-moysoylmanwn-ths-aigyptoy> (πρόσβαση 08/04/2019)

δεν έχουν τις ίδιες πολιτικές στοχεύσεις. Μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Σίσι, η Αίγυπτος δείχνει να στηρίζει το αλαουιτικό καθεστώς στον πόλεμο κατά των ΑΜ, καθώς «για δεκαετίες αποτελούσαν τον βασικό αντίπαλο του αιγυπτιακού στρατεύματος»¹³¹. Η αναθέρμανση των σχέσεων με τη Συρία οδήγησε και σε ανάπτυξη σχέσεων με τη Ρωσία με σκοπό τον τερματισμό της συριακής κρίσης.

Η Ιορδανία έχει μεγάλη στρατηγική σημασία καθώς συνορεύει με τη Συρία, το Ιράκ, το Ισραήλ και τη ΣΑ. Αυτός είναι και ο λόγος που οι ΗΠΑ τη θεωρούν ιδανικό σύμμαχο. Μέχρι και τα μέσα του 2018 η Ιορδανία ήταν η μόνη χώρα που δεν είχε επηρεαστεί από την Αραβική Άνοιξη και τον συριακό εμφύλιο και συνεπώς αποτέλεσε κύριο σταθεροποιητικό παράγοντα στη συνεχώς μεταβαλλόμενη ΕΜΑ. Τελευταία ωστόσο, και συγκεκριμένα από τις 30/05/2018, σημειώθηκαν διαδηλώσεις υποκινούμενες από επαγγελματικά σωματεία και από τους ΑΜ της Ιορδανίας. «Η αφορμή ήταν η σφιχτή οικονομική πολιτική και τα μέτρα λιτότητας που θα επέβαλε η κυβέρνηση»¹³², καθώς και η επιβολή νέων φόρων. Ένας άλλος λόγος για το ξέσπασμα των διαδηλώσεων ήταν η μεγάλη εισροή προσφύγων και κυρίως Σύρων στο εσωτερικό της χώρας λόγω της κρίσης της γείτονος¹³³.

Η Ιορδανία μαστίζεται από πολύχρονη οικονομική κρίση που επιδεινώθηκε μετά την έναρξη του πολέμου στη Συρία, καθώς διακόπηκαν οι μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις. Η Ιορδανία σφράγισε τα σύνορά της με τη νοτιοδυτική Συρία επειδή αποτελούσε προπύργιο των ισλαμιστών. Επίσης επιδεινώθηκαν και οι πολιτικές τους σχέσεις καθώς η Ιορδανία υποστήριζε την αντιπολίτευση και ο πρόεδρος Άσαντ κατηγορούσε το Χασεμιτικό Βασίλειο ότι «εξόπλιζε τους Σύρους αντάρτες και ότι συνεργαζόταν με την Αμερική για την πτώση του καθεστώτος»¹³⁴. Το 2018 ωστόσο έγιναν σημαντικά βήματα για την εξομάλυνση των σχέσεων με

131 Cathal McNaughton, «Egypt Picks Sides in the Syrian War», *Reuters*, February 12, 2017 <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2017-02-12/egypt-picks-sides-syrian-war> (πρόσβαση 08/04/2019)

132 Γιώργος Κουλούρης, «Οι πρόσφατες διαδηλώσεις στην Ιορδανία επηρεάζουν την Μέση Ανατολή;», *HUFFPOST*, 22/06/2018 <https://www.huffingtonpost.gr/entry/oi-prosfates-diadeloseis-sten-iordania-epereazoen-ten-gr-5b266c19e4b0fa3b14673910> (πρόσβαση 08/04/2019)

133 Η κρίση «έχει μεταβάλλει τις πολιτικές, οικονομικές και δημογραφικές ισορροπίες των γειτονικών χωρών και κυρίως της Ιορδανίας, η οποία φιλοξενεί περίπου 700.000 Σύρους πρόσφυγες». Scott Latta, «How is the Syria crisis reshaping the Middle East?», *Mercy Corps*, March 14, 2018 <https://www.mercycorps.org/articles/jordan-lebanon-syria/qa-how-syria-crisis-reshaping-middle-east> (πρόσβαση 08/04/2019)

134 Osama Al Sharif, «How Jordan and Syria are making shy moves towards normal ties», *Gulf News*, October 26, 2018 <https://gulfnews.com/opinion/op-eds/how-jordan-and-syria-are-making-shy-moves-towards-normal-ties-1.2294134> (πρόσβαση 08/04/2019)

πρώτο το άνοιγμα της συνοριογραμμής Τζαμπέρ- Νασίμπ μετά από τρία χρόνια. Η απόφαση αυτή προσέφερε τη δυνατότητα επαναπατριsmού σε πλήθος Σύρων προσφύγων και κήρυξε την επανέναρξη των εμπορικών σχέσεων Ιορδανίας- Συρίας, ενώ ελήφθη μετά από την επανάκτηση από την κυβέρνηση Άσαντ του μεγαλύτερου τμήματος της νοτιοδυτικής Συρίας¹³⁵. Ωστόσο πρέπει να γίνουν ακόμη αρκετά βήματα προς την κατεύθυνση της πλήρους εξομάλυνσης των σχέσεων Ιορδανίας- Συρίας, καθώς ο πόλεμος συνεχίζεται και η κατάληξή του είναι αβέβαιη.

135 «Η Δαμασκός έλπίζε ότι το άνοιγμα των συνόρων με την Ιορδανία θα εκλαμβάνονταν ως αναγνώριση από το γειτονικό κράτος της νομιμότητας του καθεστώτος και ως βήμα προς την πλήρη αποκατάσταση των πολιτικών σχέσεων». Osama Al Sharif, «How Jordan and Syria are making shy moves towards normal ties», *Gulf News*, October 26, 2018 <https://gulfnews.com/opinion/op-eds/how-jordan-and-syria-are-making-shy-moves-towards-normal-ties-1.2294134> (πρόσβαση 08/04/2019)

3.4. Τρέχουσες εξελίξεις

Τους τελευταίους μήνες παρατηρούνται συνεχείς αλλαγές στη διεθνή γεωπολιτική σκακιέρα με αβέβαια αποτελέσματα. Μακροχρόνιες συμμαχίες και αντιπαλότητες δείχνουν να μεταβάλλονται ριζικά μετά την ανακοίνωση του προέδρου Τραμπ τον Δεκέμβριο του 2018 σχετικά με την απομάκρυνση των αμερικανικών στρατευμάτων από τα συριακά εδάφη. Η απόφαση αυτή αντιμετώπισε ποικίλες αντιδράσεις, τόσο θετικές όσο και αρνητικές¹³⁶.

Οι ΗΠΑ, μετά την άνοδο του ΙΚ, συμάχησαν με τους Σύρους Κούρδους και έτσι δημιουργήθηκαν οι Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (Syrian Democratic Forces- SDF) με στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹³⁷. Η αποχώρηση των στρατευμάτων επομένως ενόχλησε τους Κούρδους, οι οποίοι αισθάνθηκαν προδομένοι από τους συμμάχους τους. Η αποχώρηση θα μπορούσε να λειτουργήσει ως αποσταθεροποιητικός παράγοντας στο βορειοανατολικό τμήμα της χώρας, όπου οι κουρδικές δυνάμεις είχαν απωθήσει το ΙΚ και διατηρούσαν την τάξη ως ένα βαθμό με αμερικανική στήριξη.

Το αμερικανικό Κογκρέσο και η Γερουσία εξέφρασαν επίσης την αντίθεσή τους στις δηλώσεις Τραμπ. Ο Ρεπουμπλικανός Γερουσιαστής Λίντσεϊ Γκράχαμ τόνισε ότι «η αποχώρηση είναι λάθος τακτική αφού θα δικαίωνε το ΙΚ, το Ιράν, τον Άσαντ και τη Ρωσία»¹³⁸ και θεωρεί ότι «θα οδηγήσει σε καταστροφικές συνέπειες» για όλο τον κόσμο.

Τις τελευταίες μέρες (Φεβρουάριος 2019), παρατηρείται ότι ο Τραμπ δεν έχει καταρτίσει ακριβές χρονοδιάγραμμα εξόδου των αμερικανικών στρατευμάτων. Μετά την αποχώρηση σχεδιάζεται η εγκατάσταση νέας μικρότερης αποστολής στη Συρία για να βεβαιωθεί ότι το ΙΚ δεν θα επανεμφανιστεί και να εμποδίσει τη συριακή κυβέρνηση και τις ιρανικές δυνάμεις να καταλάβουν τις περιοχές που

136 «Έντονες αντιδράσεις για την απόφαση των ΗΠΑ να αποχωρήσουν από τη Συρία», *CNN Greece*, 19/12/2018 <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/158939/entones-antidraseis-gia-tin-apofasi-ton-hpa-na-apoxorisoyn-apo-ti-syria> (πρόσβαση 07/01/2019)

137 Ο αμερικανο-κουρδικός συνασπισμός επικεντρώθηκε όχι μόνο στη συντριβή του ΙΚ αλλά και στην ελάττωση της ιρανικής επιρροής στη Συρία.

138 Richard Hall, «Trump orders full and immediate withdrawal of US troops from Syria», *INDEPENDENT*, 19 December 2018 <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/trump-syria-us-troops-withdrawal-isis-end-islamic-state-a8690871.html> (πρόσβαση 07/01/2019)

κατείχε η οργάνωση¹³⁹. Θα συνεχίσει επομένως τον αγώνα κατά του ΙΚ, καθώς σύμφωνα με εκτιμήσεις δεν έχει ακόμη νικηθεί. Πιθανολογείται επίσης ότι η Ουάσινγκτον δύναται να διατηρήσει τον έλεγχο χωρίς την παρουσία στρατευμάτων στην περιοχή.¹⁴⁰ Οι ΗΠΑ εξυπηρετούν αντικρουόμενα συμφέροντα στην εφαρμογή της συριακής πολιτικής τους. Αφενός στηρίζουν τους Κούρδους συμμάχους τους και αφετέρου προσπαθούν να ικανοποιήσουν την Τουρκία¹⁴¹.

Η Γαλλία, η οποία διαθέτει πέντε βάσεις οπλικών συστημάτων στη Συρία, είναι αποφασισμένη να προστατεύσει τα συμφέροντά της και την ευρωπαϊκή ασφάλεια από την απειλή του ΙΚ το οποίο μπορεί ανά πάσα στιγμή να ανασυνταχθεί. Την ίδια άποψη συμμερίζονται η Γερμανία και το ΗΒ, τα στρατεύματα των οποίων θα παραμείνουν στη Συρία για να συνδράμουν τους Κούρδους¹⁴².

Το Ισραήλ νιώθει να απειλείται εντονότερα από το Ιράν καθώς «Μέσω τής παρουσίας τής σηιτικής Χεζμπαλά εις τόν νότιον Λίβανον, ή Τεχεράνη δύναται νά άσκει πιέσεις εις τό Ισραήλ καί συνεπώς νά άποκτᾷ στρατιωτικήν καί διπλωματικήν ισχύν εις τόν ανταγωνισμόν της μέ τήν Ιερουσαλήμ»¹⁴³. Επομένως, αν χρειαστεί, θα υπερασπιστεί την εθνική του υπόσταση με οποιονδήποτε τρόπο.

Η Τουρκία αντιμετωπίζει θετικά την ενδεχόμενη αποχώρηση καθώς σπεύδει να εκμεταλλευτεί το κενό ισχύος που προκύπτει και ευελπιστεί να επιτεθεί σε

139 Carlotta Gall, «In Turkey, Senator Calls for Slower, Smarter U.S. Withdrawal From Syria», *The New York Times*, 19/01/2019 <https://www.nytimes.com/2019/01/19/world/middleeast/turkey-lindsey-graham.html?action=click&module=RelatedCover%20age&pgtype=Article®ion=Footer> (πρόσβαση 25/01/2019)

140 «Σύμφωνα με αυτό το σενάριο, μικρές ομάδες των βρετανικών και γαλλικών στρατευμάτων που συνεργάζονται ήδη με τους Αμερικανούς, θα μπορούσαν να παραμείνουν στην περιοχή με τις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις και πιθανόν με ιδιωτικά αμερικανικά στρατεύματα και παρατηρητές των Ηνωμένων Εθνών, ενώ οι ΗΠΑ θα παρέχουν κάλυψη από αέρος».

Liz Sly, «Withdrawing U.S. troops from Syria is proving easier said than done», *The Washington Post*, 08/02/2019 https://www.washingtonpost.com/world/withdrawing-us-troops-from-syria-is-proving-easier-said-than-done/2019/02/08/22092d22-249e-11e9-b5b4-1d18dfb7b084_story.html?noredirect=on&utm_term=.57e753746cb4 (πρόσβαση 13/02/2019)

141 Ο Γερουσιαστής Lindsay Graham κατακρίνει το γεγονός ότι οι ΗΠΑ εξοπλίζουν και εκπαιδεύουν τις κουρδικές δυνάμεις της Συρίας, επειδή εναντιώνεται στα συμφέροντα της Τουρκίας, η οποία είναι στρατηγικός σύμμαχος των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ.

Carlotta Gall, «In Turkey, Senator Calls for Slower, Smarter U.S. Withdrawal From Syria», *The New York Times*, 19/01/2019 <https://www.nytimes.com/2019/01/19/world/middleeast/turkey-lindsey-graham.html?action=click&module=RelatedCoverage&pgtype=Article®ion=Footer> (πρόσβαση 13/02/2019)

142 «Τραμπ: Κάναμε τη δουλειά μας στη Συρία, ήρθε η ώρα να γυρίσουμε σπίτι», *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 20/12/2018 <http://www.kathimerini.gr/1001013/gallery/epikairothta/kosmos/tramp-kaname-th-doyleia-mas-sth-syria-hr8e-h-wra-na-gyrisoyme-spiti> (πρόσβαση 13/02/2019)

143 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο*, 724

κουρδικές θέσεις στη βορειοανατολική Συρία¹⁴⁴. Η Αμερική, σύμφωνα με τον Ιωάννη Μάζη¹⁴⁵, κάνει φαινομενικές υποχωρήσεις απέναντι στην Τουρκία. Σκοπός της είναι αφενός να την ωθήσει να αναβάλλει την επίθεση στη ΒΑ Συρία και αφετέρου να την κάνει να πιστέψει τις αμερικανικές δηλώσεις, καθώς η Αμερική θεωρεί πολύτιμο τον μικρασιατικό χώρο. Επιπλέον, το Ιράν, η Ρωσία και η συριακή κυβέρνηση εμφανίζονται ευνοημένοι από αυτή την απόφαση¹⁴⁶. Ωστόσο, ο Τραμπ καθυστερεί την υλοποίησή της λόγω των πιέσεων και των φόβων ότι θα δημιουργηθούν περαιτέρω εστίες αστάθειας στη ΜΑ. Η ολιγωρία του Προέδρου Τραμπ εξοργίζει την Τουρκία η οποία συνεχίζει να απειλεί ότι θα πλήξει κουρδικές θέσεις, χωρίς όμως να έχει ισχυρούς συμμάχους.

Η Τουρκία αποσκοπεί στη δημιουργία ουδέτερης ζώνης ανατολικά του Ευφράτη, που θα ελέγχεται από τις τουρκικές δυνάμεις με σκοπό την απομάκρυνση των εγχώριων και των Σύρων Κούρδων από τα σύνορά της¹⁴⁷, ενώ παράλληλα επιζητά τη συνδρομή των ΗΠΑ σε αυτό το εγχείρημα. Η Τουρκία έχει χάσει μεγάλο μέρος της εμπιστοσύνης της απέναντι στις ΗΠΑ, λόγω της ταυτόχρονης στήριξής τους στους Κούρδους αγωνιστές. Έχει πλέον πλησιάσει περισσότερο τη Ρωσία, απειλώντας το ΝΑΤΟ¹⁴⁸. Η σύμπραξη των δύο χωρών «επιτρέπει στη Ρωσία να απομακρύνει ακόμη περισσότερο την Άγκυρα από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ οικοδομώντας παράλληλα μία συμμαχία στην περιφέρεια με την συμμετοχή και άλλων δυνάμεων»¹⁴⁹.

144 David M. Halbfinger, «Syria Pullout by U.S. Tilts Mideast Toward Iran and Russia, Isolating Israel», *The New York Times*, December 20, 2018
<https://www.nytimes.com/2018/12/20/world/middleeast/syria-us-withdrawal-iran.html> (πρόσβαση 13/02/2019)

145 Συνέντευξη του Ι.Θ. Μάζη στο ράδιο 98.4 και στο Γιώργο Σαχίνη στις 28/12/2018

146 «Η απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων και το «τέλος» της ανταρσίας κατά του προέδρου Μπασάρ αλ Άσαντ, δίνει ελευθερία στο Ιράν και τη Ρωσία να κάνουν επίδειξη δύναμης στην Συρία».

«New York Times: Η επόμενη μέρα για τη Συρία», *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 27/12/2018

<http://www.kathimerini.gr/1001961/gallery/epikairothta/kosmos/new-york-times-h-epomenh-mera-gia-th-syria> (πρόσβαση 24/06/2019)

147 Liz Sly, «Withdrawing U.S. troops from Syria is proving easier said than done», *The Washington Post*, 08/02/2019 https://www.washingtonpost.com/world/withdrawing-us-troops-from-syria-is-proving-easier-said-than-done/2019/02/08/22092d22-249e-11e9-b5b4-1d18dfb7b084_story.html?noredirect=on&utm_term=.57e753746cb4 (πρόσβαση 13/02/2019)

148 Dorian Jones, «Turkey, Russia at Odds Over Syria Ahead of Key Summit», *VOA News*, 12/02/2019
<https://www.voanews.com/a/turkey-russia-at-odds-over-syria-ahead-of-key-summit/4783648.html> (πρόσβαση 15/02/2019)

149 Amberin Zaman, «Ankara, Moscow demand 'decisive measures' in Syria ahead of Sochi summit», *Al-Monitor*, 11/02/2019 <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/02/shoigu-akar-meet-ankara-ahead-sochi-summit> (πρόσβαση 15/02/2019)

Η Ρωσία, ο ισχυρότερος σύμμαχος του Άσαντ, επιθυμεί την αποκατάσταση της κυβερνητικής κυριαρχίας στη ΒΑ Συρία. Για αυτό το λόγο πρότεινε την επαναφορά της συμφωνίας των Αδάνων του 1998 ανάμεσα στην Τουρκία και τη Συρία «με την οποία η Δαμασκός θα είχε την ευθύνη να απομακρύνει τις κούρδικές δυνάμεις από τα τουρκικά σύνορα»¹⁵⁰.

Η Τουρκία, η Ρωσία καθώς και το Ιράν επέλεξαν την κοινή δράση για τον τερματισμό της οκταετούς κρίσης, μέσω των ειρηνευτικών διαδικασιών της Αστάνα¹⁵¹.

Τον Δεκέμβριο του 2018, Ρωσία, Ιράν και Τουρκία αποφάσισαν τη σύσταση Συνταγματικής Επιτροπής στη Συρία για νέο Σύνταγμα υπό την αιγίδα του ΟΗΕ¹⁵². Στη Συρία οι απόψεις επί του θέματος δίστανται καθώς «η συριακή αντιπολίτευση ζητεί ένα καινούριο Σύνταγμα, ενώ η κυβέρνηση προτίθεται να προχωρήσει μόνο σε μια περιορισμένη αναθεώρηση του υπάρχοντος»¹⁵³.

Στις 14/02 πραγματοποιήθηκε Σύνοδος Κορυφής των αρχηγών των τριών χωρών στο Σότσι¹⁵⁴ της Ρωσίας, οι οποίοι αποφάσισαν ότι έπρεπε να λάβουν δραστικά μέτρα για τη σταθεροποίηση της κατάστασης στο Ιντλίμπ, που αποτελεί το τελευταίο προπύργιο των αντιφρονούντων. Η Ρωσία πρότεινε, μεταξύ άλλων, τη δημιουργία αποστρατικοποιημένης ζώνης στη ΒΑ Συρία, ενώ απαίτησε από την Τουρκία να απομακρύνει τους τζιχαντιστές από το Ιντλίμπ¹⁵⁵. Παράλληλα, η Τουρκία αξιώνει τη δημιουργία μιας ζώνης ασφαλείας για την προστασία των συνόρων της

150 Liz Sly, «Withdrawing U.S. troops from Syria is proving easier said than done», *The Washington Post*, 08/02/2019 https://www.washingtonpost.com/world/withdrawing-us-troops-from-syria-is-proving-easier-said-than-done/2019/02/08/22092d22-249e-11e9-b5b4-1d18dfb7b084_story.html?noredirect=on&utm_term=.57e753746cb4 (πρόσβαση 15/02/2019)

151 Για περισσότερες πληροφορίες: «Factsheet on the Astana Process», *The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan*, 04/07/2017 <http://mfa.gov.kz/en/content-view/kratkaa-spravka-po-astaninskomu-processu> (πρόσβαση 24/06/2019) και Priya Lakshmi, «Astana Talks: A Prelude to Peace in Syria», *Backgrounder*, 27/11/2017 https://idsa.in/backgrounder/astana-talks-a-prelude-to-peace-in-syria-|priya_271117 (πρόσβαση 21/02/2019)

152 «Syrian constitution committee to start work in early 2019», *Rudaw*, 18/12/2018 <http://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/181220181> (πρόσβαση 21/02/2019)

153 «Συρία: Οι εγγυήτριες δυνάμεις εντείνουν τις προσπάθειες για τη σύνταξη ενός νέου Συντάγματος», *Ναυτεμπορική*, 18/12/2018 <https://www.naftemporiki.gr/story/1425924/syria-oi-egguitries-dunameis-enteinoun-tis-prospatheies-gia-ti-suntaksi-enos-neou-suntagmatos> (πρόσβαση 21/02/2019)

154 «Russia, Turkey agree on decisive action in Syria's Idlib: RIA», *Reuters*, 11/02/2019 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-turkey-russia/russia-turkey-agree-on-decisive-action-in-syrias-idlib-ria-idUSKCN1Q01L3> (πρόσβαση 21/02/2019)

155 Dorian Jones, «Turkey, Russia at Odds Over Syria Ahead of Key Summit», *VOA News*, 12/02/2019 <https://www.voanews.com/a/turkey-russia-at-odds-over-syria-ahead-of-key-summit/4783648.html>

και την απομάκρυνση των Σύρων Κούρδων¹⁵⁶. Ωστόσο, παρά τις αντιξοότητες, η Ρωσία και η Τουρκία δεν επιθυμούν να διακόψουν τη συνεργασία τους¹⁵⁷.

Κοινός στόχος της Τουρκίας, του Ιράν και της Ρωσίας είναι «η μάχη κατά της τρομοκρατίας, η αποκατάσταση της σταθερότητας και της ασφάλειας στη Συρία, η σύνταξη νέου Συντάγματος, η εδραίωση δημοκρατικής κυβέρνησης στη χώρα, ο επαναπατρισμός των προσφύγων και η ανοικοδόμηση της Συρίας»¹⁵⁸.

Στη σύνοδο συζητήθηκαν τρία σημαντικά θέματα: το Ιντλίμπ, η ΒΑ Συρία και η διαδικασία σύνταξης Συντάγματος¹⁵⁹. Όσον αφορά το Ιντλίμπ, απέτυχε η προσπάθεια απομάκρυνσης των τρομοκρατών και αφοπλισμού των αντιφρονούντων. Επιπροσθέτως, η Τουρκία δε βρίσκει υποστηρικτές στο σχέδιο δημιουργίας ουδέτερης ζώνης στη ΒΑ Συρία, ενώ ο Ερντογάν δείχνει να είναι πιο ανεκτικός επί του θέματος. Τέλος, δεν σημειώθηκε πρόοδος ούτε στη σύσταση νέου Συντάγματος. Η σύνοδος έληξε χωρίς ξεκάθαρα αποτελέσματα και χωρίς να ληφθούν ξεκάθαρες αποφάσεις.

156 Σύμφωνα με τον Ερντογάν «η εδαφική ακεραιότητα της Συρίας μπορεί να διατηρηθεί μόνο εάν οι κούρδικές δυνάμεις απομακρυνθούν από τα βόρεια του Μανμπίτζ και από τις περιοχές ανατολικά του Ευφράτη».

«Sochi Summit Fails to Agree on Idlib, Buffer Zone», *Asharq al-Awsat*, 15/02/2019
<https://aawsat.com/english/home/article/1592446/sochi-summit-fails-agree-idlib-buffer-zone>
(πρόσβαση 21/02/2019)

157 «Έχουμε επαφές με τη Ρωσία σε όλα τα επίπεδα, με στόχο την προστασία των συμφερόντων και των δικαιωμάτων των χωρών μας και τη διασφάλιση της ειρήνης, της σταθερότητας και της κατάπαυσης του πυρός στην περιοχή [της ΒΑ Συρίας]», δήλωσε ο Χουλουσί Ακάρ.
Amberin Zaman, «Ankara, Moscow demand 'decisive measures' in Syria ahead of Sochi summit», *Al-Monitor*, 11/02/2019 <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/02/shoigu-akar-meet-ankara-ahead-sochi-summit> (πρόσβαση 21/02/2019)

158 «Sochi Summit Fails to Agree on Idlib, Buffer Zone», *Asharq al-Awsat*, 15/02/2019
<https://aawsat.com/english/home/article/1592446/sochi-summit-fails-agree-idlib-buffer-zone>
(πρόσβαση 21/02/2019)

159 Yasar Yakis, «Sochi summit keeps Syrian peace process alive», *Arab News*, 17/02/2019
<http://www.arabnews.com/node/1453601> (πρόσβαση 21/02/2019)

4. Γεωπολιτικό Υπόδειγμα ανακατανομής ισχύος στο υπό μελέτη Σύστημα

Η παρούσα Γεωπολιτική Ανάλυση κατέληξε στον εντοπισμό και την καταγραφή των τάσεων κατανομής ισχύος στο Σύστημα της ΕΜΑ, οι οποίες επηρεάζονται από τον ΓΠ αναφορικά με τον Αμυντικό Πυλώνα Ισχύος.

4.1. Ανάλυση Γεωπολιτικών Δεικτών

Σύμφωνα με τον καθηγητή Ιωάννη Μάζη, «Γεωπολιτικός Δείκτης είναι αυτός ο οποίος ορίζει την τιμή του μετρούμενου ενδοσυστημικού μεγέθους κατά μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή»¹⁶⁰. Επιπροσθέτως, οι Γεωπολιτικοί Δείκτες¹⁶¹ συνιστούν στατιστικές μονάδες μέτρησης, οι οποίες χρησιμοποιούνται προκειμένου να συγχωνευθούν σύνθετα δεδομένα σε μορφή απλού αριθμού ή ιεραρχικής κατάταξης, σημαντικής για τους φορείς χάραξης της πολιτικής και για το κοινό. Αποτελούν συλλογή δεδομένων που αποσκοπεί στην απεικόνιση της απόδοσης διάφορων μονάδων. Τα δεδομένα παράγονται μέσω μιας διαδικασίας απλοποίησης μη επεξεργασμένων δεδομένων τα οποία σχετίζονται με πολύπλοκα κοινωνικά φαινόμενα. Αποκτώντας λοιπόν απλοποιημένη μορφή τα δεδομένα δύνανται να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να συγκριθούν μεμονωμένες μονάδες ανάλυσης (όπως χώρες ή επιχειρήσεις), σε ένα ορισμένο χρονικό σημείο ή διάστημα, και να αξιολογηθούν οι επιδόσεις τους σε σχέση με ένα ή περισσότερα πρότυπα.

Ένα σύνολο αριθμοδεικτών με κοινά χαρακτηριστικά μπορεί να ομαδοποιηθεί σε κάθε έναν από τους τέσσερις Πυλώνες Ισχύος, οι οποίοι είναι οι εξής:

1. Άμυνα & Ασφάλεια
2. Οικονομία
3. Πολιτική
4. Πολιτισμός & Πληροφορία

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τον Πυλώνα της Άμυνας – Ασφάλειας, όπου θα μελετήσουμε τους εξής δείκτες:

160 CIVITAS GENTIUM, Special Issue: *Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας*, Volume 5, Number 2 —April 2017, 41

161 Διάλεξη Αλέκου Στογιάννου περί γεωπολιτικών δεικτών

1. Νοσοκομειακή Περίθαλψη εκ μέρους των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας
2. Ένοπλη Δράση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας
3. Στήριξη αντι-ασαντικών ανταρτών και άλλων ισλαμιστικών οργανώσεων εκ μέρους των Αδελφών Μουσουλμάνων

4.2 Ο Πυλώνας της Άμυνας και Ασφάλειας

Ως Ασφάλεια νοείται η προστασία ενός κράτους από τις εξωτερικές απειλές και γενικά η προστασία της καθεστηκυίας τάξης και των πολιτών. Εξάλλου στις μέρες μας «Ασφάλεια σημαίνει κάτι περισσότερο (από Εξωτερική Ασφάλεια): Σημαίνει Οικονομική Ασφάλεια, Περιβαλλοντική Ασφάλεια και Ασφάλεια του Ανθρώπινου Δυναμικού»¹⁶².

Ο Πυλώνας Άμυνας – Ασφάλειας περιλαμβάνει τους Γεωπολιτικούς Δείκτες που αφορούν για παράδειγμα την κατανομή όπλων ανά επιφάνεια προς κάλυψη, τις δυναμικές των εσωτερικών μετώπων, τα είδη των εσωτερικών μετώπων και την αποσταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος, τις ασύμμετρες απειλές και την εσωτερική ασφάλεια καθώς και την τρομοκρατία και τις πηγές της¹⁶³.

Στην παρούσα εργασία, στο πλαίσιο του Πυλώνα αυτού, θα παρουσιάσουμε τα στοιχεία που αντλήσαμε για τους ΑΜ που αφορούν κυρίως τη Συρία, στηριζόμενοι σε Αμυντικούς Γεωπολιτικούς Δείκτες.

4.2.α. Παροχή νοσοκομειακής περίθαλψης από τους ΑΜ της Συρίας- Τροφοδοσία

Η Συρία αντιμετωπίζει πολυετή ανθρωπιστική και υγειονομική κρίση, κατά την οποία πλήττεται το ανθρώπινο δυναμικό της. Οι πολίτες δεν έχουν πρόσβαση σε νοσοκομειακή περίθαλψη επειδή οι γιατροί είναι αναγκασμένοι να δρουν υπογείως ζώντας διαρκώς με το φόβο της σύλληψης. Επίσης, μεγάλο ποσοστό του προσωπικού, περίπου το 38% σύμφωνα με τον ΠΟΥ, είναι ανειδίκευτο. Οι κυβερνητικές δυνάμεις «στοχεύουν [κατά τις επιθέσεις τους] ιατρικό προσωπικό για να αποκτήσουν στρατιωτικό πλεονέκτημα και έχουν ως πολιτική να μην

162 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική Προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα* (Αθήνα: Παπαζήση, 2006), 22

163 Ιωάννης Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012), 399

περιποιούνται τραυματισμένους πολεμιστές και πολίτες»¹⁶⁴. Τα ιατρικά κέντρα βομβαρδίζονται ανελλιπώς, ενώ προσωπικό και ασθενείς βασανίζονται ή εκδιώκονται από την κυβέρνηση ως αντιφρονούντες. Επομένως οι ιατρικές εγκαταστάσεις δεν είναι ασφαλείς, γεγονός που οδήγησε στην εγκαθίδρυση μυστικών κέντρων που στηρίζονται από διάφορες οργανώσεις και που συχνά μετακινούνται ώστε να μην γίνονται αντιληπτά. Σύμφωνα με τον ΠΟΥ τα τελευταία χρόνια, 70% των συνολικών επιθέσεων που έχουν καταμετρηθεί παγκοσμίως σε νοσοκομεία, ασθενοφόρα, υπηρεσίες και προσωπικό, έχουν καταγραφεί στη Συρία¹⁶⁵.

Οι ΑΜ έχουν δικό τους ιατρικό κέντρο με την ονομασία «Ιατρικό Κέντρο ΑΜ» (Brotherhood Medical Center), το οποίο περιθάλπει τους Σύρους πολίτες. «Οι κοινωνικές παροχές συνιστούσαν βασική δραστηριότητα των ΑΜ από το 1930[...]. Για τους ΑΜ η κοινωνική δράση αποτελεί απόδειξη της αφοσίωσής τους στη μείωση της φτώχειας, στον περιορισμό των ανισοτήτων και στην ανάπτυξη [του αισθήματος] κοινωνικής ευθύνης»¹⁶⁶. Το ιατρικό κέντρο των ΑΜ στη Συρία εγκαθιδρύθηκε το 2014 και βρίσκεται στην πόλη Ατιμάχ, στα συροτουρκικά σύνορα. Το κείμενο από το οποίο αντλήσαμε υλικό γράφτηκε το 2018 και μέχρι τότε το κέντρο λειτουργούσε κανονικά. Στεγάζεται σε σκηνές λόγω έλλειψης κατάλληλων δομών και προσφέρει βασική περίθαλψη. Η ίδρυση του κέντρου είναι αποτέλεσμα συνεργασίας Σαουδαράβων και Σύρων ιατρών με τη συνδρομή ενδιαφερόμενων χορηγών. Προσφέρει βοήθεια σε αμάχους και κυρίως γυναίκες, παιδιά και ηλικιωμένους. Δέχεται όλους τους ασθενείς ανεξαιρέτως και παρέχει τις υπηρεσίες του δωρεάν. Συνεργάζεται με τον «Ιατρικό Σύλλογο Σύρων Ομογενών» (Syrian Expatriate Medical Association), «ένα συνασπισμό συριακών ΜΚΟ που απασχολούνται στον ανθρωπιστικό τομέα σε συμφωνία με τα διεθνή πρότυπα»¹⁶⁷.

164 Ben Taub, «The Shadow Doctors», *New Yorker*, 20/06/2016

<https://www.newyorker.com/magazine/2016/06/27/syrias-war-on-doctors> (πρόσβαση 05/05/2018)

165 «Syrian Arab Republic: Attacks on health care on the rise throughout Syria in first half of 2018, says WHO», *World Health Organization*, 19/08/2018 <http://www.emro.who.int/syr/syria-news/attacks-on-health-care-on-the-rise-throughout-syria-in-first-half-of-2018-says-who.html> (πρόσβαση 13/06/2019)

166 Nadine Farag, «Between Piety and Politics: Social Services and the Muslim Brotherhood», *Frontline* <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/revolution-in-cairo/inside-muslim-brotherhood/piety-and-politics.html> (πρόσβαση 24/06/2019)

167 Σελίδα του Syrian Expatriate Medical Association <http://syrianna.org/member/Syrian-Expatriate-Medical-Association/81/en> (πρόσβαση 24/06/2019)

Με αυτή τη δράση οι ΑΜ ενισχύουν αμυντικά την οργάνωσή τους και παράλληλα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε φίλα προσκείμενους προς την οργάνωση Σύρους πολίτες.

Επιπροσθέτως οι ΑΜ της Συρίας δημιούργησαν την οργάνωση «Ataa Relief» (Ataa Relief Organization) η οποία συμμετέχει ενεργά στην προσφορά ανθρωπιστικής βοήθειας στους προσφυγικούς καταυλισμούς που βρίσκονται στα Συροτουρκικά σύνορα.

Όσον αφορά την τροφοδοσία, οι ΑΜ ανεφοδιάζουν τις σκηνές και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης αμάχων και τους παρέχουν τον απαραίτητο εξοπλισμό, δηλαδή φαγητό, νερό, κουβέρτες και άλλα. Επιπλέον συνδράμουν τους φτωχούς.

4.2.β. Ένοπλη δράση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας

Η Επιτροπή «Ασπίδες της Επανάστασης» (Shields of the Revolution Commission) αποτέλεσε απόπειρα των ΑΜ να επανακτήσουν την επιρροή τους στα συριακά δρώμενα και να εδραιώσουν τη θέση τους στον στρατιωτικό αγώνα ενάντια στον Άσαντ. Ιδρύθηκε το 2012 στην Κωνσταντινούπολη ως οργάνωση- ομπρέλα και επαναστατική συμμαχία συνδεδεμένη με τους Αδελφούς. Στόχος της ήταν «να συνενώσει όλους όσους μπορεί να είναι ευσεβείς Σουνίτες είτε είναι ήδη μέλη της οργάνωσης των ΑΜ είτε όχι, και οι οποίοι είναι αληθινοί πατριώτες και πιστεύουν σε ένα αστικό κράτος»¹⁶⁸.

Στη συνέχεια μετατράπηκε στη στρατιωτική πτέρυγα των ΑΜ και συγκέντρωσε στους κόλπους της ταξιαρχίες μετριοπαθών επαναστατών φίλα προσκείμενων στην οργάνωση. Δραστηριοποιήθηκε κυρίως στο Ιντλίμπ και στη Χαμά και οι μαχητές της εξοπλίστηκαν με αντιαεροπορικά και αντιαρματικά όπλα υψηλής ποιότητας. Επίσης απολάμβανε και εξωτερικής στήριξης. Οι Ασπίδες της Επανάστασης έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον αγώνα ενάντια στις καθεστωτικές

168 Raphaël Lefèvre, «The Syrian Muslim Brotherhood's Alawi Conundrum», in *The Alawis of Syria: War, Faith and Politics in the Levant*, ed. Michael Kerr and Craig Larkin (New York: Oxford University Press, 2015), 135
<http://40.114.28.106/PDF/5322-pdf-VNV/p1/9780190613143.PDF> (πρόσβαση 11/11/2019)
Το «αστικό κράτος» στα αραβικά ονομάζεται dawla madaniya.
«The Civil State (dawla madaniya) – A New Political Term?», *IFAIR*, 24/02/2014
<https://ifair.eu/2014/02/24/the-civil-state-dawla-madaniya-a-new-political-term/> (πρόσβαση 11/11/2019)

δυνάμεις την περίοδο 2013-2014 στον άξονα Χομς- Ιντλίμπ¹⁶⁹. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν κατάφερε να μετατραπεί σε υπολογίσιμη δύναμη στη Συρία, ενώ έχει προβεί σε πολύ μικρό ποσοστό ενεργειών και δεν απασχόλησε ποτέ πραγματικά τα συριακά δρώμενα¹⁷⁰.

Η «Ισλαμιστική Οργάνωση των Ελεύθερων Ανθρώπων της Ανατολικής Μεσογείου» (Ahrar al- Sham al- Islamiya) είναι σαλαφιστική οργάνωση που ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 2011 στο Ιντλίμπ της Συρίας. Μέχρι τα τέλη του 2012 είχε στενές σχέσεις με τους ΑΜ, οι οποίοι την χρηματοδοτούσαν. Επιπλέον, σύμφωνα με έρευνες, πολλά μέλη οικογενειών που συνδέονταν με την οργάνωση των ΑΜ στρατολογήθηκαν στην «Ισλαμιστική Οργάνωση» από τις αρχές της εξέγερσης¹⁷¹. Μετά το 2012 η «Ισλαμιστική Οργάνωση» διαχωρίστηκε πλήρως από τους ΑΜ και ακολούθησε πιο ακραίες πρακτικές.

Η «Ταξιαρχία Ταουχίντ» (Liwa al- Tawhid ή Tawhid Brigade) ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2012 στο Χαλέπι, υιοθετώντας την ιδεολογία των ΑΜ. Στόχος της ήταν η «αντικατάσταση του καθεστώτος Άσαντ με ένα μετριοπαθές ισλαμικό κράτος επί τη βάση της Σαρία, όπου όμως το λόγο θα έχει ο λαός, θα διενεργούνται εκλογές και θα προστατεύονται οι μειονότητες»¹⁷². Η Ταξιαρχία έγινε μία από τις πρώτες αντιπολιτευτικές ομάδες που κατέλαβαν μέρος του Χαλεπίου. Μέχρι τα τέλη του 2013 διατηρούσε σχέσεις με τον Εθνικό Συνασπισμό των Συριακών Δυνάμεων Εξέγερσης και Αντιπολίτευσης, μέλος του οποίου είναι οι ΑΜ, καθώς και με τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό. Ύστερα διαχωρίστηκε και έδρασε αυτόνομα μέχρι την έναρξή της στο «Ισλαμιστικό Μέτωπο» (al Jabhat al Islamiyyah) το 2014¹⁷³.

169 Raphaël Lefèvre, «The Syrian Brotherhood's Islamic State Challenge», *Carnegie Middle East Center*, 11/02/2015 <https://carnegie-mec.org/2015/02/11/syrian-brotherhood-s-islamic-state-challenge-pub-59148> (πρόσβαση 18/05/2019)

170 Raphaël Lefèvre and Ali el Yassir, «Militias for the Syrian Muslim Brotherhood?», *Carnegie Endowment for International Peace*, 29/10/2013 <https://carnegieendowment.org/sada/53452>
Aron Lund, «Struggling to adapt: The Muslim Brotherhood in a new Syria», *The Carnegie Papers*, 05/2013
https://carnegieendowment.org/files/struggling_to_adapt_mb.pdf (πρόσβαση 11/11/2019)

171 Aron Lund, «Struggling to adapt: The Muslim Brotherhood in a new Syria», *The Carnegie Papers*, 05/2013
https://carnegieendowment.org/files/struggling_to_adapt_mb.pdf (πρόσβαση 11/11/2019)

172 Valerie Szybala, «A Power Move by Syria's Rebel Forces», *Institute for the Study of War*, 22/11/2013
<http://iswresearch.blogspot.com/2013/11/a-power-move-by-syria-rebel-forces.html> (πρόσβαση 11/11/2019)

173 «Mapping Militant Organizations: Liwa al- Tawhid», *Stanford University*

4.2.γ. Στήριξη αντι- ασαντικών ανταρτών και άλλων ισλαμιστικών οργανώσεων εκ μέρους των Αδελφών Μουσουλμάνων

Η «Επιτροπή Προστασίας Πολιτών» (Commission for the Protection of Civilians) ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2012 με σκοπό να «προσφέρει ανθρωπιστική βοήθεια στη Χομς και στις γύρω περιοχές» και να «παρέχει λογιστική υποστήριξη σε επαναστατικές ομάδες»¹⁷⁴. Συνδέθηκε στενά με τους ΑΜ και με τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό και συνένωσε διάφορες ένοπλες αντι-ασαντικές ομάδες που δραστηριοποιούνται κυρίως στη Χομς αλλά και σε Ιντλίμπ, Χαλέπι και Δαμασκό. Αποτέλεσε ένα από τα πρώτα οργανωμένα συστήματα χορηγιών της αντιπολίτευσης, καθώς χρηματοδότησε τις ομάδες αυτές με χορηγίες εκατρισμένων Σύρων και συμμάχων. Παράλληλα διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στο λαθρεμπόριο όπλων από τη Λιβύη μέσω Τουρκίας¹⁷⁵.

Επιπροσθέτως, οι ΑΜ στηρίζουν ποικιλοτρόπως τις βίαιες ισλαμιστικές οργανώσεις. Πιο συγκεκριμένα συνεργάζονται σε διάφορους τομείς, αποστέλλουν μαχητές, εμπορεύονται όπλα και χρηματοδοτούν πολεμικές αποστολές.

Οι ΑΜ στήριξαν άλλες οργανώσεις μέσω και της Τράπεζας αλ- Τακβά¹⁷⁶, η οποία ιδρύθηκε το 1988 από τους Γιουσέφ Ναδά και Γκαλίπ Χιμμάτ, εξέχοντα μέλη των ΑΜ. Ο Ναδά ήταν εκλεγμένος επίτροπος για τις διεθνείς σχέσεις της οργάνωσης και ο σύνδεσμος ανάμεσα στους ΑΜ και την ιρανική επανάσταση. Μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11ης Σεπτεμβρίου κατηγορήθηκε από την κυβέρνηση Μπους ότι χρησιμοποίησε την Τράπεζα ως βιτρίνα για να χρηματοδοτεί τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Χαμάς και η αλ Κάεντα και για να ενισχύει τις δράσεις τους. Υπό το βάρος των κατηγοριών η τράπεζα σταμάτησε να λειτουργεί. Ο Ναδά συνεχίζει να ενισχύει οικονομικά τα παραρτήματα της οργάνωσης των ΑΜ

<https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/527#note4> (πρόσβαση 11/11/2019)

174 Raphaël Lefèvre, *Islamism within a civil war: The Syrian Muslim Brotherhood's struggle for survival* (Washington, D.C.: Brookings Institution, 2015), 7 https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/Syria_Lefevre-FINALE.pdf (πρόσβαση 11/11/2019)

175 Raphael Lefevre, «Islamism within a civil war: The Syrian Muslim Brotherhood's Struggle for Survival» at Rethinking Political Islam Series, *Brookings*, 2015 https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/Syria_Lefevre_FINALv.pdf & Aron Lund, «The Curious Case of the Commission for the Protection of Civilians», *Carnegie Middle East Center*, 06/11/2013 <https://carnegie-mec.org/diwan/53518> (πρόσβαση 18/05/2019)

176 Η έδρα της ήταν στην Ιταλία αλλά είχε και παράρτημα στις Μπαχάμες.

παγκοσμίως και κυρίως στην ΕΜΑ. Χαρακτηρίζεται επίσης ως η «ήπια ισχύς της οργανώσεως στη Δύση»¹⁷⁷.

Οι ΑΜ, σύμφωνα με το Counter Extremism Project¹⁷⁸, έχουν στενές σχέσεις με το ΙΚ και την αλ Κάεντα, καθώς μοιράζονται το όραμα της οικοδόμησης παγκόσμιου Χαλιφάτου. Πολλά νέα μέλη των ΑΜ, τα οποία εμφανίζουν πιο ακραίες τάσεις από τους παλαιότερους, συμμετέχουν στα στρατόπεδα εκπαίδευσης (training camps) του ΙΚ και της αλ Κάεντα. Επιπροσθέτως, οι τρεις οργανώσεις πραγματεύονταν το σχηματισμό κοινής επιτροπής στη Λιβύη το 2016¹⁷⁹.

Η Χαμάς, η οποία αποτελεί τον παλαιστινιακό κλάδο των ΑΜ, συνιστά άλλο ένα παράδειγμα συνεργασίας¹⁸⁰. Συγκεκριμένα η στρατιωτική πτέρυγα της Χαμάς στη Γάζα στέλνει κάθε μήνα δεκάδες χιλιάδες δολάρια στον κλάδο του ΙΚ στο Σινά με αντάλλαγμα την αρωγή της οργάνωσης στο λαθρεμπόριο όπλων από το Σινά προς τη Λωρίδα της Γάζας.

177 «Youssef Nada: Finance Minister of Muslim Brotherhood», *The Portal*, 03/06/2018

<http://www.theportal-center.com/2018/06/youssef-nada-finance-minister-of-muslim-brotherhood/> (πρόσβαση 18/05/2019)

178 «The Muslim Brotherhood's Ties to ISIS and al-Qaeda», *Counter Extremism Project*, 06/2017

https://www.counterextremism.com/sites/default/files/Muslim%20Brotherhood%20Ties%20to%20ISIS%20and%20AQ_061617.pdf (πρόσβαση 18/05/2019)

179 In January 2016, the London-based Arab newspaper Asharq al Awsat reported that ISIS, al-Qaeda, and the Muslim Brotherhood were discussing the formation of a joint shura (leadership) council in Libya.

«The Muslim Brotherhood's Ties to ISIS and al-Qaeda», *Counter Extremism Project*, 06/2017

https://www.counterextremism.com/sites/default/files/Muslim%20Brotherhood%20Ties%20to%20ISIS%20and%20AQ_061617.pdf (πρόσβαση 18/05/2019)

180 Alex Fishman, « Hamas is funding Islamic State in Sinai », *Ynet News*, 14/12/2015

<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4739234,00.html> (πρόσβαση 18/05/2019)

5. Συμπεράσματα

Στην ανά χείρας εργασία χρησιμοποιήσαμε ως ΓΠ την οργάνωση των ΑΜ, τη μήτρα όλων των μετέπειτα ισλαμιστικών οργανώσεων. Οι ΑΜ και τα παρακλάδια τους επηρεάζουν εν πολλοίς τη σημερινή κατάσταση στην ΕΜΑ αλλά οι δράσεις τους έχουν και αντίκτυπο παγκοσμίως. Κοινά χαρακτηριστικά των οργανώσεων αυτών είναι η επαναφορά του Χαλιφάτου, η αυστηρή εφαρμογή του ισλαμικού νόμου και η αντιδυτική και αντισημιτική ιδεολογία. Οι ΑΜ εκπροσωπούν το σουνιτικό Ισλάμ και πολεμούν τα άλλα μουσουλμανικά δόγματα όπως τους Σίιτες, αλλά και τη Δύση, καθώς είναι αγνώμονες και άπιστοι και πρέπει να εξοντωθούν.

Η εργασία επικεντρώθηκε στη Συρία επειδή ο πόλεμος που εκτυλίσσεται εξυπηρετεί πλήθος συμφερόντων και έχει μετατραπεί σε πόλεμο δι' αντιπροσώπων. Οι υπερδυνάμεις ΗΠΑ και Ρωσία μάχονται για την πρωτοκαθεδρία στο παγκόσμιο γίγνεσθαι και προωθούν τα συμφέροντά τους μέσω των συμμαχιών που έχουν αναπτύξει στο συριακό εμφύλιο. Οι υπόλοιποι δρώντες του Υπερσυστήματος έχουν και εκείνοι τα δικά τους συμφέροντα.

Κατά την μελέτη των Υποσυστημάτων αναλύσαμε την έκταση της επιρροής των ΑΜ στη Συρία αλλά και σε άλλες χώρες της ΕΜΑ και εξετάσαμε τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και τα συμφέροντα της κάθε μίας. Η Συρία αποτελεί κλειδόλιθο των εξελίξεων στο Σύστημα λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης και των πλουτοπαραγωγικών πηγών της.

Μελετήσαμε την επίδραση του ΓΠ στον Πυλώνα Άμυνας- Διεθνούς Ασφάλειας καθώς είναι παράγοντας αποσταθεροποίησης και απειλεί την παγκόσμια ισορροπία. Στο σημείο αυτό της ανάλυσής μας μελετήσαμε τους δείκτες που αφορούν τη «Νοσοκομειακή Περίθαλψη των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας», την «Ένοπλη Δράση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας» και τη «Στήριξη αντιασσαντικών ανταρτών και άλλων ισλαμιστικών οργανώσεων εκ μέρους των Αδελφών Μουσουλμάνων».

Στον δείκτη που αφορά τη Νοσοκομειακή Περίθαλψη επικεντρωθήκαμε στη Συρία, καθώς τα ιατρικά κέντρα βομβαρδίζονται ανελλιπώς από κυβερνητικές δυνάμεις, ενώ γιατροί, προσωπικό και ασθενείς εκδιώκονται. Πολλά κέντρα λειτουργούν μυστικά από την κυβέρνηση, ενώ παρατηρείται μεγάλο ποσοστό ανειδίκευτου προσωπικού και έλλειψη βασικού ιατρικού εξοπλισμού. Ένα από αυτά

είναι το «Ιατρικό Κέντρο των ΑΜ», το οποίο προσφέρει δωρεάν υπηρεσίες στους αμάχους και περιθάλπει κυρίως εγκύους, βρέφη και ηλικιωμένους.

Κατά τη μελέτη των άλλων δύο δεικτών ασχοληθήκαμε με τις συνεργασίες και τις διαμάχες των ΑΜ και των προσκείμενων σε αυτούς οργανώσεων ενάντια στις κυβερνήσεις στη Συρία, στην Αίγυπτο και αλλού, ενάντια στο ΙΚ και σε άλλες οργανώσεις. Οι οργανώσεις που συνδέονται με τους ΑΜ είναι περισσότερο ακραίες και αυτό οφείλεται στην κληρονομιά που άφησε ο ιδεολόγος Σάϋεντ Κοτμπ που καλούσε στην σκληρότερη μορφή τρομοκρατίας. Ωστόσο, μετά το πραξικόπημα που οδήγησε στην καθαίρεση Μόρση παρατηρείται αύξηση των βίαιων ενεργειών και από τους ΑΜ, ιδίως από νεαρά μέλη, όπως βομβιστικές επιθέσεις και δολοφονίες. Πολλά νεαρά μέλη αποστρέφονται τη μετριοπάθεια των ηγετών και προσχωρούν σε άλλα βιαιότερα κινήματα. Επιπλέον οι ΑΜ στηρίζουν τις σουνιτικές ισλαμιστικές οργανώσεις και τους επαναστάτες που μάχονται ενάντια στον Άσαντ μέσω χορηγιών, χρηματοδότησης πολεμικών αποστολών και εμπορίου όπλων.

Το ζήτημα της δράσης και της επιρροής των ΑΜ είναι πολύ μεγάλο και δεν θα σταματήσει να απασχολεί τους ερευνητές καθώς από αυτούς έχει αναδυθεί η πλειοψηφία των σύγχρονων ισλαμιστικών οργανώσεων. Οι προτάσεις για περαιτέρω έρευνα της δράσης των ΑΜ ως ΓΠ θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τα εξής σημεία:

- α. την ενδελεχή εξέταση των διασυνδέσεων των ΑΜ με την Ευρώπη και των οργανώσεων- παρακλάδια που δραστηριοποιούνται στις ευρωπαϊκές χώρες.
- β. την ανάλυση των δράσεων που στοχεύουν να επηρεάσουν την πολιτική κυβερνήσεων και κρατών αλλά και την κοινή γνώμη.
- γ. την επέκταση της έρευνας και στον Οικονομικό Πυλώνα, όπου θα μπορούσαν να μελετηθούν οι χορηγίες διεθνών δρώντων προς τους ΑΜ αλλά και οι χορηγίες των ίδιων προς τις οργανώσεις- παρακλάδια.
- δ. την επέκταση της έρευνας στον Πυλώνα Πολιτισμού- Πληροφορίας, όπου θα μπορούσαν να μελετηθούν εκτενώς οι παροχές εκπαίδευσης και το φιλανθρωπικό τους έργο.
- ε. την εκτενή παρουσίαση και ανάλυση των οργανώσεων και κομμάτων που σχετίζονται με τους ΑΜ και πόσο επηρεάζουν τις χώρες στις οποίες δρουν.

Η μελέτη της δράσης της οργάνωσης είναι ένα πολυσύνθετο θέμα που δίνει έναυσμα για πλήθος ερευνών με ποικίλες και διαφορετικές θεματικές και δεν θα πάψει να απασχολεί την παγκόσμια κοινή γνώμη στο εγγύς μέλλον.

6. Βιβλιογραφία

Συγγράμματα/ άρθρα

Ελληνόγλωσσα και μεταφρασμένα

- αλ- Σάηντ, Ρεφαάτ. *Η διαπάλη Ισλάμ και Ισλαμισμού*, μτφρ. Κυριακός Νικολάου – Πατραγάς (Αθήνα: Παπαζήση, 2015)
- Ανδριόπουλος, Δημήτρης. «Ρωσία vs Ε.Ε.: Οι διαφωνίες, οι αντιφάσεις, οι σχέσεις αλληλεξάρτησης και ο ακήρυχτος πόλεμος», *Hellenic Nexus*, Τεύχος 133, 08/18
- Brzezinski, Zbigniew. *Η Μεγάλη Σκακιέρα: Η Αμερικανική Υπεροχή και οι Γεωστρατηγικές της Επιταγές*, μτφρ. Ελένη Αστερίου (Αθήνα: Λιβάνη, 1998)
- CIVITAS GENTIUM, Special Issue: Εφαρμογή απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων στην μεθοδολογία της συστημικής γεωπολιτικής αναλύσεως: η περίπτωση της Συρίας, Volume 5, Number 2 – April 2017
- Γώγος, Κωνσταντίνος. *Το Ισλαμιστικό Κίνημα στην Τουρκία* (Αθήνα: Λιβάνη, 2016)
- Γώγος, Κωνσταντίνος. *Τουρκικό Πολιτικό Ισλάμ και Ισλαμιστικά Δίκτυα στη Γερμανία* (Αθήνα: Λιβάνη, 2011)
- «Διχασμένη και ασταθής η περιοχή του Κόλπου ένα χρόνο μετά την κρίση στο Κατάρ», *Καθημερινή*, 04/06/2018
- Κωτούλας, Ιωάννης. «Η ταυτότητα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας», 2013
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, τόμος I (Αθήνα: Λειμών, 2017)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, τόμος II (Αθήνα: Λειμών, 2018)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτική: Η Θεωρία και η Πράξη* (Αθήνα: Παπαζήση, 2002)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως* (Αθήνα: Λειμών, 2016)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. και Βιργινία Μπαλαφούτα, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδος- Κύπρου: Λύσεις και Άλλοθι* (Αθήνα: Παπαζήση, 2014)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτική Προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα* (Αθήνα: Παπαζήση, 2006)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Γεωπολιτική των Υδάτων στη Μέση Ανατολή* (Αθήνα: Παπαζήση, 2001)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής* (Αθήνα: Παπαζήση, 2012)
- Μάζης, Ιωάννης Θ. «ΧΧΧVII. Οι αμερικανικές εκλογές και οι μεσογειακές περιδινίσεις», *Ελεύθερος Τύπος*, 04/10/2012
- Μάζης, Ιωάννης Θ. «ΧΧΧV. Πλανητικό γεωπολιτικό σκάκι: Δύσις, Ρωσία, Κίνα, άραβικός κόσμος σε παρτίδα θανάτου», *Επίκαιρα*, 12-18 Ιουλίου 2012

- Μπαντάουη, Χασάν. *Εισαγωγή στην Ιστορία του Ισλαμικού Κόσμου* (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2003)
- Napoleoni, Loretta. *Ο ισλαμιστικός φοίνικας*, μτφρ. Σώτη Τριανταφύλλου (Αθήνα: Πατάκη, 2014)
- Νικολάου- Πατραγάς Κυριακός Θ. *Αδελφοί Μουσουλμάνοι: η μήτρα της ισλαμιστικής ενόπλου βίας* (Αθήνα: Λειμών, 2017)
- Νικολάου- Πατραγάς Κυριακός Θ. *Η «Αραβική Άνοιξις» από τον Μουμπάρακ εις τον Σίση* (Αθήνα: Λειμών, 2017)
- Νταβούτογλου, Αχμέτ. *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, μτφρ. Νικόλαος Ραπτόπουλος (Αθήνα: Ποιότητα, 2010)
- Spryckman, Nicholas J. *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, μτφρ. Παναγιώτης Κελάνδριας (Αθήνα: Παπαζήση, 2004)

Ξενόγλωσσα

- Dannreuther, Ronald. «Russia and the Arab Spring», *Westminster Research*
- Demir, Imran. *Overconfidence and Risk Taking in Foreign Policy Decision Making: The Case of Turkey's Syria Policy* (Palgrave Macmillan, 2017)
- El- Labbad, Mustafa. «Egypt: A "Regional Reference" in the Middle East» in *Regional Powers in the Middle East*, ed. Henner Furtig (New York: Palgrave Macmillan, 2014)
- GÜRPINAR, Bulut. «Sürgünde Örgüt: Suriye İhvanı» [Εξόριστη Οργάνωση: Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Συρίας], *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* • Cilt 2, Sayı 1, Mart 2014
- Hoeling, Sabrina. *Can R2P practice what it promises?: A Case Study on the Syrian Civil War* (Hamburg: Anchor Academic Publishing)
- *The Muslim Brotherhood: The Organization and Policies of a Global Islamist Movement*, ed. Barry Rubin (US: Palgrave Macmillan, 2010)

Ιστότοποι

Ελληνόγλωσσοι

- Αλομπέντ, Άρεφ. «Η Συριακή Κρίση και η Στάση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου», *Η Καθημερινή*, 17/07/2013
<http://www.kathimerini.gr/85129/opinion/epikairothta/kosmos/h-syriakh-krish-kai-h-stash-twn-adelfwn-moysoylmanwn-ths-aigyptoy>
- «Έντονες αντιδράσεις για την απόφαση των ΗΠΑ να αποχωρήσουν από τη Συρία», *CNN Greece*, 19/12/2018
<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/158939/entones-antidraseis-gia-tin-afasi-ton-hpa-na-apoxorisoyn-apo-ti-syria>
- Κουλούρης, Γιώργος. «Η προσέγγιση Τουρκίας - Ρωσίας και ο αντίκτυπος στην Δύση», *HUFFPOST*, 06/04/2018
https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-proseyvise-toerkias-rosias-kai-o-antiktepos-sten_gr_5ac5e796e4b01190c1ed6e28
- Κουλούρης, Γιώργος και Ναταλία Γρίβα. «Ιορδανία – Ο νέος περιφερειακός σύμμαχος στην Αν. Μεσόγειο;»,
<https://www.academia.edu/CE%9C%CE%B5%CF%83%CF%8C%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%BF?auto=download>

- Κουλούρης, Γιώργος. «Οι πρόσφατες διαδηλώσεις στην Ιορδανία επηρεάζουν την Μέση Ανατολή;», *HUFFPOST*, 22/06/2018
https://www.huffingtonpost.gr/entry/oi-prosfates-diadeloseis-sten-iordania-epereazoen-ten_gr_5b266c19e4b0fa3b14673910
- Μάζης, Ιωάννης Θ. «XLVI. Η κρίσις μεταξύ του κράτους του Κάταρ και G.C.C/Αιγύπτου και Ύεμένης. Ζητήματα Τρομοκρατίας και ένεργειακής ασφάλειας της Δύσεως», *CNN Greece*, 09/06/2017
<https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/84139/h-krisi-metaxy-toy-kratoys-toy-katar-kai-g-c-c-aigyptoy-kai-yemenis-zitimata-tromokratias-kai-ener>
- Olidort, Jacob. «Τι είναι ο Σαλαφισμός;», *Foreign Affairs: The Hellenic Edition*, 27/11/2015 <http://foreignaffairs.gr/articles/70599/jacob-olidort/ti-einai-o-salafismos>
- «Συνεργασία Ρωσίας - Τουρκίας στη Συρία κατά της τρομοκρατίας», *news* 24/7, 29/12/ 2018 <https://www.news247.gr/kosmos/synergasia-rosias-toyrkias-sti-syria-kata-tromokratias.6680621.html>
- «Χαμάς», *Πρεσβεία του Ισραήλ στην Ελλάδα*
<https://embassies.gov.il/athens/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/Hamas.aspx>

Ξενόγλωσσοι

- «300 members of Hasm militant group referred to military prosecution: Egypt State Security Prosecution», *Ahram Online*, 18/01/2017
<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/256369/Egypt/Politics/-members-of-Hasm-militant-group-referred-to-milita.aspx>
- «2011'den 2018'e Özgür Suriye Ordusu'nun dönüşümü» [Η στροφή του Ελεύθερου Συριακού Στρατού από το 2011 ως το 2018], *BBC News Türkçe*, 30/01/2018 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756>
- Abdel Maguid, Mohamed. «Four Ws about Brotherhood-linked Hasm group», *Egypt Today*, 02/02/2018
<https://www.egypttoday.com/Article/2/41701/Four-Ws-about-Brotherhood-linked-Hasm-group>
- Abdel Zaher, Hassan. «Muslim Brotherhood threatens violence after executions», *The Arab Weekly*, 03/03/2019
<https://thearabweekly.com/muslim-brotherhood-threatens-violence-after-executions>
- Adraoui, Mohamed-Ali. «Jabhat Al-Nusra in the Syrian Conflict», *Oxford Research Group*, 20/12/2017
<https://www.oxfordresearchgroup.org.uk/blog/jabhat-al-nusra-in-the-syrian-conflict>
- Al Sharif, Osama. «How Jordan and Syria are making shy moves towards normal ties», *Gulf News*, 26/10/2018 <https://gulfnews.com/opinion/op-eds/how-jordan-and-syria-are-making-shy-moves-towards-normal-ties-1.2294134>
- Berti, Benedetta. «Israel and the Arab Spring: Understanding Attitudes and Responses to the "New Middle East"», *Al Mesbar Studies & Research Centre and the Foreign Policy Research Institute*

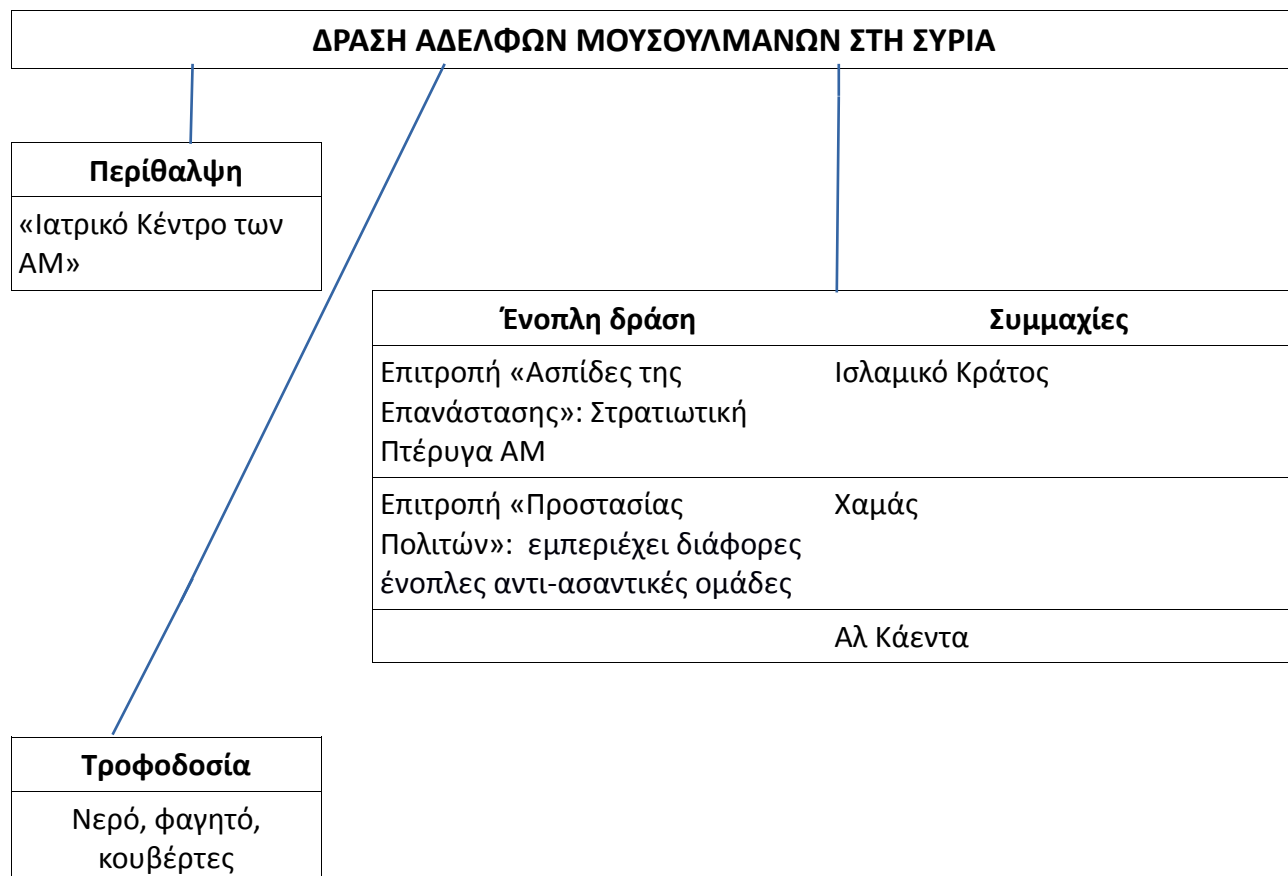
- https://www.fpri.org/docs/chapters/201303.west_and_the_muslim_brotherhood_after_the_arab_spring.chapter8.pdf
- Braude, Joseph. «The Muslim Brotherhood's More Frightening Offshoot», *The Atlantic*, 15/07/2013
<https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/07/the-muslim-brotherhoods-more-frightening-offshoot/277786/>
 - Byman, Daniel L. «Syria and Iran: What's Behind the Enduring Alliance?», *Brookings*, 19/07/2006, <https://www.brookings.edu/opinions/syria-and-iran-whats-behind-the-enduring-alliance/>
 - «Dr Raphael Lefevre: Rank-Manning Junior Research Fellow in Social Sciences (New College)
 - Tutor in Middle East Politics», *St. Antony's College*
<https://www.sant.ox.ac.uk/people/raphael-lefevre>
 - «Factsheet on the Astana Process», The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan, 04/07/2017 <http://mfa.gov.kz/en/content-view/kratkaa-spravka-po-astaninskomu-processu>
 - Farag, Nadine. «Between Piety and Politics: Social Services and the Muslim Brotherhood», *Frontline*
<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/revolution-in-cairo/inside-muslim-brotherhood/piety-and-politics.htm>
 - Fishman, Alex. « Hamas is funding Islamic State in Sinai », *Ynet News*, 14/12/2015 <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4739234,00.html>
 - Gall, Carlotta. «In Turkey, Senator Calls for Slower, Smarter U.S. Withdrawal From Syria», *The New York Times*, 19/01/2019
<https://www.nytimes.com/2019/01/19/world/middleeast/turkey-lindsey-graham.html>
 - Gunaratna, Rohan. «Al Qaeda's Ideology», *Hudson Institute*, 19/05/2005
<https://www.hudson.org/research/9777-al-qaeda-s-ideology>
 - Haj Asaad, Ahmed and Ronald Jaubert. «Geostrategic stakes and the impact of the conflict in the Orontes River basin», *Confluences Méditerranée* 2014/2 (N° 89), 173-184 <https://www.cairn.info/revue-confluences-mediterranee-2014-2-page-173.htm>
 - Hall, Richard. «Trump orders full and immediate withdrawal of US troops from Syria», *INDEPENDENT*, 19/12/2018
<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/trump-syria-us-troops-withdrawal-isis-end-islamic-state-a8690871.html>
 - « Hamas », *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Hamas>
 - Hanauer, Larry. «Israel's Interests and Options in Syria», *RAND Corporation*
<https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE185.html>
 - «Hay'at Tahrir al-Sham (HTS)», *CSIS*, 2018
<https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/hayat-tahrir-al-sham-hts>
 - Jones, Dorian. «Turkey, Russia at Odds Over Syria Ahead of Key Summit», *VOA News*, 12/02/2019 <https://www.voanews.com/a/turkey-russia-at-odds-over-syria-ahead-of-key-summit/4783648.html>

- Latta, Scott. «How is the Syria crisis reshaping the Middle East?», *Mercy Corps*, 14/03/2018 <https://www.mercycorps.org/articles/jordan-lebanon-syria/ga-how-syria-crisis-reshaping-middle-east>
- Lefèvre, Raphaël and Ali el Yassir. «Militias for the Syrian Muslim Brotherhood?», *Carnegie Endowment for International Peace*, 29/10/2013 <https://carnegieendowment.org/sada/53452>
- Lefèvre, Raphaël. *Islamism within a civil war: The Syrian Muslim Brotherhood's struggle for survival* (Washington, D.C.: Brookings Institution, 2015) https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/07/Syria_Lefevre-FINALE.pdf
- Lefèvre, Raphaël. «The Syrian Brotherhood's Islamic State Challenge», *Carnegie Middle East Center*, 11/02/2015 <https://carnegie-mec.org/2015/02/11/syrian-brotherhood-s-islamic-state-challenge-pub-59148>
- Lefèvre, Raphaël. «The Syrian Muslim Brotherhood's Alawi Conundrum», in *The Alawis of Syria: War, Faith and Politics in the Levant*, ed. Michael Kerr and Craig Larkin (New York: Oxford University Press, 2015) <http://40.114.28.106/PDF/5322-pdf-VNV/p1/9780190613143.PDF>
- Lund, Aron. «Struggling to adapt: The Muslim Brotherhood in a new Syria», *The Carnegie Papers*, 05/2013 https://carnegieendowment.org/files/struggling_to_adapt_mb.pdf
- Lund, Aron. «The Curious Case of the Commission for the Protection of Civilians», *Carnegie Middle East Center*, 06/11/2013 <https://carnegie-mec.org/diwan/53518>
- «Mapping Militant Organizations: Liwa al- Tawhid», *Stanford University* <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/527#note4>
- McNaughton, Cathal. «Egypt Picks Sides in the Syrian War», *Reuters*, 12/02/2017 <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2017-02-12/egypt-picks-sides-syrian-war>
- «National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces: The Outcomes of the Past Five Years», *Jusoor for Studies*, 10/11/2017 <http://www.jusoor.co/details/National-Coalition-for-Syrian-Revolutionary-and-Opposition-Forces-The-Outcomes-of-the-Past-Five-Years/335/en>
- «National Coalition of Syrian Revolution and Opposition Forces», *Global Security* <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/syrian-national-coalition.htm>
- Neep, Daniel. «Focus: The Middle East, Hallucination, and the Cartographic Imagination», *Discover Society*, 03/01/2015 <http://discoversociety.org/2015/01/03/focus-the-middle-east-hallucination-and-the-cartographic-imagination/>
- O'Connor, Tom. «China May Be the Biggest Winner of All If Assad Takes Over Syria», *Newsweek*, 19/01/2018 <http://www.newsweek.com/china-did-not-fight-syria-won-war-754644>
- Reaboi, David. «Qatar, a hospitable base for the Muslim Brotherhood», *The Washington Times*, 17/02/2019

- <https://www.washingtontimes.com/news/2019/feb/17/qatar-a-hospitable-base-for-the-muslim-130932598/>
- «Russia, Turkey agree on decisive action in Syria's Idlib: RIA», Reuters, 11/02/2019 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-turkey-russia/russia-turkey-agree-on-decisive-action-in-syrias-idlib-ria-idUSKCN1Q01L3>
 - «Saudi and the Brotherhood: From friends to foes», *Al Jazeera*, 23/06/2017 <https://www.aljazeera.com/news/2017/06/saudi-brotherhood-friends-foes-170623093039202.html>
 - Shay, Shaul. «Egypt - The Hasm Terrorist Group», *International Institute for Counter- Terrorism*, 19/03/2017 <https://www.ict.org.il/Article/1965/egypt-the-hasm-terrorist-group#gsc.tab=0>
 - «Sinai Province: Egypt's most dangerous group», *BBC Monitoring*, 12/05/2016 <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-25882504>
 - Sly, Liz.«Withdrawing U.S. troops from Syria is proving easier said than done», *The Washington Post*, 08/02/2019 https://www.washingtonpost.com/world/withdrawing-us-troops-from-syria-is-proving-easier-said-than-done/2019/02/08/22092d22-249e-11e9-b5b4-1d18dfb7b084_story.html?noredirect=on&utm_term=.57e753746cb4
 - «Sochi Summit Fails to Agree on Idlib, Buffer Zone», *Asharq al- Awsat*, 15/02/2019 <https://aawsat.com/english/home/article/1592446/sochi-summit-fails-agree-idlib-buffer-zone>
 - Stearns, Scott. «Clinton: SNC No Longer Leads Syrian Opposition», *VOA News*, 31/10/2012 <https://www.voanews.com/a/brahimi-seeks-chinese-support-for-syria-solution/1536429.html>
 - «Syrian Arab Republic:Attacks on health care on the rise throughout Syria in first half of 2018, says WHO», *World Health Organization*, 19/08/2018 <http://www.emro.who.int/syr/syria-news/attacks-on-health-care-on-the-rise-throughout-syria-in-first-half-of-2018-says-who.html>
 - Syrian Expatriate Medical Association <http://syrianna.org/member/Syrian-Expatriate-Medical-Association/81/en>
 - Syrian National Council (SNC), *Global Security* <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/syrian-national-council.htm>
 - «Syrian war goes global», *Syrian Observatory for Human Rights (SOHR)*, 11/04/2018 <http://www.syriahr.com/en/?p=87912>
 - Szybala, Valerie. «A Power Move by Syria's Rebel Forces», *Institute for the Study of War*, 22/11/2013 <http://iswresearch.blogspot.com/2013/11/a-power-move-by-syria-rebel-forces.html>
 - Tahhan, Zenna. «Does Israel want Syria's Bashar al-Assad in power?», *Al Jazeera*, 5/07/2018 <https://www.aljazeera.com/news/2018/07/israel-syria-bashar-al-assad-power-180705153500325.html>
 - Taub, Ben. «The Shadow Doctors», *New Yorker*, 20/06/2016 <https://www.newyorker.com/magazine/2016/06/27/syrias-war-on-doctors>

- «Tawhid», The Oxford Dictionary of Islam
<http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2356>
- «Terrorist Groups: Ansar Bayt al-Maqdis», *Counter Terrorism Guide*
https://www.dni.gov/nctc/groups/ansar_bayt_al_maqdis.html
- «The Civil State (dawla madaniya) – A New Political Term?», *IFAIR*, 24/02/2014
<https://ifair.eu/2014/02/24/the-civil-state-dawla-madaniya-a-new-political-term/>
- «The Muslim Brotherhood's Ties to ISIS and al-Qaeda», *Counter Extremism Project*, 06/2017
https://www.counterextremism.com/sites/default/files/Muslim%20Brotherhood%20Ties%20to%20ISIS%20and%20AQ_061617.pdf
- «Time for a new Sykes-Picot Agreement to fix the Middle East», *Cyprus Mail*, 08/03/2016 <http://cyprus-mail.com/2016/03/08/time-for-a-new-sykes-picot-agreement-to-fix-the-middle-east/>
- Url, Tiny. «Trump move to designate Muslim Brotherhood likely to backfire – experts», *Ahval*, 01/05/2019 <https://ahvalnews.com/muslim-brotherhood/trump-move-designate-muslim-brotherhood-likely-backfire-experts>
- Yakis, Yasar. «Sochi summit keeps Syrian peace process alive», *Arab News*, 17/02/2019 <http://www.arabnews.com/node/1453601>
- «Youssef Nada: Finance Minister of Muslim Brotherhood», *The Portal*, 03/06/2018 <http://www.theportal-center.com/2018/06/youssef-nada-finance-minister-of-muslim-brotherhood/>
- Zaman, Amberin. «Ankara, Moscow demand 'decisive measures' in Syria ahead of Sochi summit», *Al-Monitor*, 11/02/2019 <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/02/shoigu-akar-meet-ankara-ahead-sochi-summit>

7. Παραρτήματα

α. Νοσοκομειακή Περίθαλψη

Πίνακας 1: Επιθέσεις σε ιατρικά κέντρα στη Συρία

Χρονολογία	Ποσοστό επιθέσεων	Ποσοστό θανάτων (προσωπικό και ασθενείς)
2011-2017	492	847
01/2018- 07/2018	119	97

Επιμέλεια πίνακα: Στυλιανή Ζαργάνη

Πηγή: Ben Taub, «The Shadow Doctors», New Yorker, 20/06/2016

<https://www.newyorker.com/magazine/2016/06/27/syrias-war-on-doctors>

Πίνακας 2: Στοιχεία που αφορούν την περίθαλψη ασθενών στο «Ιατρικό Κέντρο των Αδελφών Μουσουλμάνων»

Έτος	Ασθενείς	Εξοπλισμός και προσωπικό
2014-2015	σ.α. 9000 ασθενείς ανά μήνα	Βασικός εξοπλισμός- περιορισμένο προσωπικό και όχι πάντα επαγγελματικά καταρτισμένο
2016	Όχι συγκεκριμένος αριθμός	Ειδικευμένο προσωπικό
2017	4000 ασθενείς ανά μήνα	-

Επιμέλεια πίνακα: Στυλιανή Ζαργάνη

Πηγή: Nadine Farag, «Between Piety and Politics: Social Services and the Muslim Brotherhood», Frontline <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/revolution-in-cairo/inside-muslim-brotherhood/piety-and-politics.html>

Ποσοστά που αφορούν τη νοσοκομειακή περίθαλψη στη Συρία

Πηγή: Protecting Healthcare in Syria, August 2018

https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5ba11d8ae5274a55a85179cd/Research_Report_-_Protection_of_Syrian_Health_Workers_August_2018.pdf

β. Ποσοτικά στοιχεία για τους Αδελφούς Μουσουλμάνους και για τις προσκείμενες σε αυτούς οργανώσεις

1. «Χασμ»: ένοπλη ομάδα των ΑΜ στην Αίγυπτο

Ημερομηνία	Συμβάν
16/07/2016	Δολοφονία του επικεφαλής της αιγυπτιακής αστυνομίας Μαχμούτ Αμπντελχαμίτ.
29/09/2016	Βομβιστική ενέργεια με στόχο τον αναπληρωτή γενικό εισαγγελέα Ζακάρια Αμπντέλ Αζίζ, χωρίς τραυματισμούς.
09/12/2016	Έκρηξη βόμβας σε σημείο ελέγχου (checkpoint) της αστυνομίας στην περιοχή Χαράμ ¹⁸¹ που σκότωσε τουλάχιστον έξι αστυνομικούς και τραυμάτισε άλλους τρεις.
12/06/2017	Δολοφονία του αντισυνταγματάρχη Αχμέντ Χουσεΐν.
20/10/2017	Τουλάχιστον 55 αστυνομικοί σκοτώθηκαν σε ανταλλαγή πυροβολισμών κατά τη διάρκεια επιδρομής σε κρησφύγετο μαχητών του «Χασμ» ¹⁸² .
07/2016- 07/2017	Το «Χασμ» είναι υπεύθυνο για την εκτέλεση 27 μελών της αιγυπτιακής πολιτοφυλακής και για τον τραυματισμό άλλων 56.

2. Ισλαμικό Κράτος

Ημερομηνία	Συμβάν
16/07/2014	Εκτέλεση 14 αμάχων στην πόλη Κατάμπ της Συρίας ¹⁸³ .
17/07/2014	Σφαγή 270 ανθρώπων κατά την κατάληψη των εγκαταστάσεων εξόρυξης φ.α αλ Σάερ στη Συρία ¹⁸⁴ .
08-09/2014	Εκτέλεση δύο Αμερικανών δημοσιογράφων και ενός Βρετανού εθελοντή ¹⁸⁵ .
03/2015	Το ΙΚ εκτελεί τουλάχιστον 37 κατοίκους του χωριού αλ Μαμπουτζέχ της Χαμά ¹⁸⁶ .

181 Βρίσκεται κοντά στις πυραμίδες της Γκίζας

182 Sudarsan Raghavan & Heba Farouk Mahfouz, «Dozens of Egyptian police are killed in raid on suspected militant base», *The Washington Post*, 21/10/2017
https://www.washingtonpost.com/world/dozens-of-egyptian-police-killed-in-raid-on-suspected-militant-base/2017/10/21/688e24f8-8359-4492-94cc-ff7b5f55964d_story.html (πρόσβαση 06/10/2019)

183 «ISIS Kills 14 Civilians in Syria», teleSUR, 16/07/2014

<https://www.telesurenglish.net/news/ISIS-Kills-14-Civilians-in-Syria-20140716-0064.html>

184 «Hundreds killed' in Syrian gas field capture», al Jazeera, 19/07/2014

<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/islamic-state-fighters-seize-syria-gas-field-2014717134148345789.html>

185 «Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State», Wilson Center, 28/10/2019

<https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

186 «ISIS kills more than 50 people in Syria assault», RAPPLER, 18/05/2017

04/04/2015	Κατάληψη προσφυγικού καταυλισμού λίγο έξω από τη Δαμασκό και εκτέλεση 21 ατόμων ¹⁸⁷ .
05/2015-03/2016	Το ΙΚ εκτελεί συνολικά 280 άτομα στην Παλμύρα ¹⁸⁸ .
27/05/2015	Εκτέλεση 25 στρατιωτικών στην Παλμύρα ¹⁸⁹ .
25/06/2015	Επίθεση σε άμαχο πληθυσμό στο Κομπάνι που οδήγησε στο θάνατο 262 πολιτών και στον τραυματισμό 273 ¹⁹⁰ .
07/2015	Εκτέλεση τουλάχιστον 50 στρατιωτικών και αστυνομικών στη Χερσόνησο του Σινά ¹⁹¹ .
20/07/2015	Βομβιστής αυτοκτονίας επιτίθεται σε πολιτιστικό κέντρο στο Σουρούτς, στα σύνορα Τουρκίας- Συρίας, σκοτώνοντας τουλάχιστον 30 άτομα ¹⁹² .
31/10/2015	Βομβαρδισμός αεροσκάφους, το οποίο εξερράγη κατά την απογείωσή του από το Σαρμ ελ- Σέικ, οδηγώντας στο θάνατο τους 224 επιβάτες και το πλήρωμα ¹⁹³ .
08/05/2016	Το ΙΚ ανέλαβε την ευθύνη για την εκτέλεση οκτώ αξιωματικών στο Κάιρο.
26/09/2016	Μέλη του ΙΚ εκτέλεσαν πέντε άτομα στη Χερσόνησο του Σινά επειδή συνεργάζονταν με τον αιγυπτιακό στρατό ¹⁹⁴ .
28/09/2016	Εκτέλεση τριών αστυνομικών και ενός πολίτη στη Χερσόνησο του Σινά.
14/10/2016	Εκτέλεση δώδεκα μελών του αιγυπτιακού στρατού και τραυματισμός άλλων έξι σε επίθεση στο Σινά ¹⁹⁵ .
25/11/2016	Το ΙΚ ανέλαβε την ευθύνη για μια επίθεση σε σημείο ελέγχου του αιγυπτιακού στρατού στο βόρειο Σινά, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τουλάχιστον δώδεκα στρατιωτών ¹⁹⁶ .

<https://www.rappler.com/world/regions/middle-east/170302-isis-syria-assault-deaths>

187 Dan Carrier, «Syria: Islamic State seizes control of refugee camp near Damascus», The Guardian, 04/04/2015

<https://www.theguardian.com/world/2015/apr/04/syria-islamic-state-refugee-camp-damascus-yarmouk>

188 «Syria: Islamic State group 'kills 12' in Palmyra», BBC News, 19/01/2017

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-38678189>

189 «ISIL video shows mass killings in Syria's Palmyra», al Jazeera, 05/07/2015

<https://www.aljazeera.com/news/2015/07/isil-video-shows-mass-killings-syria-palmyra-150704171332644.html>

190 Human Rights Watch, «Syria: Deliberate Killing of Civilians by ISIS», UNHCR, 03/07/2015

<https://www.refworld.org/docid/559e1f1a4.html>

191 «Dozens of Egyptian police officers killed by militants during raid», INDEPENDENT, 21/10/2017

<https://www.independent.co.uk/news/world/africa/egypt-police-officers-killed-militants-raid-rebel-hideout-firefight-oasis-isis-hasm-movement-a8012911.html>

192 «Isis suicide bomber' strikes Turkish border town as Syrian war spills over», The Guardian, 20/07/2015

<https://www.theguardian.com/world/2015/jul/20/explosion-hits-turkish-town-near-syrian-border>

193 «If You Are Afraid for Your Lives, Leave Sinai!», Human Rights Watch, 28/05/2019

<https://www.hrw.org/report/2019/05/28/if-you-are-afraid-your-lives-leave-sinai/egyptian-security-forces-and-isis>

194 Cyana Chilton and Garrett Nada, «The Islamists: Egypt», Wilson Center

<https://www.wilsoncenter.org/egypt-0>

195 «Islamic State kills 12 military personnel in Egypt's Sinai», Reuters, 14/10/2016

<https://www.reuters.com/article/us-egypt-insurgency-idUSKBN12E14Q>

21/12/2016	Σύγκρουση στη βόρεια Συρία μεταξύ ΙΚ και Συριακών Επαναστατικών Δυνάμεων, με τουρκική στήριξη, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τουλάχιστον 14 Τούρκων στρατιωτών ¹⁹⁷ .
01/01/2017	Βομβιστική επίθεση στην Ταρσό της Συρίας που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο δύο αστυνομικών ¹⁹⁸ .
07/01/2017	Τουλάχιστον 48 νεκροί από έκρηξη οχήματος μεταφοράς πετρελαίου στην πόλη Αζάζ της Συρίας ¹⁹⁹ .
9-10/01/2017	Επίθεση αυτοκτονίας σε φυλάκιο στην πόλη ελ Αρίς του Σινά που σκότωσε δέκα και τραυμάτισε 22 ²⁰⁰ .
16/01/2017	Επίθεση στην πόλη Ντέιρ ες Ζορ που οδήγησε στον θάνατο 82 ατόμων ²⁰¹ .
19/01/2017	Εκτέλεση δώδεκα ατόμων στην Παλμύρα ²⁰² .
20/01/2017	Έκρηξη βόμβας τοποθετημένης σε αυτοκίνητο στην πόλη αλ Μπαμπ της Συρίας είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο πέντε Τούρκων στρατιωτών και τον τραυματισμό άλλων εννιά ²⁰³ .
02/02/2017	Επίθεση σε στρατιωτικό αεροδρόμιο βορειοανατολικά της Δαμασκού που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 14 Σύρων στρατιωτών ²⁰⁴ .
24/02/2017	Έκρηξη βόμβας τοποθετημένης σε αυτοκίνητο στο χωριό Σουσιάν της Συρίας είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 50 τουλάχιστον ανθρώπων ²⁰⁵ .
15/03/2017	Δύο βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας στη Δαμασκό με 31 νεκρούς ²⁰⁶ .

196 «Islamic State claims deadly attack on Egyptian soldiers in Sinai», Reuters, 25/11/2016

<https://www.reuters.com/article/us-egypt-insurgency-idUSKBN13J299>

197 Tulay Karadeniz and Orhan Coskun, «Battle for Syria's al-Bab intensifies, 14 Turkish soldiers killed: army»,

Reuters, 21/12/2016 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-turkey-clashes/battle-for-syrias-al-bab-intensifies-14-turkish-soldiers-killed-army-idUSKBN14A0QY>

198 «Islamic State claims bomb attack in Syria's Tartous», Reuters, 01/01/2017

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-islamic-state/islamic-state-claims-bomb-attack-in-syrias-tartous-idUSKBN14L1BX>

199 «Fuel truck blast kills dozens in north Syrian border town», Reuters, 07/01/2017

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-azaz/fuel-truck-blast-kills-dozens-in-north-syrian-border-town-idUSKBN14R0AL>

200 «Islamic state claims responsibility for attack on Sinai police checkpoint: Amaq», Reuters, 10/01/2017

<https://www.reuters.com/article/us-egypt-insurgency-islamic-state-idUSKBN14U1DR>

201 «Islamic State stage fierce attack on Syrian army enclave», Reuters, 16/01/2017

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-deir-alzor/islamic-state-stage-fierce-attack-on-syrian-army-enclave-idUSKBN1501CN>

202 «Islamic State kills 12 in Palmyra, among them teachers, soldiers: monitor», Reuters, 19/01/2017

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-palmyra/islamic-state-kills-12-in-palmyra-among-them-teachers-soldiers-monitor-idUSKBN1530XM>

203 «Islamic State claims car bomb attack near northern Syria's al-Bab: Amaq», Reuters, 20/01/2017

<https://www.reuters.com/article/us-islamicstate-claim-turkey/islamic-state-claims-car-bomb-attack-near-northern-syrias-al-bab-amaq-idUSKBN1542EM>

204 «Islamic State kills Syrian soldiers in air base attack – monitors», Reuters, 02/02/2017

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-islamic-state/islamic-state-kills-syrian-soldiers-in-air-base-attack-monitors-idUSKBN15H0IS>

205 Angus McDowall and Humeyra Pamuk, «Islamic State car bomb kills more than 50 in northwest Syria», Reuters, 24/02/2017

<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-islamic-state/islamic-state-car-bomb-kills-more-than-50-in-northwest-syria-idUSKBN1630PY>

25/03/2017	Έκρηξη βόμβας στην Αίγυπτο είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τριών μελών του προσωπικού ασφαλείας και τον τραυματισμό άλλων έξι.
29/03/2017	Αποκεφαλισμός δύο ανδρών στο Σινά ²⁰⁷ .
09/04/2017	Δύο βόμβες εξερράγησαν στην εκκλησία του Αγ. Γεωργίου και στον Καθεδρικό του Αγ. Μάρκου στην Αίγυπτο, με αποτέλεσμα το θάνατο 43 ατόμων και τον τραυματισμό άλλων 100 ²⁰⁸ .
18/04/2017	Ένοπλοι επιτίθενται σε μέλη των δυνάμεων ασφαλείας της Αιγύπτου στο Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης στο βόρειο τμήμα της Χερσονήσου του Σινά. Ένας νεκρός αστυνομικός και τέσσερις συνάδελφοί του τραυματίες ²⁰⁹ .
15/05/2017	Δύο εκρήξεις βόμβας σε αυτοκίνητα κοντά σε προσφυγικό καταυλισμό στα σύνορα Συρίας- Ιορδανίας που είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο έξι ανθρώπων ²¹⁰ .
18/05/2017	Εκτέλεση τουλάχιστον 50 ατόμων στη Χαμά ²¹¹ .
20/05/2017	Επίθεση σε χωριό κοντά στην πόλη Ντέρ ες Ζορ, με 20 νεκρούς ²¹² .
23/05/2017	Έκρηξη βόμβας τοποθετημένης σε αυτοκίνητο στη Χομς της Συρίας με τέσσερις νεκρούς και 32 τραυματίες ²¹³ .
26/05/2017	Ένοπλη επίθεση σε λεωφορείο που μετέφερε Κόπτες Χριστιανούς στην Αίγυπτο, που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 28 ατόμων ²¹⁴ .
04/07/2017	Έκρηξη βόμβας είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τριών αστυνομικών και τον τραυματισμό άλλων δέκα ²¹⁵ .

206 «Islamic State claims responsibility for March 15 Damascus bombings», Reuters, 30/03/2017
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-claim/islamic-state-claims-responsibility-for-march-15-damascus-bombings-idUSKBN1712L3>

207 «Islamic State beheads two for 'sorcery' in Egypt's Sinai», Reuters, 29/03/2017
<https://www.reuters.com/article/uk-egypt-insurgency/islamic-state-beheads-two-for-sorcery-in-egypts-sinai-idUSKBN16Z2PX>

208 «Islamic State claims responsibility for two Egypt church attacks: Amaq», Reuters, 09/04/2017
<https://www.reuters.com/article/us-egypt-violence-church-claim/islamic-state-claims-responsibility-for-two-egypt-church-attacks-amaq-idUSKBN17B0KF>

209 «Islamic State claims attack near Egypt's St. Catherine's Monastery: Amaq», Reuters, 19/04/2017
<https://www.reuters.com/article/us-egypt-violence-islamic-state/islamic-state-claims-attack-near-egypts-st-catherines-monastery-amaq-idUSKBN17K2M3>

210 «Car bombs kill at least six in Syrian camp near Jordan border», Reuters, 15/05/2017
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-bomb/car-bombs-kill-at-least-six-in-syrian-camp-near-jordan-border-idUSKCN18B2JM>

211 «ISIS kills more than 50 people in Syria assault», *RAPPLER*, 18/05/2017
<https://www.rappler.com/world/regions/middle-east/170302-isis-syria-assault-deaths>

212 «Islamic State kills villagers, captures fighters in Deir al-Zor: Syrian Observatory», Reuters, 20/05/2017
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-islamic-state/islamic-state-kills-villagers-captures-fighters-in-deir-al-zor-syrian-observatory-idUSKCN18G0MK>

213 «Car bomb explodes, kills four in Syria's Homs: state TV», *Reuters*, 23/05/2017
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-blasts/car-bomb-explodes-kills-four-in-syrias-homs-state-tv-idUSKBN18J0QQ>

214 Nagwa el-Hamzawi, Housam Ahmed and Angela Dewan, «Egypt: At least 28 dead as gunmen fire on bus carrying Coptic Christians», *CNN*, 26/05/2017
<https://edition.cnn.com/2017/05/26/africa/egypt-shooting-coptic-christians/index.html>

07/07/2017	Δύο βόμβες σε δύο σημεία ελέγχου στο Σινά εξερράγησαν με αποτέλεσμα το θάνατο 26 στρατιωτών ²¹⁶ .
18/07/2017	Έκρηξη βόμβας τοποθετημένης σε αυτοκίνητο σε περιοχή ελεγχόμενη από τους Κούρδους στη βορειοανατολική Συρία είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο τεσσάρων ατόμων ²¹⁷ .
09/08/2017	Δολοφονία τεσσάρων αστυνομικών σε ενέδρα στο βόρειο τμήμα του Σινά ²¹⁸ .
11/09/2017	Έκρηξη βόμβας και πυροβολισμοί που οδήγησαν στο θάνατο 18 τουλάχιστον αστυνομικών ²¹⁹ .
01-23/10/2017	Τουλάχιστον 60 άμαχοι νεκροί και 100 αγνοούμενοι μετά από επίθεση του ΙΚ σε κωμόπολη στη Χομς της Συρίας ²²⁰ .
11/10/2017	Βομβιστές αυτοκτονίας επιτίθενται στο αρχηγείο της αστυνομίας της Δαμασκού και σκοτώνουν δύο άτομα ²²¹ .
12/10/2017	Τριπλή βομβιστική επίθεση στη βορειοανατολική Συρία με τουλάχιστον 50 νεκρούς ²²² .
13/10/2017	Επίθεση σε στρατιωτική θέση που οδήγησε στο θάνατο τουλάχιστον έξι Αιγυπτίων στρατιωτών ²²³ .
15/10/2017	Μαζική επίθεση σε φυλάκιο ασφαλείας στο βόρειο τμήμα του Σινά, που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο έξι στρατιωτών και τον τραυματισμό τουλάχιστον 20 μελών των δυνάμεων ασφαλείας ²²⁴ .
21/10/2017	Ενέδρα σε κονβόι αστυνομικών και δυνάμεων ασφαλείας της Αιγύπτου.

215 Nashat Hamdy and Yusri Mohamed, «Egypt extends state of emergency as roadside explosion kills three policemen», *Reuters*, 04/07/2017 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-security/egypt-extends-state-of-emergency-as-roadside-explosion-kills-three-policemen-idUSKBN19P1RY>

216 Ahmed Mohamed Hassan and Yusri Mohamed, «At least 23 Egyptian soldiers killed in deadliest Sinai attack in years», *Reuters*, 07/07/2017 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-security-idUSKBN19S13G>

217 «Suicide bomb attack kills four in Kurdish-held Syrian northeast», *Reuters*, 18/07/2017 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-blast/suicide-bomb-attack-kills-four-in-kurdish-held-syrian-northeast-idUSKBN1A30N6>

218 Ashraf Sweilam, «Egyptian officials: 4 policemen killed in northern Sinai», *Fox News*, 09/08/2017 <https://www.foxnews.com/world/egyptian-officials-4-policemen-killed-in-northern-sinai>

219 «IS attack on Sinai convoy 'kills 18 Egyptian police'», *BBC News*, 11/09/2017 <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-41230821>

220 «Islamic State killed more than 60, dozens missing in Syrian town: governor», *Reuters*, 23/10/2017 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-town/islamic-state-killed-more-than-60-dozens-missing-in-syrian-town-governor-idUSKBN1CS0VD>

221 «Suicide bombers attack Damascus police center: Syrian state media», *Reuters*, 11/10/2017 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-attack/suicide-bombers-attack-damascus-police-center-syrian-state-media-idUSKBN1CG1QI>

222 «Islamic State attacks kill at least 50 in east Syria: Kurdish Red Crescent», *Reuters*, 12/10/2017 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-attack/islamic-state-attacks-kill-at-least-50-in-east-syria-kurdish-red-crescent-idUSKBN1CH2RI>

223 «Armed attack kills at least six soldiers in Egypt's Sinai», *Reuters*, 13/10/2017 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-security/armed-attack-kills-at-least-six-soldiers-in-egypts-sinai-idUSKBN1C1IEL>

224 «24 militants, six soldiers killed in attacks in Egypt's Sinai, military says», *Reuters*, 15/10/2017 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-insurgency/24-militants-six-soldiers-killed-in-attacks-in-egypts-sinai-military-says-idUSKBN1CK0TU>

	Σκοτώθηκαν τουλάχιστον 59 αστυνομικοί και μέλη των δυνάμεων ασφαλείας ²²⁵ .
17/11/2017	Έκρηξη βόμβας σε αυτοκίνητο στο νότιο τμήμα του Ντέιρ ες Ζορ με 20 νεκρούς και 30 τραυματίες ²²⁶ .
24/11/2017	Έκρηξη βόμβας και πυροβολισμοί εντός σουφικού ναού στο Σινά που είχαν ως αποτέλεσμα το θάνατο τουλάχιστον 311 ατόμων και τον τραυματισμό 128 ²²⁷ .
12/2017	Εκτόξευση πυραύλου με τρεις νεκρούς ²²⁸ .
25/07/2018	Επιθέσεις σε πόλεις στην επαρχία Σουβαϊντά στη νότια Συρία που είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο 150 ανθρώπων ²²⁹ .
24/10/2018	Το ΙΚ επιχειρεί να ανακαταλάβει εδάφη στην ανατολική Συρία. Η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 40 μαχητών των Συριακών Δημοκρατικών Δυνάμεων ²³⁰ .

225 «Militants Kill Egyptian Security Forces in Devastating Ambush», *The New York Times*, 21/10/2017 <https://www.nytimes.com/2017/10/21/world/middleeast/egypt-ambush-has.html>

226 «IS car bomb kills 20 in eastern Syria: state media», *Reuters*, 17/11/2017 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-blast/is-car-bomb-kills-20-in-eastern-syria-state-media-idUSKBN1DH25S>

227 «Militants Kill 305 at Sufi Mosque in Egypt's Deadliest Terrorist Attack», *The New York Times*, 24/11/2017 <https://www.nytimes.com/2017/11/24/world/middleeast/mosque-attack-egypt.html> & «If You Are Afraid for Your Lives, Leave Sinai!», *Human Rights Watch*, 28/05/2019 <https://www.hrw.org/report/2019/05/28/if-you-are-afraid-your-lives-leave-sinai/egyptian-security-forces-and-isis>

228 Amos Harel, «A Daring Assassination Attempt Shows ISIS in Sinai Has the Ultimate Weapon: Intel», *Haaretz*, 29/12/2017 <https://www.haaretz.com/middle-east-news/a-daring-assassination-attempt-shows-isis-in-sinai-has-the-ultimate-weapon-intel-1.5629653>

229 «More casualties raise to 156 at least, the number of people who were killed in the bloodiest attack by the organization in Al-Suwaitdaa province», *Syrian Observatory for Human Rights*, 25/07/2018 <http://www.syriaahr.com/en/?p=98822>

230 Bassem Mroue and Maamoun Youssef, «Islamic State Gunmen Kill 40 U.S.-Backed Fighters in Eastern Syria», *Bloomberg*, 27/10/2018 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-10-27/urgent-is-gunmen-kill-40-us-backed-fighters-in-eastern-syria>

3. Αδελφοί Μουσουλμάνοι

Ημερομηνία	Συμβάν
05-06/12/2012	Υποστηρικτές του Μόρση συγκρούστηκαν με αντικυβερνητικούς, από τους οποίους πέντε έχασαν τη ζωή τους και τουλάχιστον 100 τραυματίστηκαν ²³¹
24/07/2013	Έκρηξη σε κτίριο της αστυνομίας στη Μανσούρα που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο ενός αστυνομικού και τον τραυματισμό 19 αξιωματικών και πολιτών ²³²
14/08/2013	Δια της βίας διάλυση καθιστικής διαμαρτυρίας υπέρ του Μόρση στη Ραμπάα. 800 νεκροί μεταξύ των οποίων 40 τουλάχιστον μέλη των δυνάμεων ασφαλείας και χιλιάδες τραυματίες ²³³
16-17/08/2013	Συγκρούσεις AM και υποστηρικτών τους με αστυνομικές δυνάμεις που οδήγησαν στο θάνατο 8 αστυνομικών
17/12/2013	Έκρηξη βόμβας τοποθετημένης σε αυτοκίνητο, η οποία στόχευε τα κεντρικά της αστυνομίας στη πόλη Μανσούρα στο Κάιρο, σκότωσε 15 και τραυμάτισε 100 ²³⁴
15-16/03/2014	Εκτέλεση έξι στρατιωτικών στο Κάιρο
19/03/2014	Ανταλλαγή πυροβολισμών στην περιοχή Καλουμπεινιά ²³⁵ που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο ενός Αιγύπτιου ταξίαρχου και ενός συνταγματάρχη
06/2015	Εκτέλεση του γενικού εισαγγελέα Χισάμ Μπαρακάτ στην Αίγυπτο, με τοποθέτηση βόμβας σε αυτοκίνητο, σε συνεργασία με τη Χαμάς ²³⁶ .
11/12/2016	Υποστηρικτής της οργάνωσης ανατινάχθηκε μέσα σε κοπτική εκκλησία σκοτώνοντας 25 ανθρώπους ²³⁷ .

4. Σημαία της Επανάστασης (Liwa al Thawra)

Ημερομηνία	Συμβάν
22/10/2016	Αναλαμβάνει την ευθύνη για τη δολοφονία ενός αξιωματικού του αιγυπτιακού στρατού στο Κάιρο
01/04/2017	Έκρηξη βόμβας έξω από κέντρο εκπαίδευσης της αστυνομίας, που οδήγησε στο θάνατο τουλάχιστον 16 ανθρώπων, μεταξύ των οποίων και 13 αστυνομικών

231 Abdel- Rahman Hussein, «Egypt violence worsens as five die in Cairo clashes », *The Guardian*, 06/12/2012

<https://www.theguardian.com/world/2012/dec/06/egypt-violence-worsens-five-die>

232 Cyana Chilton and Garrett Nada, «The Islamists: Egypt», *Wilson Center*

<https://www.wilsoncenter.org/egypt-0>

233 Samer Shehata, «Egypt: The Founders», *Wilson Center* <https://www.wilsoncenter.org/egypt>

234 «Egypt Car Bombing Targets Police», *The New York Times*, 23/12/2013

<https://www.nytimes.com/2013/12/24/world/middleeast/egypt-explosion.html>

235 Βρίσκεται στο Δέλτα του Νείλου

236 «Muslim Brotherhood conspired with Hamas to kill prosecutor, Egypt claims», *The Guardian*, 06/03/2016 <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/06/muslim-brotherhood-hamas-prosecutor-egypt-assassinated-hisham-barakat>

237 Lin Noueihed and Ahmed Mohammed Hassan, «Egypt says church bomber linked to Muslim Brotherhood», *Reuters*, 13/12/2016 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-security-church-idUSKBN142100>

5. Υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ (Ansar Bayt al Maqdis)

Ημερομηνία	Συμβάν
12/2013	Βομβιστής αυτοκτονίας ανατινάζεται στο Κυβερνείο Dakhalia της Αιγύπτου σκοτώνοντας 16 ανθρώπους και τραυματίζοντας 132 ²³⁸
24/01/2014	Έκρηξη βόμβας τοποθετημένης σε αυτοκίνητο που βρισκόταν έξω από τη διεύθυνση ασφαλείας του Καΐρου προκαλεί το θάνατο 4 ανθρώπων ²³⁹
16/02/2014	Η οργάνωση ανατινάζει τουριστικό λεωφορείο με κατεύθυνση το Ισραήλ, σκοτώνοντας 4 και τραυματίζοντας τουλάχιστον δώδεκα ²⁴⁰
24/10/2014	Συντονισμένη επίθεση σε δύο θέσεις ασφαλείας βόρεια του Σινά. Νεκροί τουλάχιστον 31 στρατιώτες και 41 τραυματίες ²⁴¹

6. Τζαμπχάτ αλ Νούσρα (Jabhat al Nusra)

Ημερομηνία	Συμβάν
23/12/2011	Δύο βομβιστές αυτοκτονίας επιτίθενται σε στρατιωτική υπηρεσία στη Δαμασκό σκοτώνοντας 44 και τραυματίζοντας 150 ²⁴² .
17/03/2012	Δύο επιθέσεις αυτοκτονίας στη Δαμασκό με 27 νεκρούς και 100 τραυματίες ²⁴³ .
05/11/2012	Βομβιστική επίθεση στη Χαμά με 50 νεκρούς ²⁴⁴ .
04/08/2013	190 νεκροί μετά από επίθεση σε αλαουιτικά χωριά στη Λατάκεια ²⁴⁵ .
06/01/2014	Επιχείρηση εκδίωξης του ΙΚ από τη Ράκκα είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 100 ανθρώπων ²⁴⁶ .
31/07/2015	Επίθεση σε αντιπολιτευτική ομάδα στη Συρία με 45 νεκρούς ²⁴⁷ .

238 «Sinai's Ansar Beit Al-Maqdis claim responsibility for Egypt's Mansoura blast», *Ahram Online*, 25/12/2013 <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/89992/Egypt/Politics-/Sinai-Ansar-Beit-ALMaqdis-claim-responsibility-fo.aspx>

239 « Ansar Beit al-Maqdes claim all four Friday blasts», *Mada Masr*, 25/01/2014 <https://madamasr.com/en/2014/01/25/news/u/ansar-beit-al-maqdes-claim-all-four-friday-blasts/>

240 «Ansar Beit al-Maqdes claims responsibility for Taba bombing», *Mada Masr*, 18/02/2014 <https://madamasr.com/en/2014/02/18/news/u/ansar-beit-al-maqdes-claims-responsibility-for-tabo-bombing/>

241 David Kirkpatrick, «31 Egyptian Soldiers Are Killed as Militants Attack in Sinai», *The New York Times*, 24/10/ 2014 <https://www.nytimes.com/2014/10/25/world/middleeast/militants-kill-at-least-26-egyptian-soldiers-in-sinai-peninsula-attack.html>

242 https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/hay%E2%80%99-tahrir-al-sham#_edn10

243 Bill Roggio, «Al-Nusra Front claims 3 more suicide attacks in Daraa.» Threat Matrix. Foundation for Defense of Democracies, 27/11/2012

244 Miriam Karouny and Tom Perry, «Suicide bomber kills 50 Syrian men: opposition», Reuters, 05/11/2012

245 «Syria: Executions, Hostage Taking by Rebels.», *Human Rights Watch*, 10/10/2013

246 https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/hay%E2%80%99-tahrir-al-sham#_edn10

247 Anne Barnard and Eric Schmitt, «Rivals of ISIS Attack U.S.-Backed Syrian Rebel Group», *The New York Times*, 31/07/2015 <https://www.nytimes.com/2015/08/01/world/middleeast/nusra-front-attacks-us-backed-syrian-rebel-group.html>

7. Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Ανατολικής Μεσογείου (Hayat Tahrir al Sham)

Ημερομηνία	Συμβάν
25/02/2017	Επίθεση αυτοκτονίας στην πόλη Χομς με 40 νεκρούς και 50 τραυματίες ²⁴⁸ .
11/03/2017	Διπλή βομβιστική επίθεση στην παλαιά πόλη της Δαμασκού με 76 νεκρούς και 120 τραυματίες ²⁴⁹ .

8. Παραστρατιωτικές οργανώσεις AM στη Συρία

Ημερομηνία	Οργάνωση	Συμβάν
01/11/2012	Ισλαμιστική Οργάνωση των Ελεύθερων Ανθρώπων της Ανατολικής Μεσογείου (Ahrar al-Sham)	Επίθεση στο Διεθνές Κέντρο για την Γεωργική Έρευνα σε συνεργασία με την Τζαμπχάτ αλ Νούσρα. Είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο αρκετών μελών του Συριακού στρατού, με άγνωστο αριθμό θυμάτων ²⁵⁰ .
22/04/2013	Ταξιαρχία Ταουχίντ (Liwa al-Tawhid)	Μαζικές επιθέσεις σε μονάδες του Συριακού στρατού στη Δαμασκό σε συνεργασία με την Τζαμπχάτ αλ Νούσρα και άλλες οργανώσεις. 150 τουλάχιστον τα θύματα ²⁵¹ .

248 Thomas Joscelyn, «Syrian military intelligence official killed in suicide assault in Homs», *Long War Journal*, 25/02/2017 <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/02/syrian-military-intelligence-official-killed-in-suicide-assault-in-homs.php>

249 «Tahrir al-Sham claims bombings in Syria's Damascus», *al Jazeera*, 12/03/2017 <https://www.aljazeera.com/news/2017/03/hardline-group-syria-claims-deadly-damascus-bombings-170312151904118.html>

250 Bill Roggio, «Al Nusrah Front claims 2 suicide attacks, joint operations with jihadist groups in Syria», *Long War Journal*, 15/11/2012 https://www.longwarjournal.org/archives/2012/11/al_nusrah_front_clai_7.php (πρόσβαση 11/11/2019)

251 Bill Roggio, «Al Nusrah Front claims joint operations, including a suicide assault, with Syrian rebel groups», *Long War Journal*, 29/06/2013 https://www.longwarjournal.org/archives/2013/06/al_nusrah_front_clai_14.php (πρόσβαση 11/11/2019)

Συγκεντρωτικός Πίνακας 1

Έτος	Οργάνωση	Τόπος	Θάνατοι (που προκάλεσε η εκάστοτε οργάνωση ενδεικτικά)
2011	Jabhat al- Nusra	Συρία	44
2012	Αδελφοί Μουσουλμάνοι	Αίγυπτος	5
2012	Jabhat al- Nusra	Συρία	77
2013	Αδελφοί Μουσουλμάνοι	Αίγυπτος	64
2013	Ansar Bayt al-Maqdis	Αίγυπτος	16
2013	Jabhat al- Nusra	Συρία	190
2013	Liwa al- Tawhid	Συρία	150
2014	Ισλαμικό Κράτος	Συρία	287
2014	Αδελφοί Μουσουλμάνοι	Αίγυπτος	8
2014	Ansar Bayt al-Maqdis	Αίγυπτος	39
2014	Jabhat al- Nusra	Συρία	100
2015	Αδελφοί Μουσουλμάνοι	Αίγυπτος	1
2015	Ισλαμικό Κράτος	Αίγυπτος	274
2015	Ισλαμικό Κράτος	Συρία	630
2015	Jabhat al- Nusra	Συρία	45
2016	Αδελφοί Μουσουλμάνοι	Αίγυπτος	25
2016	Ισλαμικό Κράτος	Αίγυπτος	41
2016	Ισλαμικό Κράτος	Συρία	14
2016	Hasm	Αίγυπτος	7
2016	Liwa al Thawra	Αίγυπτος	1
2017	Ισλαμικό Κράτος	Αίγυπτος	523
2017	Ισλαμικό Κράτος	Συρία	348
2017	Hasm	Αίγυπτος	56
2017	Liwa al Thawra	Αίγυπτος	16
2017	Hayat Tahrir al- Sham	Συρία	116
2018	Ισλαμικό Κράτος	Συρία	190

Συγκεντρωτικός Πίνακας 2

Έτος	Τόπος	Θάνατοι (που προκλήθηκαν από ισλαμιστικές οργανώσεις ενδεικτικά)
2011	Συρία	44
2012	Αίγυπτος	5
2012	Συρία	77
2013	Αίγυπτος	80
2013	Συρία	340
2014	Αίγυπτος	47
2014	Συρία	387
2015	Αίγυπτος	275
2015	Συρία	675
2016	Αίγυπτος	74
2016	Συρία	14
2017	Αίγυπτος	595
2017	Συρία	464
2018	Συρία	190

Επιμέλεια πινάκων: Στυλιανή Ζαργάνη